

# Forvaltningsplan for gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i region 7 – Nordland



Roviltnemnda i Nordland

Vedtatt mars 2011

Forsidefoto: Jerv i Rana  
Fotograf: Kristian Sivertsen, Fjelltjenesten

# Innhold

<b>Innhold</b>	<b>1</b>
<b>1. Innledning</b>	<b>2</b>
1.1 Retningslinjer og myndighet i rovviltforvaltningen	2
1.2 Nasjonale målsettinger	4
1.3 Mattilsynets vurderinger av dyrevelferd i rovdyrbelastede beiter	6
<b>2. Bestandssituasjonen for rovdyr</b>	<b>9</b>
2.1 Bestandsregistreringer	9
2.2 Bestandssituasjonen for rovvilt i Nordland	12
2.3 Bestandssituasjonen for store rovdyr i Sverige, Nord-Trøndelag og Troms	20
<b>3. Beitenæringene i Nordland</b>	<b>22</b>
3.1 Reindriftsnæringa	22
3.2 Sauenæringa	31
<b>4. Forvaltningsstrategi for rovvilt i Nordland</b>	<b>39</b>
4.1 Rammer for forvaltningen av rovviltartene	39
4.2 Geografisk differensiering	39
4.3 Mål for tapsutvikling	47
<b>5. Tapsreducerende tiltak</b>	<b>48</b>
5.1 Planlagte forebyggende tiltak	48
5.2 Forebyggende tiltak i akutte tapssituasjoner	53
5.3 Tiltak rettet mot rovviltbestandene	57
<b>6. Ytterligere informasjon</b>	<b>67</b>

# 1. Innledning

Følgende framgår av forskrift av 18.03.05 om forvaltning av rovvilt, § 6 om regional forvaltningsplan for rovvilt:

*”Rovviltnemnden skal utarbeide en regional forvaltningsplan for rovvilt. I forvaltningsplanen skal det etableres en geografisk differensiert forvaltning i regionen, jf. forskriften § 1. Forvaltningsplanen skal vise hvordan rovviltnemnden vil prioritere midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak innenfor regionen i tråd med prinsippet om en geografisk differensiert forvaltning. Planen skal også gi anbefalinger om bruken av landbrukspolitiske og reindriftspolitiske virkemidler innenfor regionen for å bidra til en samordnet virkemiddelbruk og reduserte tap og konflikter.*

*Rovviltnemnden skal ha nær kontakt med kommuner og organisasjoner innenfor regionen ved utformingen av forvaltningsplanen. Planen skal sendes Direktoratet for naturforvaltning til uttalelse før den vedtas av rovviltnemnden.”*

Forvaltningsplanen skal legge rammene for en rovviltforvaltning i Nordland som bidrar til å oppnå de nasjonale målene satt av Storting og Regjering. Vi skal, så langt det er mulig, ha en differensiert forvaltning som tar hensyn til både viktige beiteområder for sau og rein, og det at rovdyra skal overleve i landet i fremtiden.

Planen er retningsgivende for hvilke forvaltningsvedtak Rovviltnemnda i Nordland og Fylkesmannen i Nordland skal iverksette. For de tiltak som andre myndigheter har ansvar for, vil planen være rådgivende. Forvaltningsplanen er en rammeplan som vil måtte revideres etter behov.

## 1.1 Retningslinjer og myndighet i rovviltforvaltningen

De overordnede rammene for rovviltforvaltningen er gitt i [Stortingsmelding nr 15 \(2002-2003\) - Om rovvilt i norsk natur](#) og Stortingets behandling av denne gjennom [Innstilling S.nr. 174](#) som er førende for forvaltningen av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn i Norge. Føringerne i disse dokumentene er fulgt opp gjennom [forskrift av 18.03.05 om forvaltning av rovvilt](#) som er fastsatt ved kongelig resolusjon. Rovviltforskrifta er hjemlet i [lov av 19.06.09 om forvaltning av naturens mangfold \(naturmangfoldloven\)](#) og [lov av 29.05.81 om jakt og fangst av vilt \(viltloven\)](#).

De regionale rovviltnemndene er statlige nemnder oppnevnt av Miljøverndepartementet. Den enkelte rovviltnemnd har hovedansvaret for forvaltningen av gaupe, jerv, bjørn og ulv i sin forvaltningsregion. Rovviltnemnda i Nordland har følgende medlemmer:

<b>Nordland fylkeskommune:</b>	<b>Faste medlemmer:</b> Ann-Hege Lervåg Dagfinn Olsen Sonja A. Steen Tor Asgeir Johansen	<b>Vara:</b> Oddleif Olavsen Hilde Skogsholm
<b>Sametinget:</b>	Arild Inga Anna Sofie Kappfjell	Nina Kuhmunen Oskal John Kappfjell

Vi gir her en kort oversikt over hvem som er gitt myndighet til å tillate bruk av de ulike virkemidlene vi har for å redusere tap av sau og rein til rovvilt. Virkemidlene kan deles inn i tre kategorier; ordinære, bestandsregulerende og skadefellinger.

### **Forebyggende og konfliktdempende tiltak**

Rovviltnemnda i Nordland fordeler midler gitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN) til forebyggende og konfliktdempende tiltak.

### **Bestandsregulerende tiltak**

For å begrense veksten og/eller utbredelsen av bestand av gaupe, jerv og bjørn vil Rovviltnemnda fatte vedtak om kvote for skademotivert lisensfelling og kvotejakt når bestanden av den enkelte art ligger på eller over de nasjonalt fastsatte bestandsmålene for regionen.

#### Lisensfelling på jerv og bjørn

Dersom bestandsmålet er nådd, er det Rovviltnemnda som fastsetter kvote og fellingsområde for lisensfelling. Nemndas vedtak om lisensfelling kan påklages til Miljøverndepartementet.

Fylkesmannen er sekretariatet for nemnda og kommer med forslag til kvote. Direktoratet for naturforvaltning har myndigheten til å åpne for lisensfelling dersom bestandsmålet ikke er nådd i regionen.

I en situasjon hvor ulv forekommer kun sporadisk, er skadefelling et mer egnet virkemiddel enn lisensfelling dersom det oppstår skader.

Forskrifta åpner for lisensfelling også for gaupe. Inntil videre er det imidlertid mer aktuelt med kvotejakt enn lisensfelling for denne arten.

#### Kvotejakt på gaupe

Dersom bestandsmålet er nådd, kan Rovviltnemnda fastsette kvote og fellingsområde for jakt på gaupe. Fylkesmannen er sekretariat for nemnda og kommer med forslag til kvote. DN har myndigheten til å åpne for jakt dersom bestandsmålet ikke er nådd.

Jakttiden for gaupe og fellingsperiode for de andre artene er fastsatt i rovviltforskrifta. Rovviltnemnda kan fastsette kortere fellingsperiode.

### **Skadefelling**

Skadefelling er et virkemiddel for å avhjelpe akutte skadesituasjoner som kan oppstå. Dersom bestandsmålet er nådd, kan Rovviltnemnda fastsette kvote for betinget skadefelling av gaupe, jerv, bjørn og ulv. DN har denne myndigheten dersom bestandsmålet ikke er nådd.

### **Fylkesmannen**

Fylkesmannen har sekretariatsfunksjon i Rovviltnemnda, og skal legge til rette for et godt beslutningsgrunnlag før det fattes vedtak i nemnda. Fylkesmannen er det utøvende forvaltningsorganet for Rovviltnemnda, og iverksetter tiltak i tråd med nemndas vedtak.

Fylkesmannen har myndighet til å iverksette skadefellingstillatelser innenfor rammen av kvote for betinget skadefelling gitt av Rovviltnemnda eller Direktoratet for naturforvaltning for å forhindre framtidig skade på husdyr og tamrein. Fylkesmannen kan gi tillatelse til felling av enkeltindivider av kongeørn som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein. Fylkesmannen behandler de enkelte søknader om midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak innenfor de rammer som Rovviltnemnda har fastsatt, inkludert forebyggende tiltak i akutte tapssituasjoner. I tillegg har Fylkesmannen ansvaret for behandling av søknader om erstatning for bufe og tamrein tatt av fredet rovvilt. Direktoratet for naturforvaltning er klageinstans for vedtak fattet av Fylkesmannen.

Fylkesmannen har også ansvaret for administrasjon av lisensfelling og kvotejakt, samt ansvaret for ettersøk av påskutt rovvilt under skadefelling, lisensfelling eller kvotejakt.

## 1.2 Nasjonale målsettinger

Bestandsmål for Norge og region 7 for jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn:

Tabell 1.1: Bestandsmål for hele landet og region 7 for jerv, gaupe, bjørn, ulv og kongeørn.

	Nasjonale bestandsmål	Bestandsmål for region 7
Jerv	39 årlige ynglinger	10 årlige ynglinger
Gaupe	65 årlige ynglinger	10 årlige ynglinger
Bjørn	15 årlige ynglinger	2 årlige ynglinger
Ulv	3 årlige ynglinger	0 ynglinger
Kongeørn	850-1200 hekkende par	Opprettholde dagens bestand*

\* Rovviltnemnda i Nordland tolker "opprettholde dagens bestand" som å være bestand ved vedtak av bestandsmål i 2002, altså 90-149 hekkende par.

Regjeringens politiske plattform "[Soria Moria II](#)" forespeiler en endring i rovviltforvaltningen:

*Regjeringen vil at hovedtrekkene i stortingsforliket om rovviltpolitikken fra 2004 skal videreføres. Den todelte målsettingen skal sikre rovviltbestandenes overlevelse, og næringsdrift basert på beitebruk i utmark. Regjeringen mener at det fortsatt skal være mulig med levedyktig næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt. Dyr på utmarksbeite har mange positive kvaliteter, på samme måte vil rovvilt i den norske naturen også ha positive kvaliteter. Utfordringen ligger i å ivareta begge deler uten at konfliktene mellom dem blir større enn nødvendig.*

*Regjeringen vil:*

- *samarbeide med Sverige om bestandsregistrering og fordeling av grenseulv. Ulverevirer i grenseområdet skal regnes inn i det norske måltallet. Regjeringens utgangspunkt for forhandlingene med svenske myndigheter er at grenseulv skal regnes med en faktor på 0,5. Måloppnåelsen (antallet ynglinger) skal ses over flere år i sammenheng. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for ulv.*
- *fullføre ny bestandsregistrering, og utredningen av modell for beregning av antall ynglinger av bjørn. Regjeringen vil på denne bakgrunn foreta en ny vurdering av bestandsmålet for bjørn invitere Stortinget til et bredt forlik om bestandsmål for ulv og bjørn. Dette skal skje innen utgangen av 2010*
- *gi omstillingsmidler i prioriterte rovdryrområder når dette anses hensiktsmessig*
- *at det skal være lav terskel for å ta ut hannbjørner som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial*
- *at det skal være lav terskel for å felle ulv som har gjort skade eller som representerer et skadepotensial utenfor ulvesonen*
- *at rovviltforvaltningen skjer på en slik måte at antallet ynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig. Der bestandsmålet ikke er nådd skal oppbyggingstakten ta hensyn til nødvendig tid til tilpasninger for beitebrukerne og lokalsamfunnene generelt*
- *styrke overvåking og bestandsregistrering av rovdyr betraktelig. Det skal gjennomføres årlig DNA-registrering av bjørn og jerv over hele landet, og den lokale deltakelsen i bestandsregistreringen skal økes. En ny metodikk for bestandsregistrering vil gi oss et bedre anslag over antallet årlige ynglinger av bjørn*
- *at all forvaltning av rovdyr skal bygge på vitenskapelig- og erfaringsbasert kunnskap. Nasjonalt overvåkingsprogram for store rovdyr skal ha overordnet ansvar for bestandsregistreringen*

- gjennomføre en evaluering av gjeldende arealdifferensiering i rovviltregionene, blant annet med sikte på bedre geografisk samordning av områder som er prioritert til henholdsvis rovvilt og beitebruk i grenseområdene mellom forvaltningsregionene. Det skal ikke være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for rein
- effektivisere skadefelling av rovvilt. Det offentliges praktiske og økonomiske ansvar for skadefelling skal forsterkes og klargjøres, med sikte på at andelen vellykkede skadefellingsforsøk skal øke
- sikre at det ved gjennomføring av skadefellingsforsøk i regi av kommunale fellingslag gis nødvendig bistand og veiledning fra Statens naturoppsyn (SNO). Deltakere i kommunale fellingslag skal få økonomisk kompensasjon fra første dag
- endre erstatningsordningen for husdyr med sikte på at faktisk rovdyr tap skal erstattes
- foreta en gjennomgang og iverksette nødvendige tiltak både innenfor rovviltforvaltninga og reindrifta med sikte på å sikre situasjonen for sørsamisk tamreindrift
- arbeide videre med spørsmålet om en generell innlemmelse av hund i nødvergebestemmelsen. Det vil blant annet bli sett nærmere på svenske erfaringer på området
- øke ressursene til forebyggende tiltak

### 1.3 Mattilsynets vurderinger av dyrevelferd i rovdyrbelastede beiter

(Kapittelet er skrevet av Mattilsynet etter invitasjon fra Rovviltnemnda. Dette innebærer at kapittelet redegjør for Mattilsynets vurderinger og holdninger)

Norge har internasjonale forpliktelser når det gjelder dyrevelferd. [Forskrift om velferd hos produksjonsdyr](#) (produksjonsdyrforskrifta, EU - direktiv 98/58) gjelder for alle virveldyr som avles eller holdes for produksjon av mat, ull, hud eller pels, eller for andre produksjonsformål.

I § 8, 5.ledd står det: *"Dyr som holdes varig eller regelmessig utendørs, skal om nødvendig og mulig, beskyttes mot ugunstige værforhold, rovdyr og andre helsefarer i området"*.

Lidelser som dyr blir påført når de går på beite, er i utgangspunktet ikke ansett som "unødig lidelse", da det er mye positivt knyttet til bruk av utmarksbeite. I Norge er det akseptert at en del beitedyr gjennomgår lidelser som følge av ulykker og sykdom. Det må likevel være klart at det er en grense for hvor mye lidelser som kan aksepteres ut fra dyrevelferdsloven. Rovdyrskader på utmarksbeite er den største enkeltårsak til dyrelidelse på beite i Nordland.

#### Dyrevelferd - sau

Norsk sauehold har gode forutsetninger for en produksjon som ivaretar dyras helse og velferd. Dyrene får gå i flokk og søye og lam får gå sammen. Tap som følge av sykdom er ofte mindre i beitesesongen enn ellers i året.

Det er likevel utfordringer ved bruk av utmarksbeite i form av tap av dyr på beite. De siste 10 år er om lag 116 000 sau og lam tapt på utmarksbeite i Nordland (tall fra Organisert beitebruk). Om lag 66 500 av disse er omsøkt som drept av fredet rovvilt, og i overkant av 37 000 dyr er erstattet som rovdyrdrept. Tap av sau til rovvilt skjer over store deler av Nordland fylke.

Mattilsynets holdning er at tapet på besetnings- og områdenivå som hovedregel ikke bør overstige 4 %, og målet er å få tapet av beitedyr ned.

Det er liten tvil om at for et byttedyr er det å bli jaget av et rovdyr forbundet med alvorlig stress og frykt. Sauen har svært godt syn og kan oppdage rovdyr på lang avstand i åpent terreng. Den er en god løper som kan løpe fra rovdyra dersom den har et godt forsprang (fluktdistanse). Når sauen værere fare, flokker den seg og eventuelt prøver å flykte fra faren. Dersom én sau løper, løper også resten av flokken. Sauen tyr primært til flukt i stedet for motstand, men dersom det ikke nytter å springe fra faren danner den en forsvarsring med lammene innerst. Sau i lite oversiktlig terreng får for kort fluktdistanse og er svært sårbare for angrep av rovdyr. Sauen føler smerte omtrent som oss, men som et byttedyr er den flink til å skjule smerte.

Erfaringer viser at sameksistens mellom sau og store rovvilt medfører betydelig mer skadebiting uten avliving og overskuddsdreping, enn det som foreligger i en vill fauna. Jaktopplæring av avkom innebærer ofte betydelig skadebiting. Riv- og bittskader fra rovdyr blir fort svært betente, og skadde dyr kan bli gående med smertefulle skader i lang tid før de dør av skadene eller sulter/tørster i hjel. Under et rovdyrangrep vil mange sauer bli skremt, selv om de ikke fysisk kommer til skade, og beitedyrene blir ofte preget av stress og frykt etter gjentatte angrep. Lam, som enten har kommet bort fra moren på grunn av rovdyrangrep eller at moren er blitt drept, er ekstra utsatt både for angrep av rovdyr og for underernæring og lignende. Mordyr som mister avkommet har stor risiko for å utvikle jurbetennelse, noe som er en svært smertefull og ofte langvarig lidelse.



Mange beitedyr både opplever og overlever mange rovdyrangrep i løpet av en beitesesong. Dette medfører ofte at beitedyret verken får spist eller hvilt over relativt lange perioder. Sauen bruker normalt en tredel av døgnet på beiting. I mange beiteområder er det nesten hver beitesesong rovdyrangrep på beitedyr.

### **Dyrevelferd - rein**

Reinen lever et fritt liv og utnytter utmarksressursene godt. Reinens instinkter og naturlige behov blir ivaretatt, og simle og kalv får gå sammen.

Det er store utfordringer i reindriften i form av tap av dyr. De siste 10 år er i overkant av 50 000 tamrein tapt (totaltap, tall fra Reindriftnytt). Drøyt 40 000 av disse er omsøkt som drept av fredet rovvilt, og i overkant av 18 000 dyr er erstattet som rovdyrdrept.

Reinsdyrene er et flokk- og byttedyr som opplever frykt, stress og smerte som sauene, og følgeskadene av rovdyrangrep med skader og infeksjoner utsetter dyrene for lidelse omtrent tilsvarende.

I reindriften er dyra, i motsetning til sauene, på beite hele året. Vanligvis vil rein være et relativt vanskelig bytte for rovdyr, men også i reindriften skjer det skadebiting og overskuddsdreping. Rovvilt i beiteområdet skaper ofte betydelig frykt og uro. Dette kan medføre at mordyr og avkom kommer fra hverandre, og morløse kalver er svært sårbare. Rovdyr i kalvingsområdene vil også utsette reinen for store belastninger i en fase der den særlig trenger ro. Uroen hos reinen kan føre til at den ikke får tilstrekkelig tid til beiting. Dette kan være kritisk, spesielt på marginale beiter, og gjøre det vanskeligere for reinen å overleve. Rein som jages av rovdyr, vil ofte vegre seg mot å komme tilbake til beiteområdet.

Reinsdyrene er utsatt for rovdyr i alle reinbeitedistriktene i Nordland.

### **Dyrevelferd i rovdyrbelastede beiter - Mattilsynets rolle**

Mattilsynet har ansvar for dyrevelferdsregelverket i Norge. I forarbeidene til den nye dyrevelferdsloven vises det til at rovdyr utgjør den største enkeltårsaken til tap av sau på beite. Ny [lov om dyrevelferd \(dyrevelferdsloven\)](#) trådte kraft den 1.1. 2010. I [Ot. prp. nr 15 Om lov om dyrevelferd](#) presiseres at dyr har egenverdi, i tillegg til å ha nytteverdi for mennesket. Dette er en ny etisk plattform som gir grunnleggende føringer for vår holdning til hold av dyr.

Den nye lovens paragraf § 3 omhandler behandling av dyr. *”Dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger”.*

En annen sentrale paragraf i dyrevelferdsloven er § 24 om tilsyn og stell hvor det står at *”dyreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell, herunder sikre at: -dyr beskyttes mot skade, sykdom, parasitter og andre farer.”* Her inngår rovdyrangrep som andre farer, jfr. Stortingets behandling loven.

I forarbeidene til den nye dyrevelferdsloven er forholdet mellom rovdyr og beitedyr vurdert av Landbruks og matdepartementet. Det skrives at *”erfaringene med tap av beitedyr og omfattende forebyggende tiltak har vist at det på et visst konfliktnivå, både ut fra dyrevernmessige, økonomiske og menneskelige hensyn vil være mest effektivt og fremtidsrettet å skille beitedyr og rovvilt i tid og rom.”*

I § 5 i dyrevelferdsloven står det at enhver som har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell, snarest mulig skal varsle Mattilsynet eller politi.

Mattilsynet mener at denne varslingsplikten også bør gjelde ovenfor rovviltforvaltning når et rovvilt utgjør et skadepotensial i et beiteområde.

Sentrale bestemmelser i [forskrift om velferd for småfe](#) er § 19 som påpeker tilsynsplikten: "Dyr som holdes på utmarksbeite, skal sees etter minst en gang pr. uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er." Bedre tilsyn vil være den viktigste enkeltfaktoren for å oppdage skader og sykdom på utmarksbeite og øke dyrevelferden. Selv om tilsyn ikke synes å ha særlig skadeforebyggende effekt på skader som skyldes rovvilt, vil godt tilsyn øke mulighetene til å oppdage rovdyrangrep og skadde dyr som da kan tas hånd om.

Hovedmålet med forebyggende tiltak mot rovviltskader er å forhindre rovdyrangrep på beitedyr. Tiltakene må ikke virke skadeforskyvende eller føre til dårligere dyrevelferd. Tiltak som skiller sau og rovvilt fysisk eller geografisk kan være gjeting, tidlig nedsanking, rovviltsikre gjerder, flytting til andre beiteområder eller omlegging til annen produksjon. Slike tiltak er imidlertid generelt så krevende at de i mange tilfeller ikke fremstår som et gjennomførbart alternativ. Ut fra et dyrevernperspektiv vil målrettet uttak av rovvilt i viktige beiteområder ha betydelig skadeforebyggende effekt.

Dersom rovdyrsituasjonen medfører at beitebruken er i strid med dyrevernsregelverket, har Mattilsynet hjemmel til å fatte vedtak som berører beitebruken i tidsbestemte perioder, jf. dyrevelferdsloven § 30. Ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt har dyreeier rett til økonomisk kompensasjon, jf. dyrevelferdsloven § 31.

Fatter Mattilsynet slike vedtak, kan beitebrukeren få økonomisk kompensasjon jf. [forskrift om kompensasjon ved restriksjoner i bruk av utmarksbeite på grunn av rovvilt](#). Det viktig med god kontakt mellom Fylkesmannen og Mattilsynet for å finne løsninger, jf. [brev datert 28. juli 2006 fra departementene LMD og MD](#).

Mattilsynet arbeider med en ny veileder for vedtak ved rovdyrskade på beitedyr som vil være mer tilpasset hele spekteret av rovdyr / beitedyr-problematikken i Norge.

Beite i utmark er et vesentlig velferdsgode for dyrene og et visst skade- og tapsomfang må påregnes. Det går likevel en grense for hvor mye lidelse en kan akseptere før den må vurderes som "unødvendig"

Rovdyr og beitedyr samtidig i samme område vil i mange tilfeller medføre så store dyrevernmessige utfordringer og lidelser at det utvilsomt er i strid med dyrevernsregelverket.

## 2. Bestandssituasjonen for rovdyr

Spriket mellom lokalbefolkningen/næringenes oppfatning av rovviltbestand og antall registrerte rovdyr er veldig stort. Rovviltmyndas mål er at en på sikt oppnår felles forståelse av rovviltsituasjonen.

For å oppnå dette, er det nødvendig at det utarbeides bedre registreringsmetoder, der reell lokal medvirkning er en viktig faktor. Likevel er det viktig å påpeke at bestandsregistreringen ikke kan være tuftet på lokalt engasjement alene. Tapssituasjonen, for eksempel, er med på å gi et bilde av rovviltbestandene.

### 2.1 Bestandsregistreringer

Stortingets fastsettelse av konkrete bestandsmål for ynglinger av rovvilt i Norge krever gode og pålitelige bestandsregistreringer. Dette siden rovviltforvaltningen i stor grad er basert på kunnskap om bestandsstørrelse og -utvikling av de ulike rovviltartene.

#### Ansvar

Direktoratet for naturforvaltning har hovedansvaret for gjennomføring av et nasjonalt overvåkingsprogram for rovvilt. Ansvar for formidling, drift og utvikling av overvåkingsprogrammet er lagt til Rovdata, en enhet under Norsk Institutt for naturforskning. Rovdata skal videreutvikle og sikre best mulig metoder i overvåkingen, herunder arbeid med å samordne overvåkingsmetoder med de øvrige landene i Fennoskandia, samt å styrke lokal deltakelse i kartleggingen og overvåkingen av artene. Rovdata presenterer resultatene fra det nasjonale overvåkingsprogrammet i årlige rapporter. Metodikk, datagrunnlag og resultater er offentlig tilgjengelig, og ligger på <http://www.rovdata.no/>.

Siden 2002 har Statens naturoppsyn (SNO) hatt ansvaret for bestandsregistreringer i Nordland, deriblant å håndtere meldinger om tilfeldige rovviltobservasjoner. Tilfeldige rovviltobservasjoner er enkeltstående observasjoner som lokale folk gjør, f.eks. spor etter bjørn eller en synsobservasjon av en gaupefamilie. For å sikre rask oppfølging bør meldingene formidles direkte til SNOs rovviltkontakter, evt. til SNOs hovedkontor i Nordland.

#### Metoder

Overvåking av store rovdyr på landsbasis gjennomføres ved bruk av generelle overvåkingsmetoder som skadedokumentasjon på bufe og tamrein, tilfeldige rovviltobservasjoner, fallvilt, jaktmateriale og genetikk. I tillegg skal rovviltbestandenes størrelse og utvikling overvåkes gjennom bruk av andre, mer artsspesifikke metoder som yngleregistreringer av jerv og registrering av familiegrupper av gaupe, samt faste takseringslinjer for gaupe.

Både forvaltningen og folk lokalt er interessert i at det skaffes så gode bestandstall for rovviltartene som mulig. Dette innebærer bl.a. at folk bør melde fra om informasjon som kan være til nytte, og at forvaltningen har et så godt system at folk ser nytten i at slike meldinger rapporteres inn til SNO. Det er viktig at slike meldinger blir gitt så raskt som mulig slik at de kan følges opp med kontroll i felt. Det er også viktig med gode bestandsoversikter fordi de utgjør et sentralt grunnlag ved vurderingen av erstatning for tap av sau og rein til rovvilt. For både jerv og gaupe kan man beregne den totale bestanden ut fra antall ynglinger/familiegrupper.

### **Minimumstall**

Bestandsregistreringene av rovvilt vil alltid være minimumstall siden vi ikke kan utelukke at enkelte individer og enkelte ynglinger ikke blir fanget opp av overvåkingsprogrammet. Men systematisk overvåkingsarbeid, særlig på bjørn og jerv, de siste årene gjør at man i dag har et bedre utgangspunkt, spesielt gjelder dette bruk av DNA.

### **Overvåkning av gaupe**

Registrering av familiegrupper av gauper skjer hovedsakelig på bakgrunn av innmeldte observasjoner fra publikum som blir kontrollert av SNO. For å styrke registreringa har Rovviltnemnda de siste årene utlovet en dusør til personer som gir tips til SNO om funn av nye, ikke tidligere registrerte familiegrupper av gaupe i Nordland. I tillegg er det opprettet et fast nettverk av takseringslinjer sør for Saltfjellet, som går hver vinter før gaupejakta starter. På denne måten kan utviklingen av gaupebestanden følges over tid gjennom eventuelle endringer i sporingsfrekvens på linjene ("gaupeindeks"). Nordland jeger- og fiskerforbund har ansvaret for å administrere linjetakseringen av gaupe sør for Saltfjellet, som gjennomføres av lokale JFF. Nord for Saltfjellet har man de siste årene forsøkt å fange opp eventuelle familiegrupper av gaupe ved å gjennomføre større registreringsaksjoner. Under disse registreringsaksjonene er alt av registreringspersonell ute i terrenget samtidig på dager med gode sporingsforhold, i områder hvor man har mistanke om at det kan være familiegrupper av gaupe.

Rovviltnemnda er ikke tilfreds med gauperegistreringen, spesielt gjelder dette takseringslinjene og at en i så stor grad er avhengig av lokalt engasjement. Nemnda vil derfor vurdere andre "metoder" for å sikre en best mulig registrering.

Bruk av DNA-analyser på gaupe- ekskrementer er forsøkt, men i motsetning til ekskrementer fra jerv og bjørn har det vist seg å være svært vanskelig å få samlet inn ekskrementer fra gaupe, og analysesuksessen på de få innsamlete prøvene har også vært svært begrenset. Dette gjør at DNA-analyser på gaupe ikke er aktuelt for overvåkning av gaupe pr i dag.

Forskningsprosjektet Scanlynx viser at gaupe har ulik arealbruk i landet. Rovviltnemnda ønsker derfor så snart som mulig få vurdert arealbruken gaupa har i Nordland og eventuelt få endret avstandskriteriene for region 7.

### **Overvåkning av jerv**

Overvåking av jerv i Norge er hovedsakelig basert på registrering av ynglehi. Ynglende jervetisper benytter ofte de samme hilokalitetene over flere år, og registreringsinnsatsen konsentreres derfor til områder som er kjent fra tidligere. Alle tidligere hilokaliteter undersøkes hvert år. I Nordland er det nå ca 60 slike tidligere hilokaliteter til jerv som i snitt blir besøkt 5-6 ganger i løpet av registrerings sesongen. I tillegg kommer etterkontroller på barmark (juni/juli). Det gjennomføres også en betydelig nyleting etter hi med helikopter og snøskuter i områder hvor yngling ikke er registrert tidligere. Nyletingsarbeidet har vært finansiert gjennom Rovviltnemndas midler til forebyggende og konfliktdempende tiltak.

De siste årene har DNA blitt et viktig supplement til registrering av aktive ynglehi i overvåkingen av jerv, med årlige innsamlinger av ekskrementer fra jerv i hele landet. I 2008 ble det for første gang samlet inn ekskrementer systematisk over hele landet. DNA-analysene gir foruten gode estimater på bestandsstørrelse, også kunnskap om kjønns sammensetning, inn- og utvandring og slektskapsforhold.

## Overvåkning av bjørn

Bjørn er det rovdyret som er vanskeligst å overvåke. Dette skyldes i stor grad at bjørnen ligger i hi under snøsesongen og ikke kan spores på snø som de øvrige rovdyrene. I tillegg har bjørn store leveområder og finnes i lave tettheter, vandrer over store avstander, er generelt lite aktiv i dagslys og er vanskelig å skille på kjønns- og aldersgrupper. Dessuten er Norge i randen av utbredelsesområdene for økende bjørnebestander. Dette betyr at bjørnene i Norge ikke har en normal kjønns- og aldersfordeling, noe som gjør det vanskelig å beregne totalbestand. Den norske bestanden består i hovedsak av yngre hannbjørner.

Overvåkingen av bjørn har tidligere vært basert på sporregistreringer på vårsnø. Dette registreringsarbeidet er imidlertid vanskelig i og med at bjørnen ligger i hi under de beste sporsnøforholdene om vinteren. Resultatet er at bestanden i stor grad har vært underestimert med denne metoden. De siste årene er genetikk og DNA-analyser av bjørnemøkk og bjørnehår blitt stadig viktigere for å dokumentere bjørnens identitet, kjønn, slektskap, inn- og utvandring m.m. DNA-analyser gir dessuten sikrere bestandsestimater, og er nå blitt en del av det nasjonale overvåkningsprogrammet. For å utnytte potensialet ved DNA-analyser best mulig, ønsker Rovviltnemnda at man til en hver tid skal benytte de mest egnede metodene for innsamling og analyse.

SNO har siden 2006 samlet inn ekskrementer og hår fra bjørn gjennom hele sesongen i hele fylket. I tillegg er elgjegere på indre Helgeland og indre Salten engasjert til å samle inn ekskrementer og hår fra bjørn under elgjakta. Reineiere har blitt engasjert i innsamlingsarbeidet om våren. Rovviltnemnda i Nordland har igangsatt en dusørordning for innlevering av bjørnemøkk som gir DNA-treff. Nemnda har også lagt opp til at det skal gjennomføres hurtiganalyser av innsamlet i bjørnemøkk ved store tap.

Ved å hente ut DNA fra tarmceller som følger med ekskrementer kan man identifisere art, individ, kjønn og slektskap. Hår kan benyttes dersom hårrøttene følger med. Man kan imidlertid ikke benytte DNA til å fastslå om ei binne har unger eller ikke. Meldinger om spor eller observasjoner av bjørn er høyt prioritert for oppfølging av SNO i Nordland.

## Overvåkning av ulv

Årlig bestandstelling av ulv foregår primært vinterstid i perioden 1. oktober – 28. februar. Disse årlige bestandstellingene er i hovedsak basert på sporinger på snø, kombinert med radiotelemetri og DNA-analyser. Bestandsovervåkingen av stasjonære ulver i Norge koordineres og kvalitetssikres av Høgskolen i Hedmark, mens ikke-stasjonære dyr registreres av SNO. Ulvregistreringene er en del av det nasjonale overvåkingsprogrammet for store rovdyr i Norge ved Norsk institutt for naturforskning (NINA). I Sverige er det de enkelte länsstyrelsene som har ansvaret for registrering av ulv. Meldinger om spor eller observasjoner av ulv er høyt prioritert for oppfølging av SNO i Nordland.

## Overvåkning av kongeørn

Stortingsmelding nr 15 (2003-2004) om rovvilt i norsk natur satte krav om bedre kunnskap om kongeørnas bestandsstørrelse, forekomst og bestandsutvikling. For å imøtekomme dette ble det igangsatt kartleggingsprosjekter og da spesielt i Nord-Norge. I første omgang har DN ønsket å samle alt av eksisterende data over kongeørn-hekkinger, og legge disse dataene inn i Rovbasen. I tillegg har NINA blitt engasjert av DN til å kartlegge nye hekkelokaliteter i Finnmark, Troms og Nordland. NINA startet arbeidet i nord og arbeidet seg sørover til Bodø-området etter endt feltsesong i 2009.

NINA har utarbeidet en skisse til overvåkningsmetodikk på kongeørn, men DN har foreløpig ikke bestemt hvordan kongeørnbestanden skal overvåkes i årene framover. Rovviltnemnda mener det er viktig å snarest mulig få på plass en overvåkningsmetodikk for kongeørn som gjør at man får mest mulig korrekte bestandstall.

## 2.2 Bestandssituasjonen for rovvilt i Nordland

### Bestandssituasjonen for jerv i Nordland

Jerv blir i Norsk Rødliste 2010 regna som en sterkt truet art (EN). DNA-analyser har vist at den Skandinaviske jervpopulasjonen består av tre delbestander.

- En sørvestlig delbestand av sørnorsk jerv vest for Østerdalen.
- En stor østlig bestand av jerv øst og nord for Østerdalen. All svensk jerv, samt jerv fra Nordland og Nord-Trøndelag tilhører også denne gruppen.
- Jerv i Troms, Finnmark og Nord-Finland.

Mens det genetiske skillet i sør går langs Østerdalen i nord-sør-retning, faller skillet i nord mer eller mindre sammen med fylkesgrensa mellom Troms og Nordland.

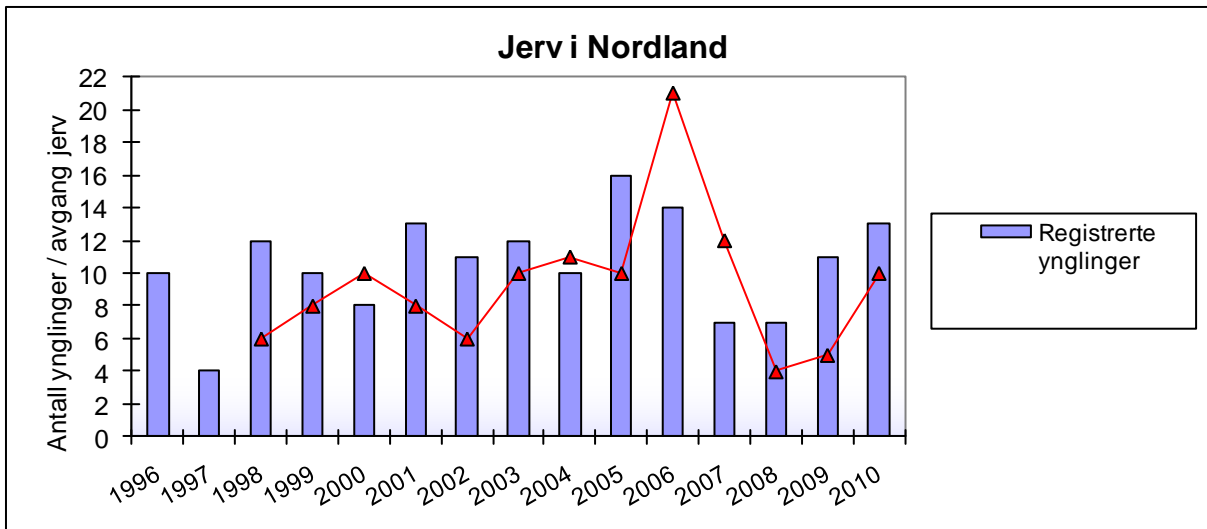
Bestanden av jerv i Norge var større i forrige århundre, og avtok fram til den ble fredet i Sør-Norge i 1973. I 1982 ble den fredet i hele landet. Bestandene av jerv i Norden har økt etter fredningen. Siden 1992 har det blitt registrert et økende antall ynglinger av jerv i Nordland (**figur 2.1**). Dette skyldes trolig både økt innsats i registreringsarbeidet og en vekst i bestanden. Utbredelsen av jerv sammenfaller med utbredelsen av villrein og tamrein.

De fleste jerveynglingene blir påvist i Saltfjellregionen og i indre deler av fylket mot Sverige (**figur 2.2**). Etter en forholdsvis lav registrert jervebestand i 2007 og 2008, har jervebestanden vært økende, og Nordland lå i 2010 på det fastsatte bestandsmålet om 10 årlige ynglinger av jerv (snitt siste tre år er i 2010 på 10,3 ynglinger) (**tabell 2.1**).

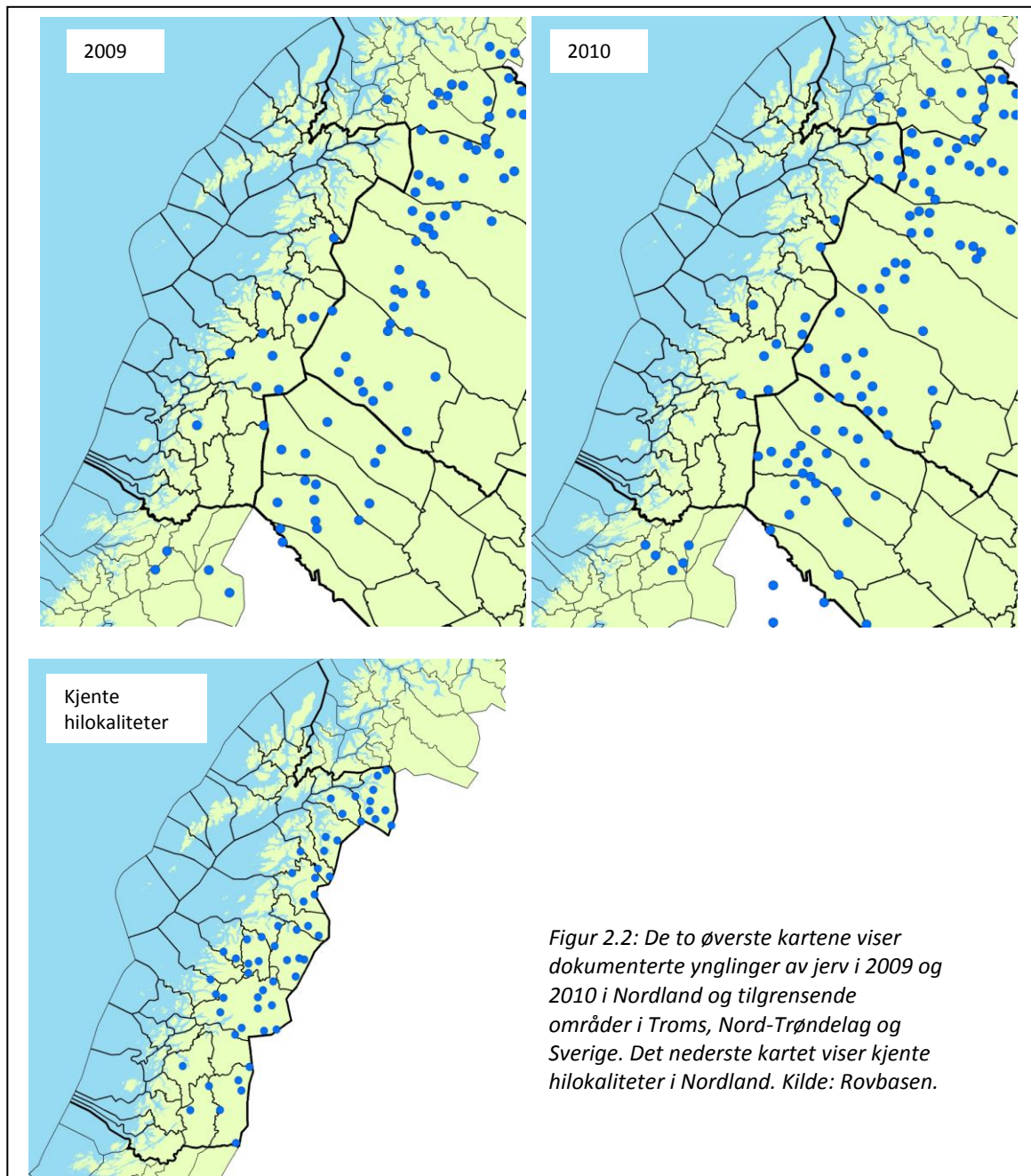
Innsamling av jerveekskremer i Nordland i 2009 resulterte i fungerende DNA-struktur på 172 prøver, som viste seg å være fra 66 ulike individer av jerv. Av disse var 27 individer kjent fra 2008 (dvs. en gjenfangst på 41 %). Dette er noe lavere gjenfangstrate enn i resten av landet, men likevel som forventet ved at en stor andel av jervene som ble identifisert i Nordland ble observert svært nær grensen til Sverige. Disse vil naturlig bevege seg fritt på tvers av riksgrensen, og tilfeldigheter kan avgjøre om de fanges opp i Nordland eller ikke. Dette ser man også av resultatene, ved at en del individer som ble påvist i 2007 ikke ble fanget opp i 2008, men dukket opp igjen i 2009. Ut fra disse dataene estimerte NINA en populasjonsstørrelse på 73 jerv (66-79) i 2009. Estimert populasjonsstørrelse av jerv i Nordland på bakgrunn av tellinger av aktive ynglehi i perioden 2008-2010 er til sammenligning  $53 \pm 14$  jerver. DNA-analysene på jerv i Nordland har vist en tilnærmet 50/50 fordeling mellom hanner og hunner.

Tabell 2.1: Antall registrerte jerveynglinger i de ulike delområdene i Nordland i 2008 – 2010, samt bestandsestimat basert på antall ynglinger og DNA-analyser av ekskremer. Kilde: NINA og Rovbasen.

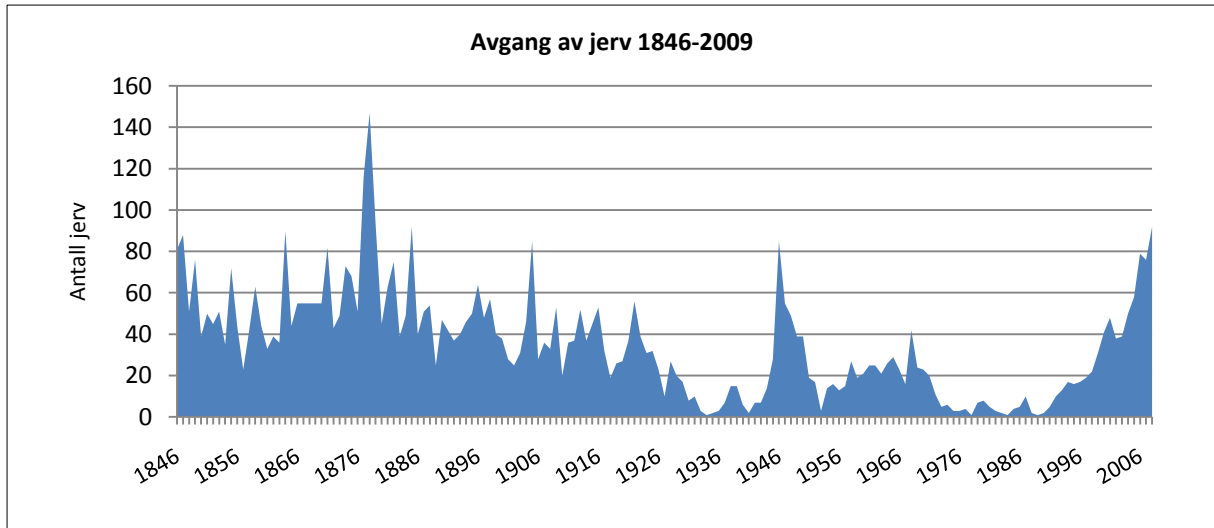
	2008	2009	2010	Snitt tre siste år	Delmål i forvaltningsplan
Ynglinger i Sørfylket	3	4	2	3	2
Ynglinger i Midtfylket	3	6	6	5	5
Ynglinger i Nord-fylket	1	1	5	2,3	3
Totalt ant. ynglinger	7	11	13	10,3	10
Bestandsestimat ynglinger	60	53	66		
Bestandsestimat DNA	65	73			



Figur 2.1: Antall ynglinger av jerv registrert i Nordland i perioden 1996-2010, og kjent avgang av jerv (antall) i samme periode). Kilde: NINA og Rovbase.



Figur 2.2: De to øverste kartene viser dokumenterte ynglinger av jerv i 2009 og 2010 i Nordland og tilgrensede områder i Troms, Nord-Trøndelag og Sverige. Det nederste kartet viser kjente hilokaliteter i Nordland. Kilde: Rovbasen.



Figur 2.3: Registrert avgang av jerv i Norge i perioden 1846 til 2009.

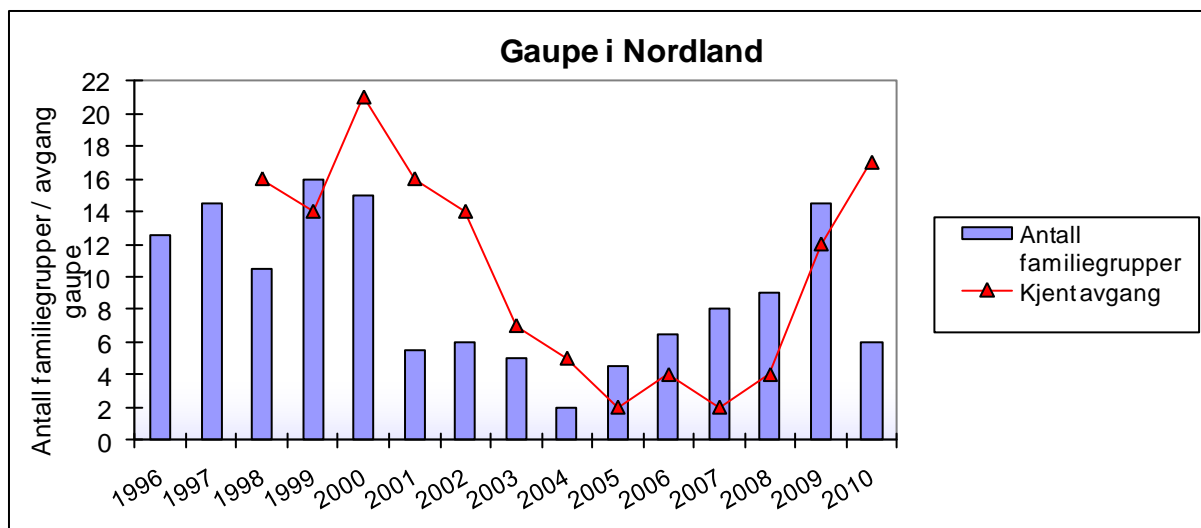
### Bestandssituasjonen for gaupe i Nordland

Gaupe blir i Norsk Rødliste 2010 regna som sårbar art (VU). Etter en stor nedgang i antall familiegrupper over det meste av landet i perioden rett etter år 2000, har det vært en betydelig vekst i bestanden de siste årene. For landet som helhet var det en årlig økning på 10-20 % i antall familiegrupper av gaupe fra 2005 til 2009. Fra 2009 til 2010 var det imidlertid en nedgang på 8-16 % i bestandsstørrelsen av gaupe i Norge. Det ble registrert minimum 80 ulike familiegrupper av gaupe i Norge i 2009/10.

Den samme trenden finner vi i Nordland. Fra to påviste familiegrupper av gaupe i 2004, ble det registrerings sesongen 2008/09 registrert 16 ulike familiegrupper i Nordland (tre av disse var delt med region 6 og 8). I 2010 var det en nedgang i forhold til de siste årene, med 6 registrerte familiegrupper (**figur 2.4**).

Gaupe har historisk sett vært utbredt over det meste av Nordland, unntatt i noen ytre deler av fylket. Forholdsvis hard avskytning i 2000 og 2001 bidro til at bestanden gikk kraftig tilbake. Gaupebestanden har imidlertid tatt seg relativt raskt opp igjen, og region 7 – Nordland er per 2010 på det fastsatte bestandsmålet på 10 årlige ynglinger av gaupe. Ut i fra gjeldene metode for å estimere bestanden basert på registrerte familiegrupper de tre siste årene, tilsvarer dette ca 61 gauper før reproduksjonssesongen 2010. Gaupebestanden er nå spredt over store deler av fylket (**figur 2.6**). På landsbasis har kjent avgang økt betydelig de siste ti årene, og nærmer seg samme nivå som på siste halvdel av 1800-tallet (**figur 2.5**).





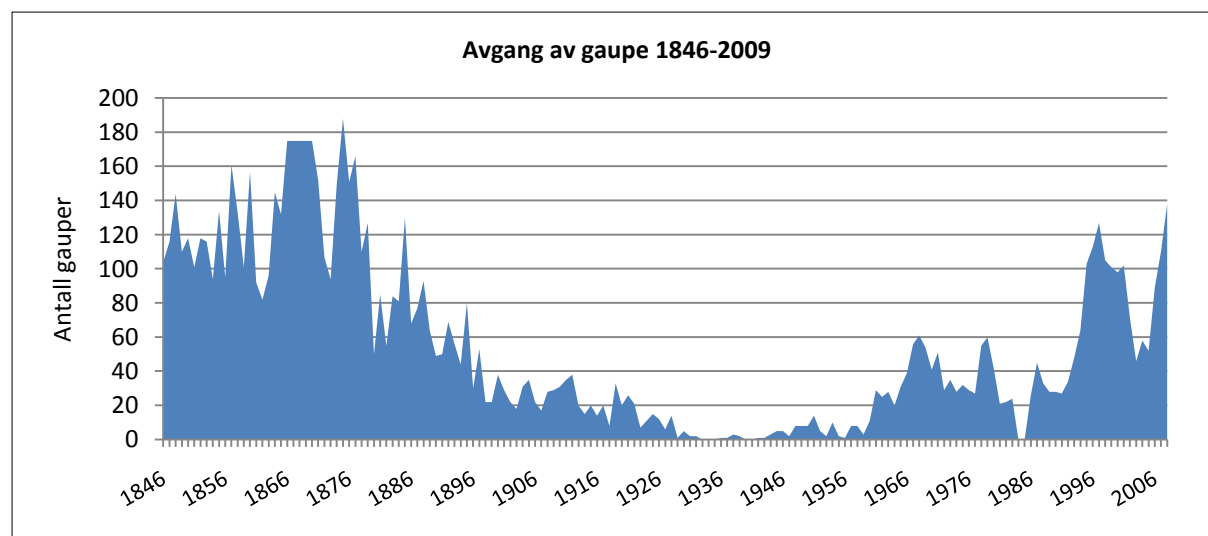
Figur 2.4: Antall familiegrupper av gaupe registrert i Nordland i perioden 1996-2010, og kjent avgang av gaupe i Nordland i perioden 1998-2010. Kilde: Rovbasen.

Tabell 2.2: Antall registrerte familiegrupper av gaupe i de ulike delområdene i Nordland i 2008 – 2010, samt minimum bestandsestimat basert på antall familiegrupper. Kilde: NINA og Rovbasen.

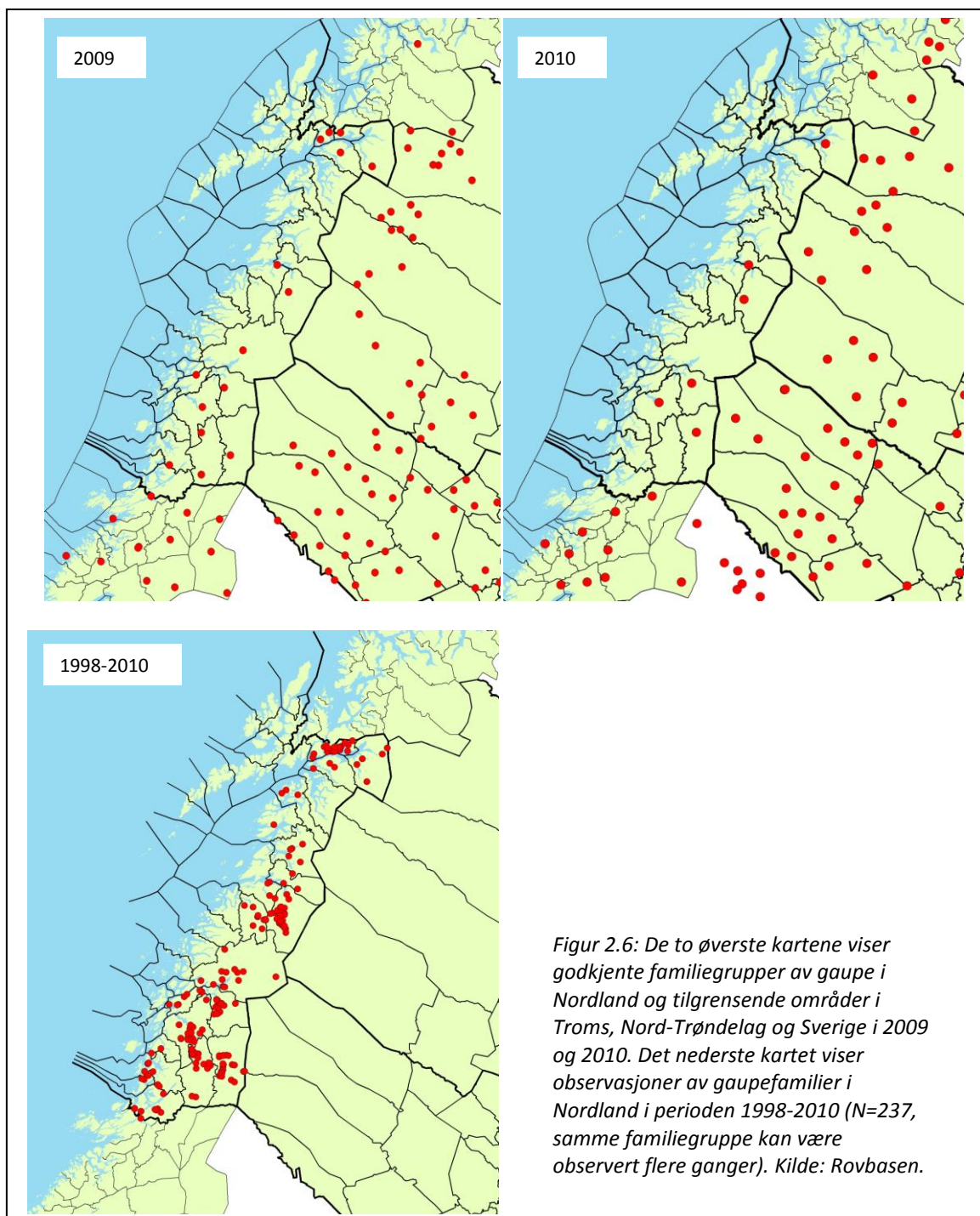
	2008	2009	2010	Snitt tre siste år	Delmål i forvaltningsplan
<b>Familiegrupper i Sørfylket</b>	<b>4</b>	<b>8<sup>2</sup></b>	<b>3</b>	<b>5</b>	<b>4</b>
<b>Familiegrupper i Midtfylket</b>	<b>3</b>	<b>2,5</b>	<b>2</b>	<b>2,5</b>	<b>3</b>
<b>Familiegrupper i Nord-fylket</b>	<b>2<sup>1</sup></b>	<b>4</b>	<b>1</b>	<b>2,3</b>	<b>3</b>
<b>Totalt ant. familiegrupper</b>	<b>9<sup>1</sup></b>	<b>14,5<sup>2</sup></b>	<b>6</b>	<b>9,8</b>	<b>10</b>
<b>Minimum bestand (estimat)</b>	<b>49</b>	<b>65</b>	<b>61</b>		

<sup>1</sup> Vi deler to familiegrupper med Troms

<sup>2</sup> Vi deler to familiegrupper Troms og en familiegruppe med Nord-Trøndelag



Figur 2.5: Registrert avgang av gaupe i Norge i perioden 1846 til 2009.



### Bestandssituasjonen for bjørn i Nordland

Brunbjørn blir i Norsk Rødliste 2010 regna som sterkt truet art (EN). Bjørnen var inntil forrige århundre utbredt over de fleste områder i Norge og Sverige, og sammenlignet med i dag var det store bestander i begge land. Nyere forskning anslår at det i Norge og Sverige var henholdsvis 3100 og 1600-1700 bjørner rundt år 1850. I begge land opplevde man imidlertid en sterk nedgang i bjørnebestandene fram mot århundreskiftet, og bjørnen var så godt som utryddet bl.a. i Nordland i 1905 grunnet jakt. I Sverige levde små restbestander i nærheten av grensa til Nordland. Bjørnebestanden har økt både i Sverige og i Norge siden den forrige rovviltmeldingen i 1997 ble behandlet, og det er dokumentert yngling av bjørn innenfor alle de tidligere kjerneområdene for bjørn, dvs. i Finnmark, Troms, Nord-Trøndelag og Hedmark.

Bestandsovervåking av bjørn basert på DNA-analyser av ekskrementer og hår fra bjørn har siden 2005 vært inkludert i overvåkingen av bjørn. På bakgrunn av disse prøvene ble det identifisert 120 ulike individer av bjørn i Norge i 2008 (40 hunnbjørn og 80 hannbjørn, hvorav 69 individer (58 %) var kjent fra foregående års DNA-analyser). I 2009 ble det identifisert 164 ulike individer av bjørn i Norge (49 hunnbjørn og 115 hannbjørn, hvorav 57 % var kjent fra foregående års DNA-analyser). I 2010 ble det identifisert 166 ulike individer av bjørn i Norge (53 hunnbjørn og 113 hannbjørn, hvorav 64 % var kjent fra foregående års DNA-analyser).

DN ønsker nå at det skal gjennomføres en rutinemessig innsamling av ekskrementer og hår fra bjørn hvert år, og at dataene benyttes for å beregne antall ynglinger. På bakgrunn av dette har det skandinaviske bjørneprosjektet på oppdrag fra DN utarbeidet en modell hvor antall årlige kull med unger anslås basert på det antall hunnbjørner som er funnet gjennom DNA-analyser det enkelte år. Modellen anslår at det ble født fem-seks kull i Norge i 2009, hvorav ingen i Nordland.

DNA-analyser av bjørneekskrementer og hår som ble samlet inn i 2006 til 2010 påvist 18 ulike bjørner i Nordland i løpet av disse årene. Dette er imidlertid minimumstall da en ikke kan regne med å ha fanget opp biologisk materiale fra alle individer som var innom i fylket i 2006-2010. Av de "funksjonelle" DNA-prøvene på bjørn i Nordland i 2006-2010, har flere av prøvene vist seg å være samme bjørn (**tabell 2.3 og figur 2.7**). Fram til i 2010 har DNA-analysene kun påvist hannbjørn i Nordland, mens det i 2010 ble påvist ei binne i Saltdal kommune. Det er i nyere tid ikke dokumentert yngling av bjørn i Nordland.

Tabell 2.3: Bjørn registrert i Nordland v.h.a. DNA-analyser 2006-2010.

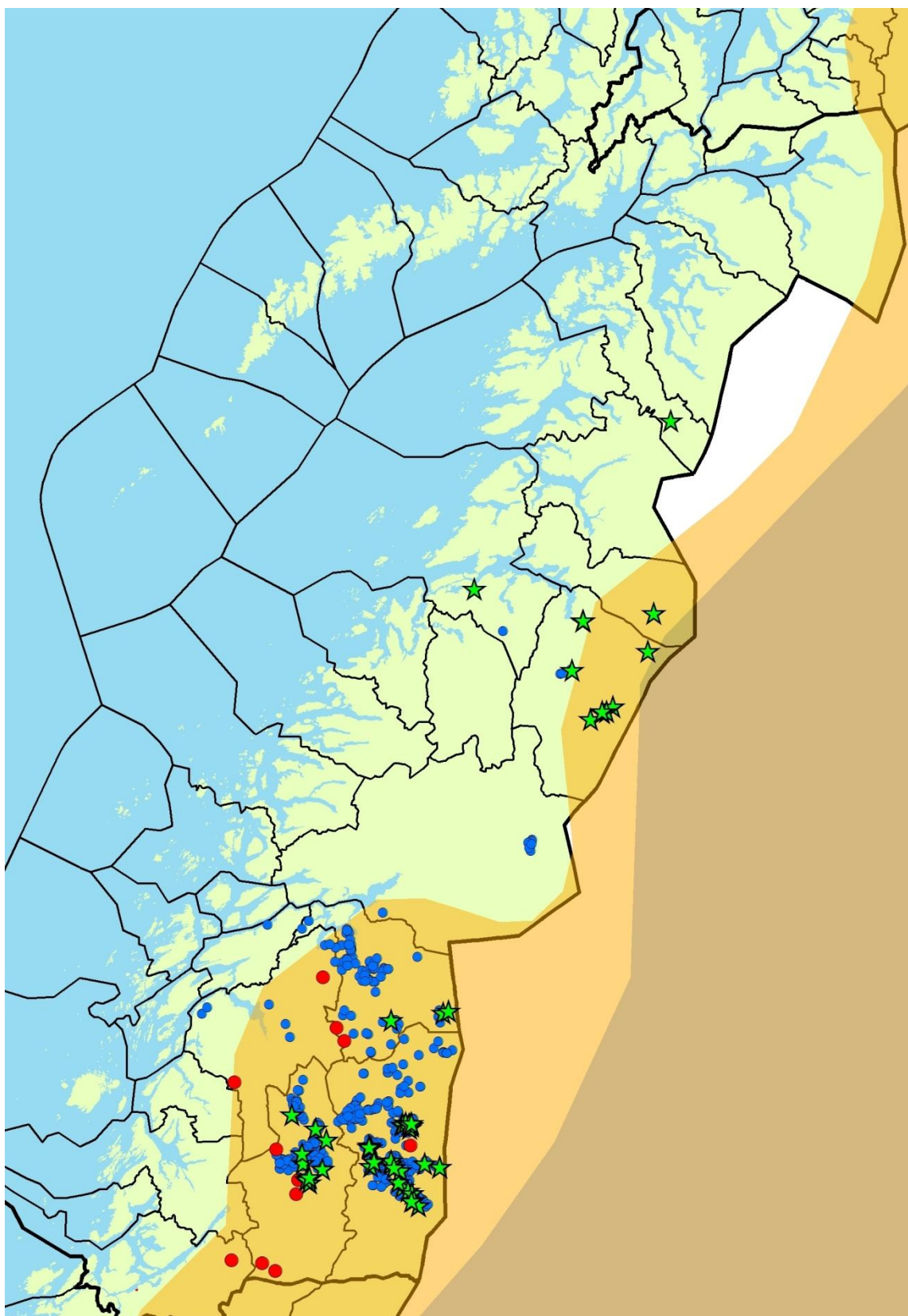
Bjørne-id	Antall registreringer i Nordland	Område
NO1	9 ganger (2006 og 2007)	Grane, Hattfjelldal og Hemnes
NO2	14 ganger (2006, 2007, 2009 og 2010)	Hattfjelldal
NO3	1 gang (2006)	Sulitjelma, Fauske
NO4	13 ganger (2007, 2009 og 2010)	Hattfjelldal
NO5	1 gang (2007)	Båfjell, Grane
NO6	1 gang (2007)	Artfjell, Hemnes
NO7	1 gang (2007)	Hamarøy
NO8	4 ganger (2008)	Saltdal og Bodø
NO9	1 gang (2008)	Hattfjelldal
NO10	8 ganger (2009, 2010)	Grane
NO11	1 gang (2007)	Saltdal
NO12	2 ganger (2009)	Saltdal
NO13	2 ganger (2010) Binne	Saltdal
NO14	2 ganger (2010)	Hattfjelldal
NO15	1 gang (2010)	Saltdal
NT01	2 ganger (2009)	Grane og Hattfjelldal <sup>1</sup>
TR11	21 ganger (2010)	Saltdal <sup>2</sup>
TR25	2 ganger (2009)	Saltdal <sup>3</sup>

<sup>1</sup> Registrert første gang i 2006 i Lierne. Også registrert i Lierne i 2007, i Grong i 2008 og i Namsskogan i 2009

<sup>2</sup> Registrert første gang i 2007 i Målselv i Troms. Også registrert i Målselv i 2008 og 2009 og i Bardu i våren 2010.

<sup>3</sup> Registrert første gang i 2008 i Lavangen i Troms

Vi har i dag hovedsakelig bjørn på indre Helgeland, og vi vil trolig fortsatt ha den største innvandringen av bjørn inn i denne delen av fylket fra sørøst fra reproduksjonsområdet i Jämtland og fra Nord-Trøndelag. Men streifende bjørner kommer også inn i Nordland fra Sverige øst for Saltdal, Fauske, Sørfold og Hamarøy. Vi har nesten årlig besøk av hannbjørner i de indre delene av Salten, og den første ynglingen av bjørn i Nordland kan bli påvist også her. Bjørn blir også nå og da observert andre steder i fylket (**figur 2.7**).



Figur 2.7: Kartet viser bjørn registrert ved DNA-analyse i perioden 2006-2010 (grønne stjerner, samme individ kan være registrert flere ganger, jf. tabell 2.3), samt dokumenterte tap av sau (blå prikker) og rein (røde prikker) forårsaket av bjørn i perioden 1990-2010 (N=1122). Kilde: Rovbasen. Kartet viser også utbredelsesområdet for bjørn, hvor brun farge viser områder med relativt regelmessig forekomst av bjørn og oransje farge viser den såkalte binnefronten som har utgangspunkt i posisjoner på skutte binner i Sverige i perioden 1981-2006. Kilde: Det skandinaviske bjørneprosjektet.

## Bestandssituasjonen for ulv i Nordland

Det skal ikke etableres ulv i områder med samisk tamreindrift. Hele Nordland, bortsett fra deler av Lofoten/Vesterålen, har reinbeitedistrikt.

For første gang siden 1984 ble det påvist ulv i Nordland i 2004. Totalt ble det i august 2004 dokumentert 13 sauer tatt av ulv i Grane og Hattfjelldal, og den streifende ulven ble også observert av den lokale rovviltkontakten fra SNO. Det er siden 2004 ikke påvist ulv i fylket, verken ved sporobservasjoner eller kadaverfunn.

Alle ulveflokker de siste årene er registrert i Sør-Norge og i Sør-Sverige. Lengre nord i Sverige og Norge blir det jevnlig påvist noen enslige ikke-stasjonære ulver.

I Nord-Trøndelag og Finnmark blir ulv påvist oftere. Seinest i juli 2010 ble sau dokumentert drept av ulv i Stjørdal kommune. Det ble videre dokumentert rein drept av ulv i Snåsa og Grong kommuner desember 2009.

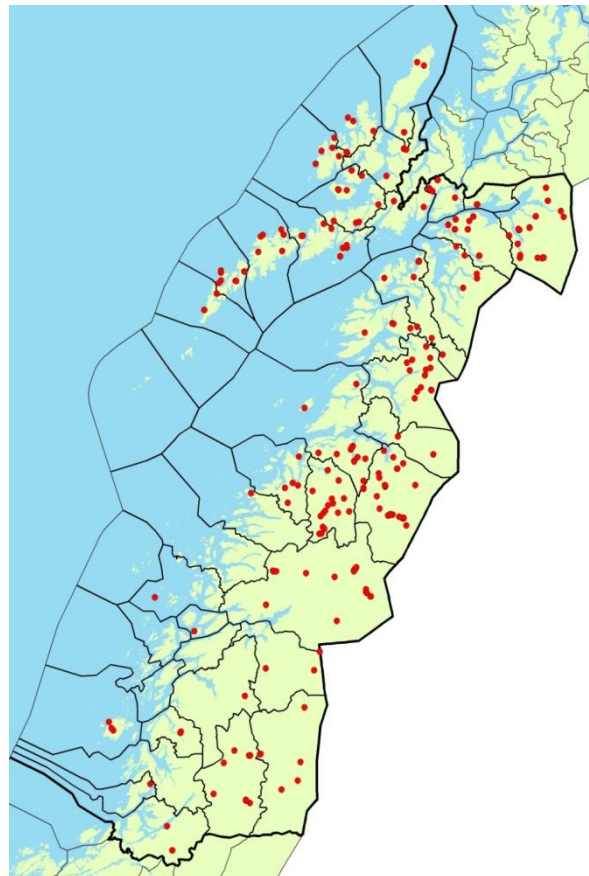
## Bestandssituasjonen for kongeørn i Nordland

Estimatet for hekkebestanden av kongeørn totalt i Norge i 2002 var beregnet til å være mellom 850 og 1200 par. Regner en med ikke-hekkende fugler var den totale bestanden i Norge på 2000-2800 individer om våren. Estimert kongeørnbestand i Nordland i 2002 var 90-149 hekkende par.

NINA har gjennomført nye registreringer i Lofoten og Vesterålen, og på bakgrunn av dette har de grovt estimert at det er 200-300 hekkende par av kongeørn i hele Nordland (NINA rapport 442 fra 2008).

I Nordland er kongeørna utbredt som hekkefugl over det meste av fylket (**figur 2.8**).

Det er fastsatt i rovviltforskrifta at kongeørnbestanden skal opprettholdes på samme nivå som i dag. Kongeørn og havørn ble fredet i 1968. I Nordland hekker den spredt over det meste av fylket. Bestanden er tettest i innlandet, men kongeørn hekker i samtlige kystkommuner i varierende antall. I Nordland er det kun på Røst at det ikke er påvist eller sannsynlig hekking.



Figur 2.8: Kart over registrerte kongeørnreir i Nordland. I Lofoten, Vesterålen og Ofoten viser kartet registreringer fra både Rovbasen og Naturbasen, noe som kan resultere i en del dobbeltregistreringer av samme reirlokaltet. For resten av fylket viser kartet kun registreringer i Naturbase. Kartet viser også historiske registrerte reir som ikke nødvendigvis er i bruk i dag. Kilde: Rovbasen og Naturbasen.

## 2.3 Bestandssituasjonen for store rovdyr i Sverige, Nord-Trøndelag og Troms

Vi deler i stor grad våre rovviltbestander med Sverige, Nord-Trøndelag og Troms, og det skjer en betydelig vandring av rovvilt over grensene. Spesielt er innvandringen av bjørn og trolig også jerv østfra på Nordkalotten stor, og dette har helt klart en stor betydning for rovviltbestandene i Nordland. Det er disse sammenhengende bestandene som må legges til grunn for å vurdere de ulike bestandenes levedyktighet på lang sikt. Økte bestander av store rovdyr i Sverige vil føre til økte utfordringer med å holde bestandene innenfor de fastsatte bestandsmål her i landet. En vesentlig forskjell fra Sverige er at vi har en omfattende beiting av sau i utmark, og mer bosetting i distriktene sammenlignet med vårt naboland. Dette er en viktig grunn til at Norge ikke kan ha de samme mål som Sverige for de ulike rovviltartene.

### Bestandssituasjonen for rovvilt i forvaltningsregion 6

Nord-Trøndelag utgjør sammen med Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal rovviltregion 6. Fastsatte bestandsmål for denne regionen er 12 ynglinger av gaupe, 10 ynglinger av jerv og 4 ynglinger av bjørn.

I 2010 var bestandsmålet i regionen nådd for gaupe med et snitt på 23,2 familiegrupper de tre siste årene, og for jerv med et snitt på 14 ynglinger de tre siste år. Bestandsmålet på 4 årlige ynglinger av bjørn er ikke oppnådd. De siste tre årene er det kun påvist 1 binne med årsunger i regionen (i 2007). DNA-analyser av bjørneekskremer og hår påviste 8 binner i regionen i 2008 og 16 binner i 2009. På bakgrunn av dette har det Skandinaviske bjørneprosjektet estimert 1,05 og 2,32 ynglinger i regionen i 2008 og 2009. Hovedutbredelsen for bjørn i Nord-Trøndelag er de sørlige deler av Namsskogan, Grong, Røyrvik, Lierne, Høylandet, Overhalla, nord i Steinkjer, Snåsa og Overhalla. [Lenke til forvaltningsplan for rovvilt i region 6.](#)

### Bestandssituasjonen for rovvilt i forvaltningsregion 8

Troms fylke utgjør sammen med Finnmark rovviltregion 8. Fastsatte bestandsmål for regionen er 10 ynglinger av gaupe – hvorav 4 i Finnmark, 10 ynglinger av jerv – hvorav 3 i Finnmark og 6 ynglinger av bjørn.

I 2010 var bestandsmålet i regionen nådd for gaupe med et snitt på 11 familiegrupper de tre siste årene, og for jerv med et snitt på 19,7 ynglinger de tre siste år. Bestandsmålet om 6 årlige ynglinger av bjørn i region 8 er ikke nådd, men det påvises årlig yngling av bjørn i Pasvik. DNA-analyser av bjørneekskremer og hår påviste 26 binner i regionen i 2008 og 23 binner i 2009. På bakgrunn av dette har det Skandinaviske bjørneprosjektet estimert i overkant av to årlige ynglinger i regionen i 2008 og 2009.

[Lenke til forvaltningsplan for rovvilt i region 8.](#)

### Rovviltbestandene i Sverige

Våren 2001 vedtok Riksdagen i Sverige mål for sine rovviltbestander. For gaupe, bjørn og kongeørn ble det satt minimumsnivåer som tilsvarte bestandsnivået i 2001, mens det for jerv og ulv ble bestemt foreløpige etappemål. Høsten 2009 reviderte Riksdagen bestandsmålene for ulv og gaupe. De svenske bestandsmålene er vist i **tabell 2.4**. Minimumsnivåer skal betraktes som det minste antall ynglinger som årlig skal finne sted i Sverige. Rovviltbestandene kan øke ut over disse nivåene, men da skal det legges større vekt på andre interesser som kan komme i konflikt med rovviltbestandene, som for eksempel reindriftsnæringen. Riksdagen har også sagt at rovviltbestandene kan spre seg innenfor den respektive arts naturlige utbredelsesområde.

Tabell 2.4: Mål for rovviltforekomster i Sverige.

Art	Minimumsnivå/etappemål
Gaupe	250 årlige ynglinger (nytt minimumsnivå i 2009, senket fra 300 ynglinger)
Jerv	90 årlige ynglinger (etappemål)
Bjørn	100 årlige ynglinger (minimumsnivå)
Ulv	20 årlige ynglinger og 210 individer (maksimumsnivå innført i 2009, gjelder fram til 2014)
Kongeørn	600 hekkende par (minimumsnivå)

#### Bestanden av bjørn i Sverige

I 2008 ble det foretatt et estimat av antall bjørn i Sverige på bakgrunn av beregnet tilvekst og DNA-analyser av bjørnekskrementer. I tillegg er jegernes observasjoner i elgjakta blitt benyttet. Bestandsestimatet for 2008 er 3221 bjørner (2950-3495), og med en beregnet årlig tilvekst på 4,5 %.

Riksdagens mål, foruten minimumsmålet, er at bestanden av bjørn langsomt etablerer seg mellom dagens reproduksjonsområder i de nordlige deler av Sverige og at bestanden langsomt skal spre seg sørover.

#### Bestanden av jerv i Sverige

Målet for jervebestanden i Sverige er 90 årlige ynglinger. Registrert bestand har ligget noe under dette målet de siste årene, med unntak av i 2008 hvor det ble registrert 111 ynglinger og i 2010 hvor det ble registrert 113 ynglinger (foreløpige tall). Det er et mål at bestanden skal spre seg jevnere innenfor sitt naturlige utbredelsesområde. Dette for å redusere tap av tamrein. Samtlige ynglinger er lokalisert til områder med tamrein. Hovedutbredelsen av jerv i Sverige er i de nordligste områdene, mot grensen til Nordland. Særlig er tettheten av jerv høy i Norrbotten.

#### Bestanden av gaupe i Sverige:

Vinteren 2009/2010 ble det registrert 211 familiegrupper av gaupe i Sverige. Dette er en nedgang i forhold til året før hvor det ble registrert 285 familiegrupper.

#### Bestanden av ulv i Sverige og Skandinavia:

I oktober 2009 innførte Riksdagen et maksimumsnivå for ulvebestanden som skal gjelder fram til år 2014. Det ble bestemt at det skal finnes maksimalt 210 ulv og 20 ynglinger per år de nærmeste 5 årene. Samtidig skal ulvestammen forsterkes genetisk gjennom at inntil 20 ulv med finsk/russiske avstamning skal innføres fram til år 2014.

Bestanden av ulv på den skandinaviske halvøya har økt markant fra færre enn 10 dyr tidlig på 1990-tallet til over 200 dyr vinteren 2008-2009. Vinteren 2009-2010 ble det til sammen i Norge og Sverige registrert 28 familiegrupper med til sammen 165-175 individer, 21-24 revirmarkerende par (44-49 ulver) og 9-14 andre stasjonære dyr. Det ble påvist 26 ynglinger i 2009, hvorav fire i grenserevir og tre i helnorske revir.

#### Kongeørnbestanden i Sverige:

Riksdagens mål for kongeørnbestanden er minst 600 hekkende par. I perioden 2000 til 2009 har antall registrerte hekkinger variert mellom 105 (år 2000) og 280 (år 2008). I 2009 ble det registrert 91 hekkinger. Kongeørnbestanden er spredt over store deler av Sverige, men med en stor andel i de nordligste länenene.

Internettlenker for mer informasjon om rovviltbestandene i Sverige:

[Naturvårdsverket](#)  
[Länsstyrelsen i Norrbottens län](#)  
[Länsstyrelsen i Västerbottens län](#)  
[Länsstyrelsen i Jämtlands län](#)  
[Länsstyrelsen i Dalarnas län](#)  
[Viltskadecenteret i Sverige](#)

## 3. Beitenæringene i Nordland

### 3.1 Reindriftnæringa

Nordland reinbeiteområde omfatter størstedelen av Nordland fylke sør for Ofotfjorden, samt noe areal i Nærøy kommune i Nord-Trøndelag. Areal i Nordland fylke nord for Ofotfjorden brukes av fem reinbeitedistrikt som hører til Troms reinbeiteområde.

Nordland reinbeiteområde er delt inn i 12 reinbeitedistrikter (**figur 3.10**). Antall siidaandeler (driftsenheter) har vært relativt stabilt de ti siste årene (variert fra 42 til 46). I tillegg driver 32 siidaandeler i 7 distrikter helt eller delvis reindrift i Nordland fylke på områder som tilhører Troms og Nord-Trøndelag reinbeiteområder. Totalt 377 personer er tilknyttet de 19 distriktene. Det foregår også grenseoverskridende reindrift mellom Norge og Sverige hvor enkelte norske reinbeitedistrikt som grenser til Sverige, har beiteområder i Sverige og tilsvarende har enkelte svenske samebyer beiter på norsk side.

Den begrensende faktoren for reindriften i fylket er i hovedsak tilgangen på vinterbeiter, selv om dette varierer noe mellom distriktene. Sommerbeitene er generelt av høy kvalitet. Dette gir utslag i god kjøttkvalitet og høye slaktevekter.

Øvre tillatte reintall i Nordland reinbeiteområde er på 15 400 dyr i vårflokk. I tillegg bruker reinbeitedistrikter tilhørende Troms reinbeiteområde areal i Nordland nord for Ofoten, samt at en liten del av Sør-Helgeland brukes av reinbeitedistrikter i Nord-Trøndelag reinbeiteområde. Rein tilhørende disse distriktene utgjør om lag 10 000 dyr. Det må også presiseres at store deler av grenseområdene mot Sverige er sommerbeite for rein tilhørende svenske samebyer. Om lag 50 000-70 000 svenske rein har adgang til norske beiter. I sum har dermed ca 70 000 -100 000 rein adgang til beite sommerstid i Nordland fylke. Fylket har stor betydning for reindriften, og beiten utgjør en viktig og fornybar utmarksressurs.

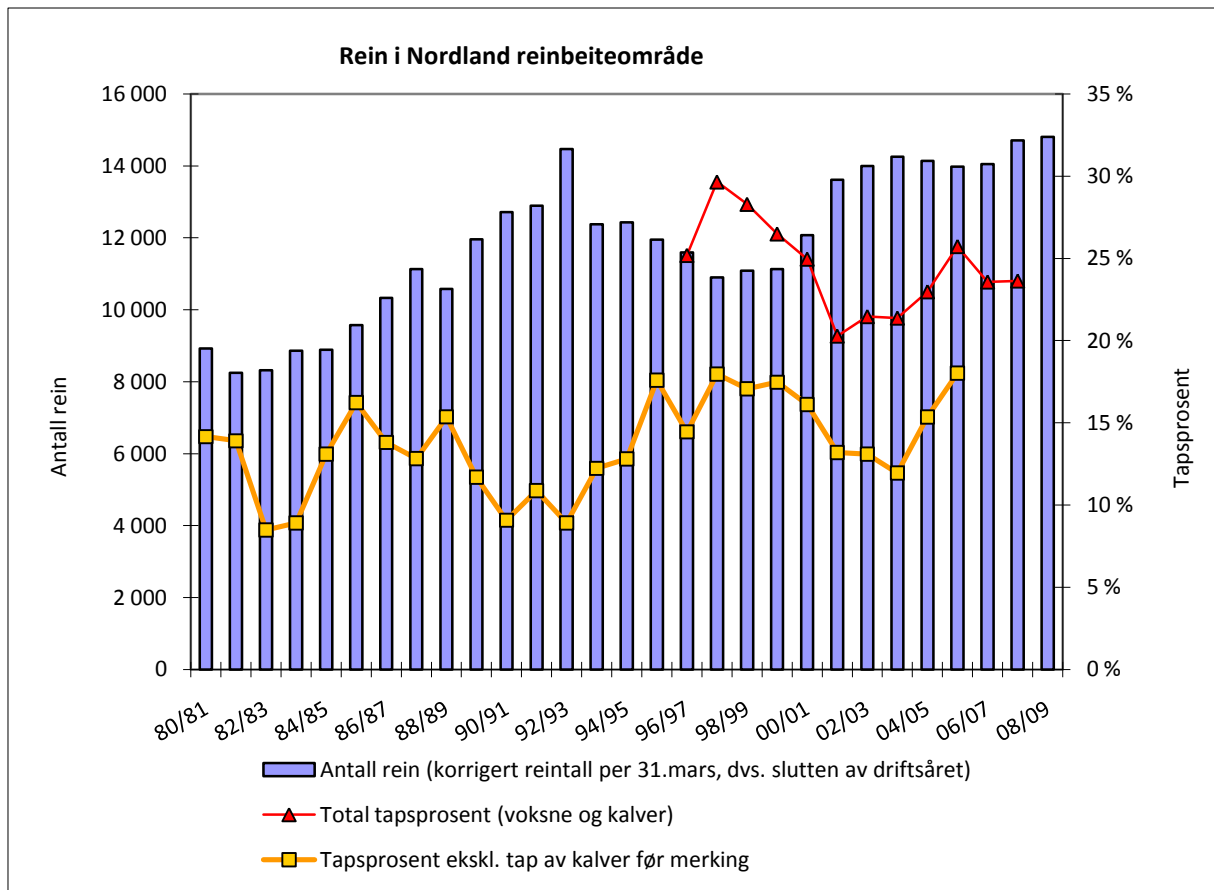
Fra et reintall i Nordland reinbeiteområde før kalving på nær 8 500 dyr midt på 1980-tallet, var det en jevn økning fram til midten av 90-tallet da reintallet lå på bortimot 14 000 dyr. Etter den tid gikk reintallet nedover fram til 1998/99 (**figur 3.1**). Nedgangen sammenfaller med en økning i totaltap, og er satt i sammenheng med økende rovdyrbestander og klimatisk vanskelige vinterbeiteforhold. Fra begynnelsen av 2000-tallet økte reintallet, og det har ligget omkring 14500 dyr i vårflokk de siste årene. Tilsvarende gikk tapene ned og kalvetilgangen og slakteuttaket økte fram til 2003/04.

Fra 2003/2004 og fram til i dag har det vært en situasjon med generelt høye tap og lavt slakteuttak. Dette varierer imidlertid mellom distriktene.

Reindriften sliter med lav produksjon i Nordland (7,3 kg slaktet pr. livrein i 2009). Dette til tross for jamt bra beiter og høge slaktevekter. Tap til rovvilt påvirker foruten slakteuttak, også driftsmønster, beiteutnyttelse og flokkstruktur på en negativ måte.

Rovvilt påfører også reieneierne vesentlig merarbeid og ulemper ved at rein blir jaget og vanskeligere å samle og holde kontroll på. Flere dagers arbeid kan gå tapt ved at for eksempel jerv jager og sprer flokken. Det er også et tap at reien ikke kan utnytte beiten som er tilgjengelige på en fullgod måte.



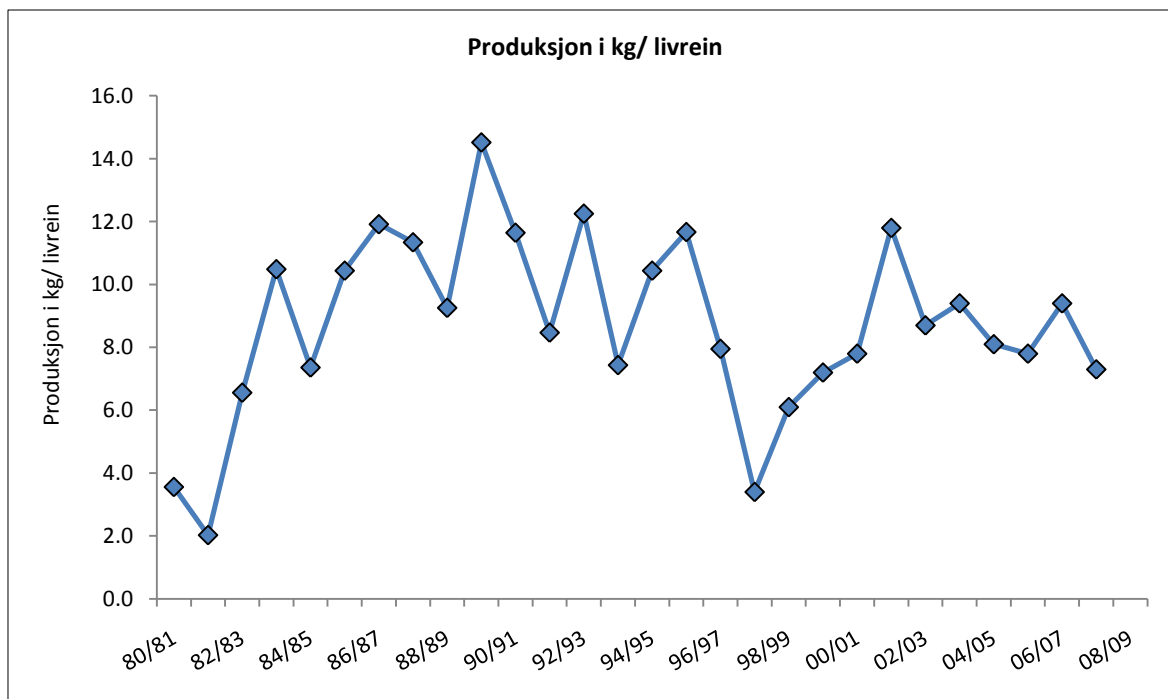


Figur 3.1: Korrigert antall rein (blå søyler), tapsprosent ekskl. tap av kalv før merking (gul linje) og totaltap, dvs. tap inkl. tap av kalv før merking, (rød linje) for Nordland reinbeiteområde. Data over totaltap er kun tilgjengelig fra og med driftsåret 1996/97. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.

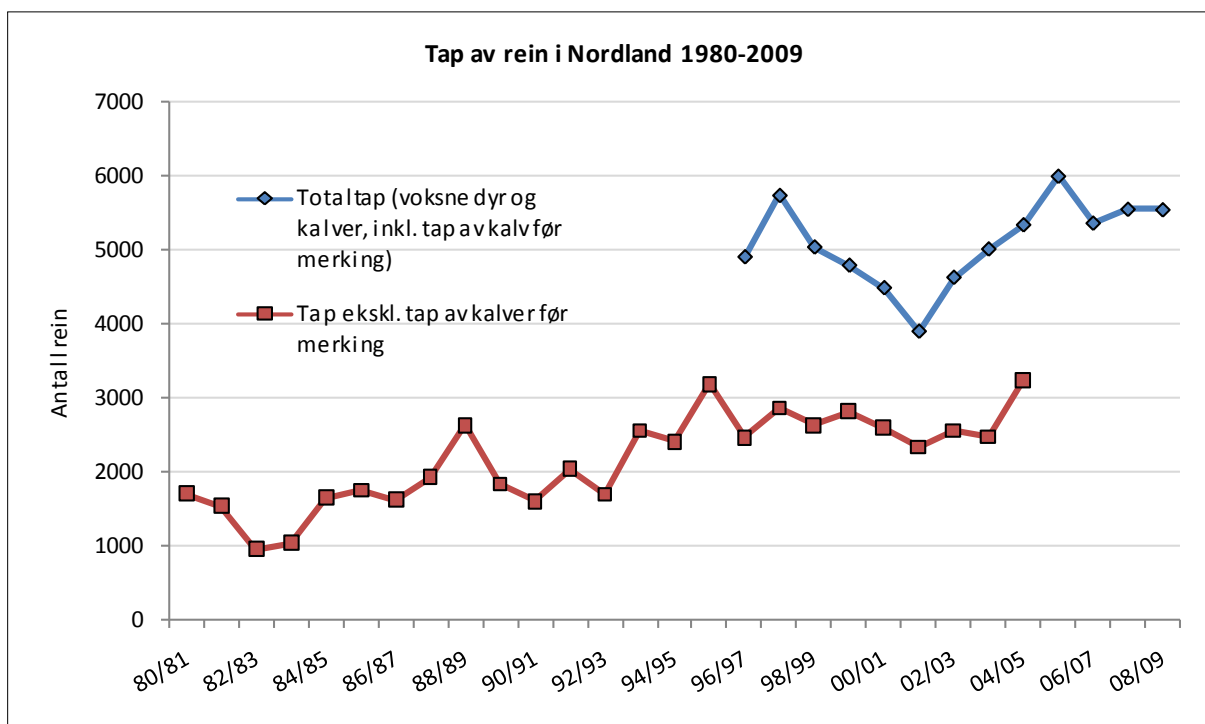
De tre nordligste distriktene i Nordland reinbeiteområde har det særlig vanskelig, som følge av at de av ulike årsaker ikke har greid å bygge opp reintallet og få reindriften på fote igjen etter de store tapene på slutten av 1990-tallet.

Økningen i tap rundt 1994/95 er sammenfallende med tidspunktet da reintallet begynte å gå ned (figur 3.1). Det er verdt å merke seg at totaltapet ikke har vært under 20 % de siste årene. Disse store tapene rammer reindriftsnæringa hardt. De sørlige distriktene i Nordland har stort sett klart å opprettholde reintallet, men sliter med lav produksjon og uønskede endringer i drifta.

Utviklingen de siste årene viser at totalproduksjonen har minket fra ca 12 kg/rein i 2001/02 til 7,3 kg/rein i 2007/08 (figur 3.2). For at reindriftsnæringen skal kunne være bærekraftig og økonomisk lønnsom er det en forutsetning at forvaltningen følger rovviltbestandene nøye. Det kan være stor forskjell, både geografisk og gjennom tid, på de ulike reinbeitedistrikter med hensyn på tap av rein til rovvilt. Derfor er næringen avhengig av et godt samarbeid med de aktuelle forvaltningsmyndigheter, slik at man raskest mulig kan iverksette tiltak i de områder der tapene er størst. Uttak av rovvilt er det mest effektive tiltaket for å begrense rovvilttap i reindriften. Også andre tapsforebyggende tiltak som intensiv gjeting i kalvinga kan ha en positiv effekt. Den tradisjonelle reindriften setter likevel naturlige begrensninger på effektive virkemidler. Siden reinen er ute hele året vil den til enhver tid være eksponert for rovvilt.



Figur 3.2: Totalproduksjon av rein (kg/rein) i årene 1980/81-2008/09. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.

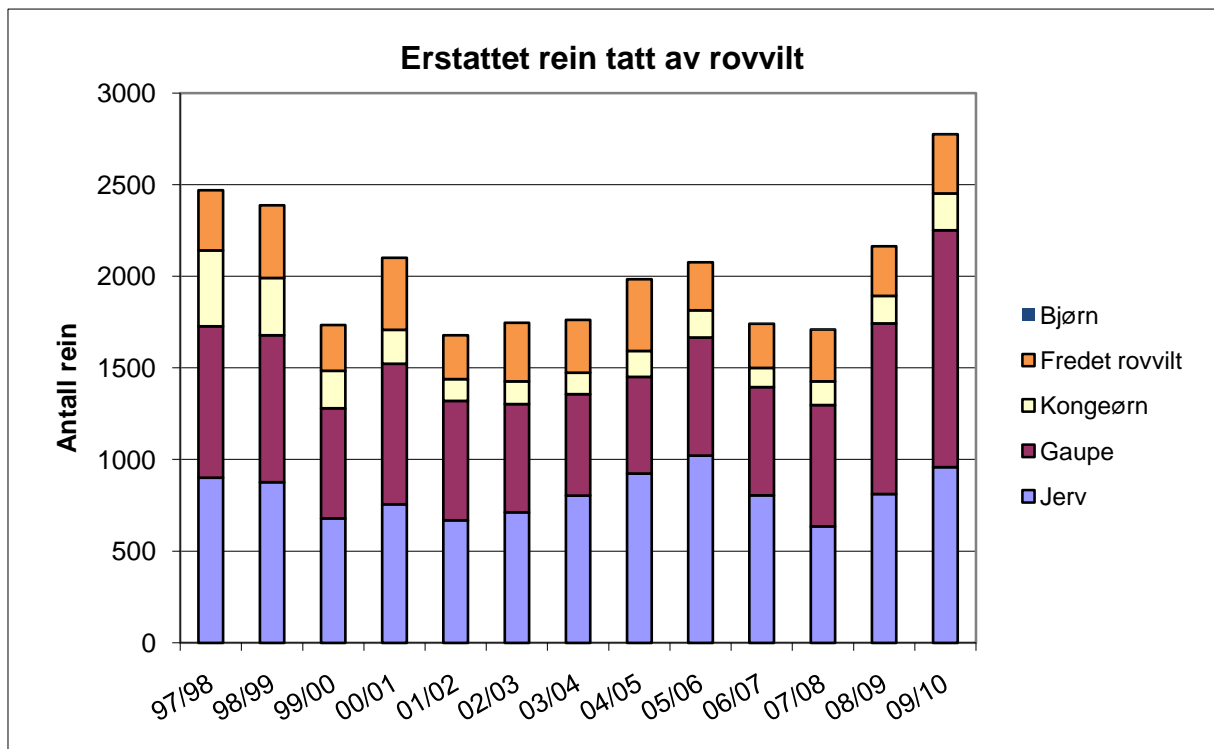


Figur 3.3: Antall tapte rein i Nordland reinbeiteområde i perioden 1980/81-2008/09. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.

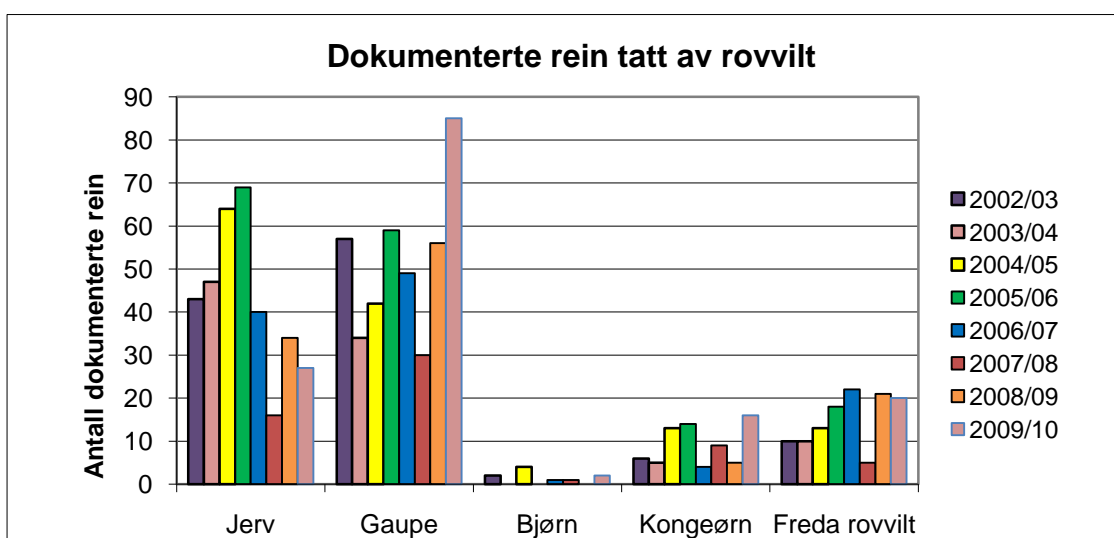
Reindrifta har beiteområder over hele fylket og bruker utmarka hele året, noe som gjør differensiert forvaltning vanskelig. Reintallet i fylket er relativt stabilt, men det stabile reintallet opprettholdes ved at slakteuttaket reduseres. Dette er en situasjon som er uholdbar på sikt. Reintallet i Nordfylket, spesielt Skjomen og Frostisen, har ikke kommet seg opp igjen etter de store tapene på 1990 tallet. Også områdene nord om Ofotfjorden har slitt med meget store tap.

### Tapsutviklingen av rein til rovvilt

De registrerte tapene til rovvilt er størst i den mørke årstida, og om våren i og etter kalvinga. Årsaken til at så få kadaver blir registrert utover sommeren kan i tillegg til mindre faktiske tap, også være at det blir vanskeligere å finne kadaver på barmark. Ny forskning gjennom Scandlynx (NINA) fastslår at det er svært vanskelig å gjenfinne rovvilt drept rein tatt av gaupe. Jerv og gaupe er de rovviltartene som tar mest rein i Nordland (**figur 3.4 og 3.5**). Kongeørna utgjør også sannsynligvis en betydelig tapsårsak, men dette er vanskelig å dokumentere. Mål om 2 årlige ynglende bjørner i Nordland medfører et betydelig økt skadepotensial i årene som kommer i forhold til dagens situasjon.

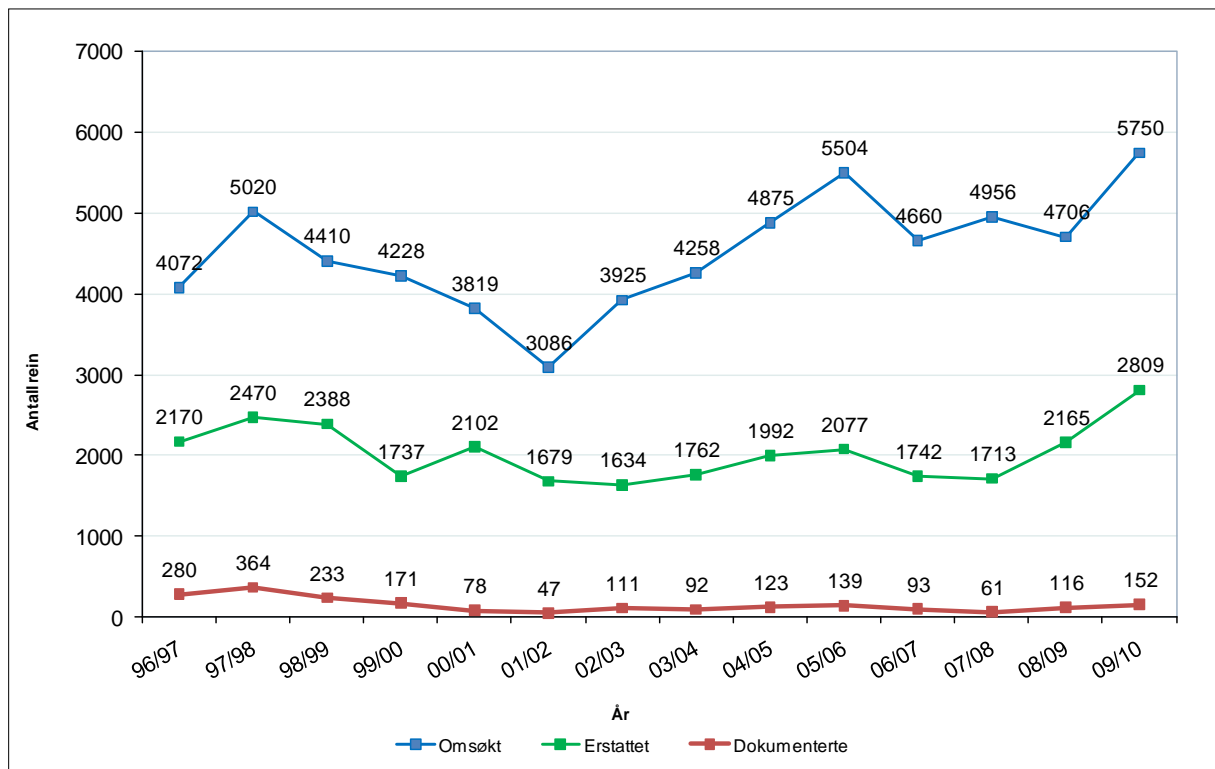


Figur 3.4: Erstattet rein fordelt på sannsynlig eller dokumentert rovviltart i Nordland reindriftsårene 1997/98–2009/10.

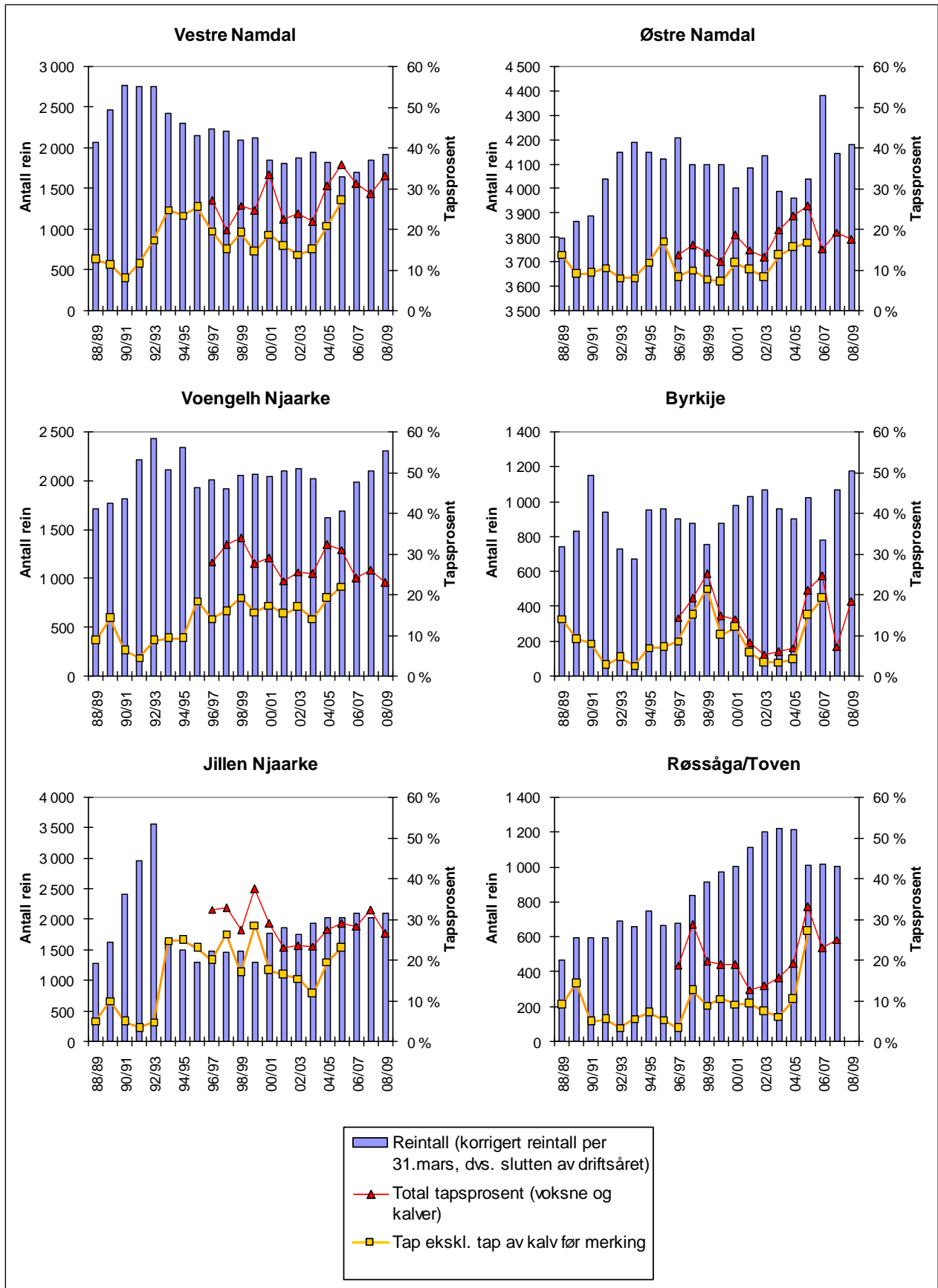


Figur 3.5: Dokumenterte kadaver av rein i Nordland i perioden 2002-2010, hvor jerv, gaupe, bjørn og kongeørn er fastslått som sikker tapsårsak. (Kilde: Rovbasen).

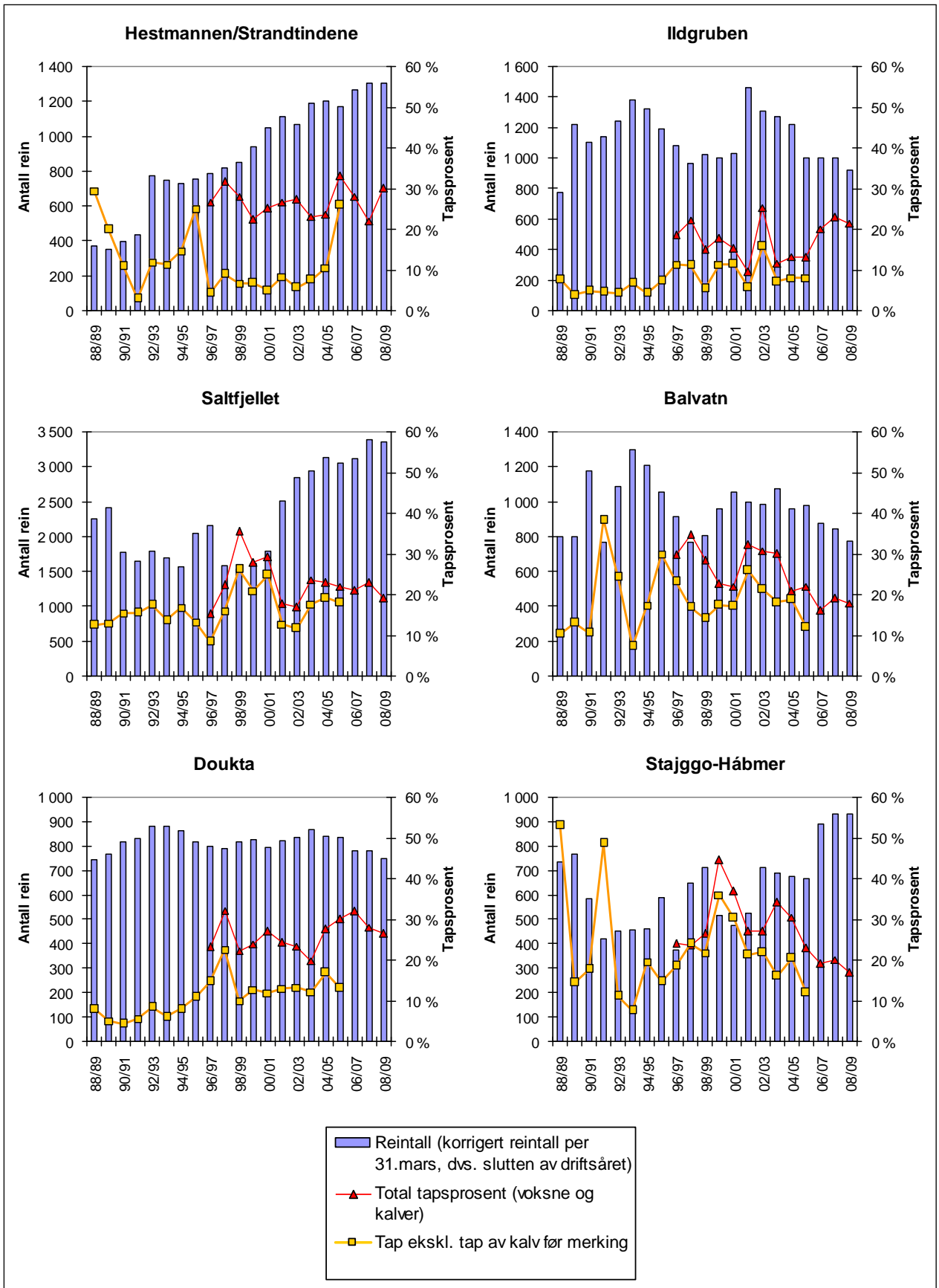
Når kadaverdokumentasjon ses i sammenheng med antall dyr omsøkt og erstatta får man et bilde som viser at det var en nedgang i tapene til rovvilt fram til 2001/02, og deretter en økning fram til 2005/06. (figur 3.6).



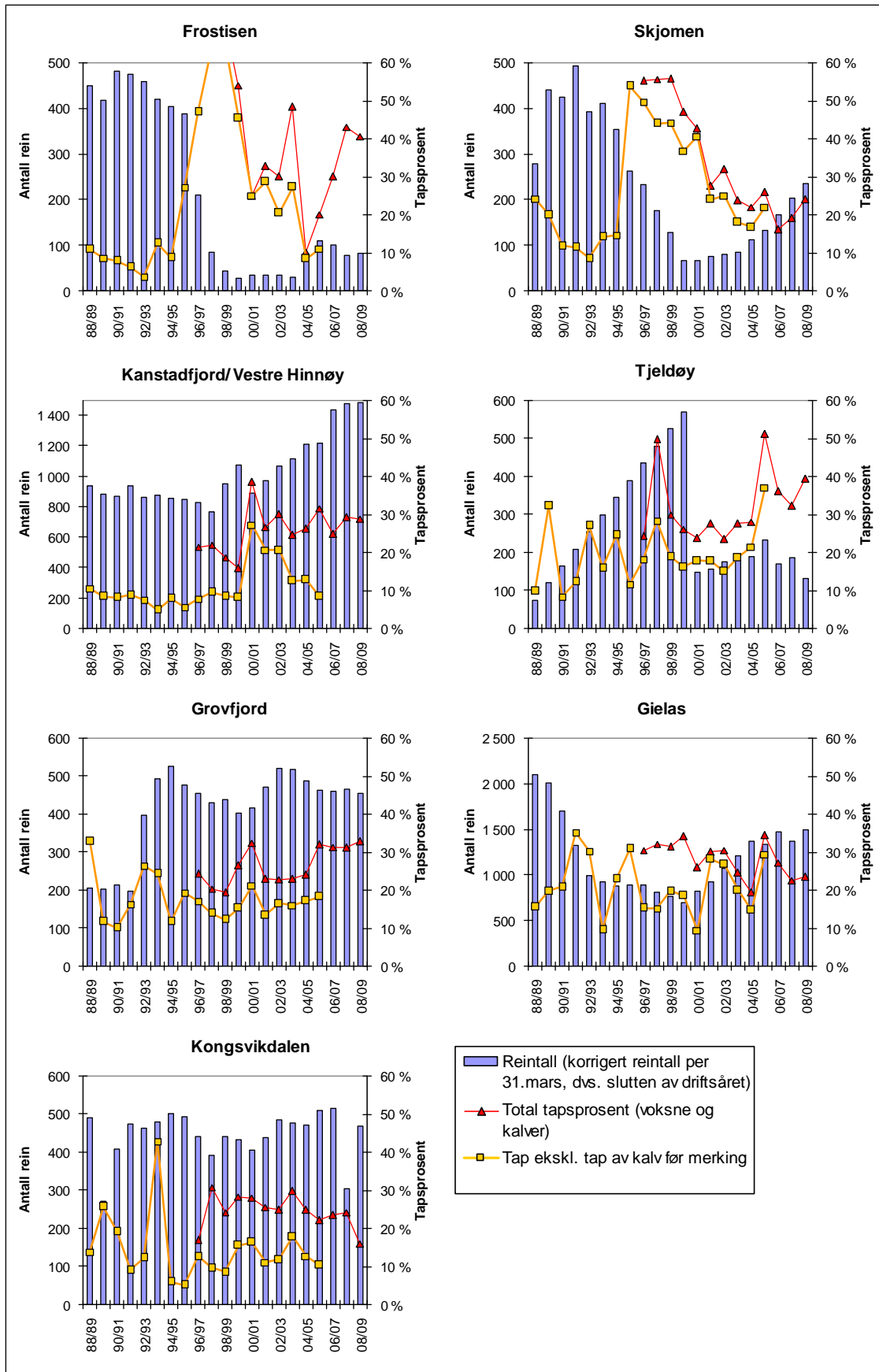
Figur 3.6: Antall rein søkt erstattet og erstattet i Nordland reindriftsårene 1996/97–2009/10.



Figur 3.7: Korrigert antall rein (blå søyler), tapsprosent ekskl. tap av kalv før merking (gul linje) og totaltap, dvs. tap inkl. tap av kalv før merking, (rød linje) på distriktsnivå i Nordland. Data over totaltap er kun tilgjengelig fra og med driftsåret 1996/97. NB! Ulik skala mellom figurene på akse for reintall. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.

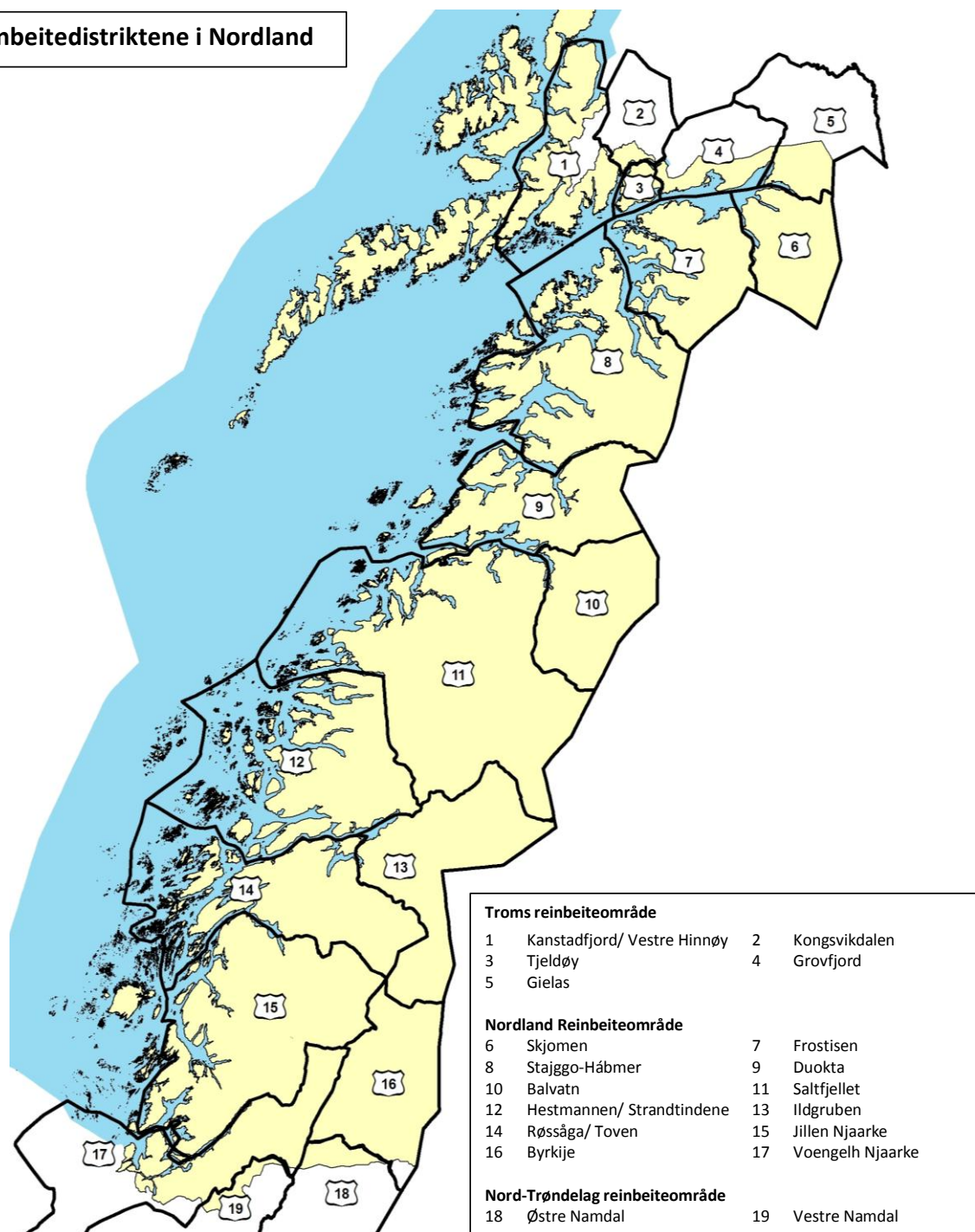


Figur 3.8: Korrigert antall rein (blå søyler), tapsprosent ekskl. tap av kalv før merking (gul linje) og totaltap, dvs. tap inkl. tap av kalv før merking, (rød linje) på distriktsnivå i Nordland. Data over totaltap er kun tilgjengelig for og med driftsåret 1996/97. NB! Ulik skala mellom figurene på akse for reintall. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.



Figur 3.9: Korrigert antall rein (blå søyler), tapsprosent ekskl. tap av kalv før merking (gul linje) og totaltap, dvs. tap inkl. tap av kalv før merking, (rød linje) på distriktsnivå i Nordland. Data over totaltap er kun tilgjengelig fra og med driftsåret 1996/97. NB! Ulik skala mellom figurene på akse for reinntall. Kilde: Ressursregnskapet for reindriftsnæringen, Reindriftsforvaltningen.

## Reinbeitedistriktene i Nordland

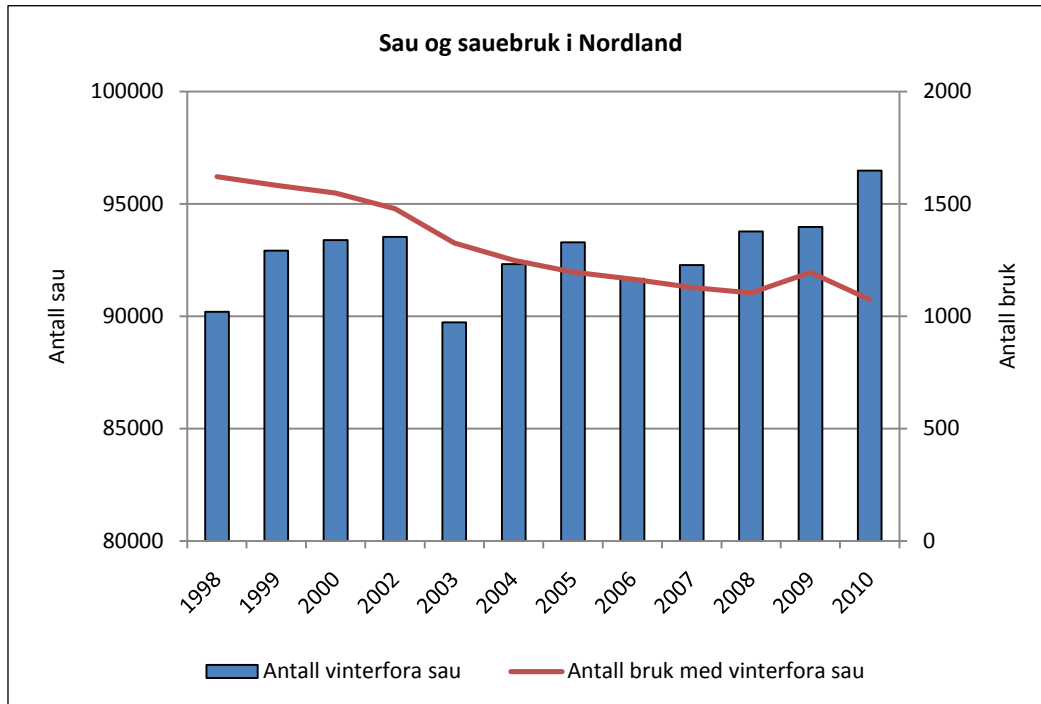


Figur 3.10: Reinbeitedistriktene i Nordland.



### 3.2 Sauenæringa

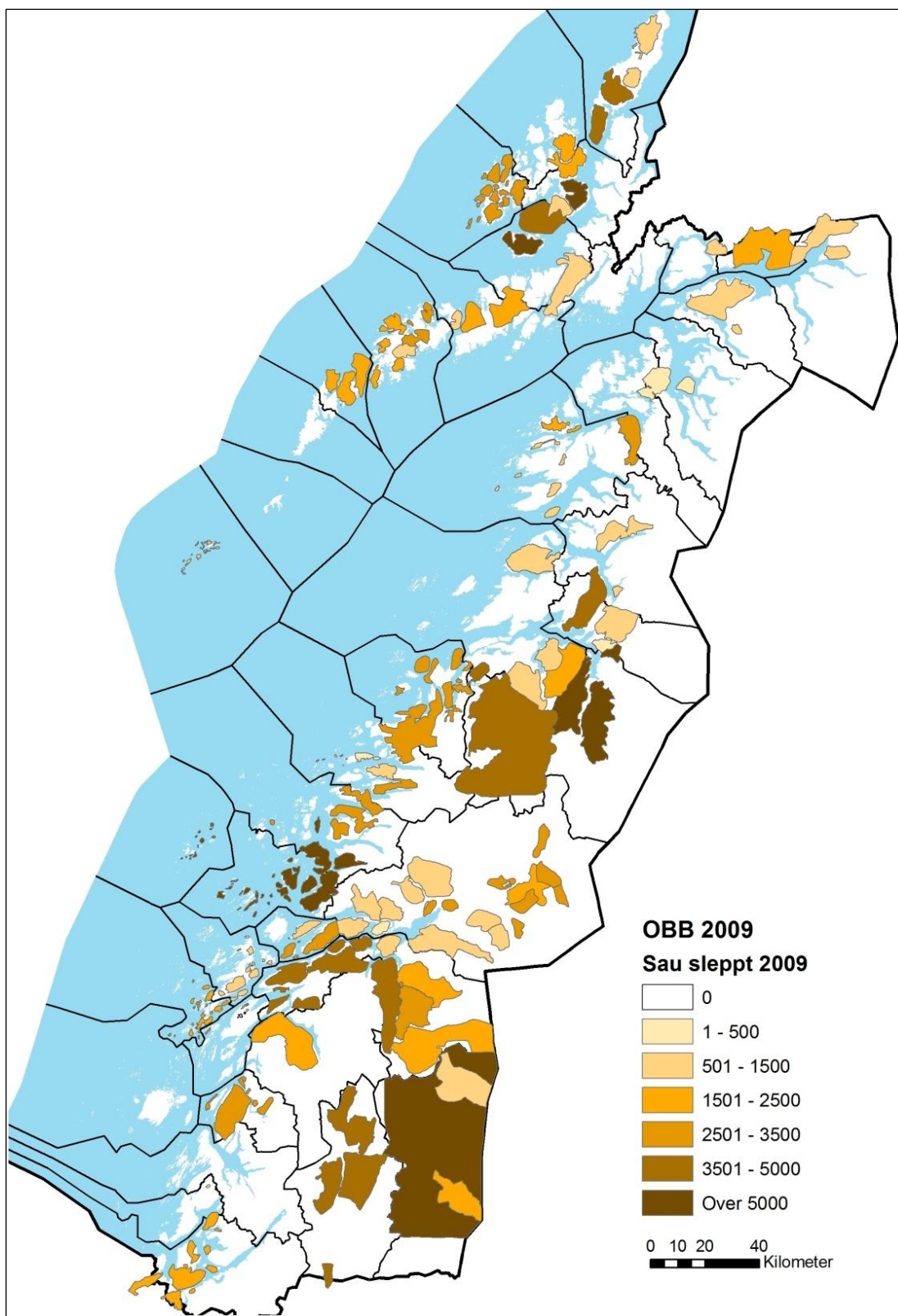
Antall vinterfora sau har holdt seg stabilt over mange år i Nordland, med drøyt 90 000 dyr. Det samme har antall sau på utmarksbeite i Nordland, med i overkant av 200 000 dyr. Antall besetninger med sau har imidlertid gått jevnt ned (**figur 3.11**). Ved inngangen til 2010 var det 1074 bruk med sau i fylket. I gjennomsnitt var det om lag 87 vinterfora sau på hvert bruk i Nordland i 2009. I 2005 var gjennomsnittet nærmere 80 vinterfora sau per bruk, mens det i 1995 var på under 50 vinterfora sau. Dette er som forventet ved at de som nå fortsetter med sau ofte har store driftsenheter.



Figur 3.11: Oversikt over antall vinterfora sau (blå søyler) og antall saubruk (rød strek) i Nordland i perioden 1998-2010. Mens antall bruk har gått ned har antall vinterfora sau vært relativt stabil i perioden (Kilde: Statistisk sentralbyrå).

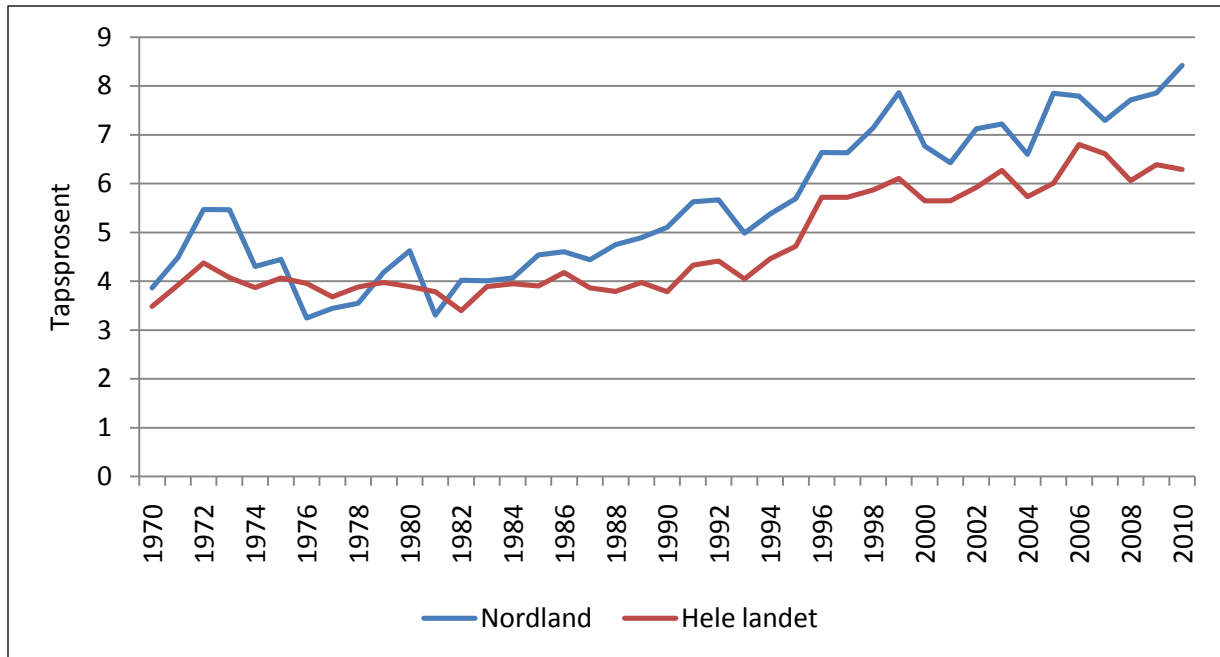
De siste 10 år har det vært en viss endring i hvor man finner sau i fylket. Sautallet går ned i enkelte områder. Tap til rovvilt er en årsak til nedgangen i en del av disse områdene. I andre områder øker sauetallet. I Lofoten og Vesterålen, som er fri for freda rovvilt unntatt kongeørn, har sauetallet holdt seg godt oppe og til dels økt. Vestvågøy og Hadsel er, sammen med Hattfjelldal og Hemnes, de største sauekommunene i fylket.

Enkelte beitelag har i perioden 2006-2009 hatt et gjennomsnittlig totaltap på rundt 15 %. Videre har noen beitelag et høyt antall tapte sau selv om tapsprosenten ikke er tilsvarende høy. Dette skyldes et høyt antall dyr på beite. I Nordland søkte 268 av 1053 sauebønder om erstatning for sau tatt av rovvilt i 2009. Dette tilsvarer 1/4 av alle som driver med sau i Nordland.



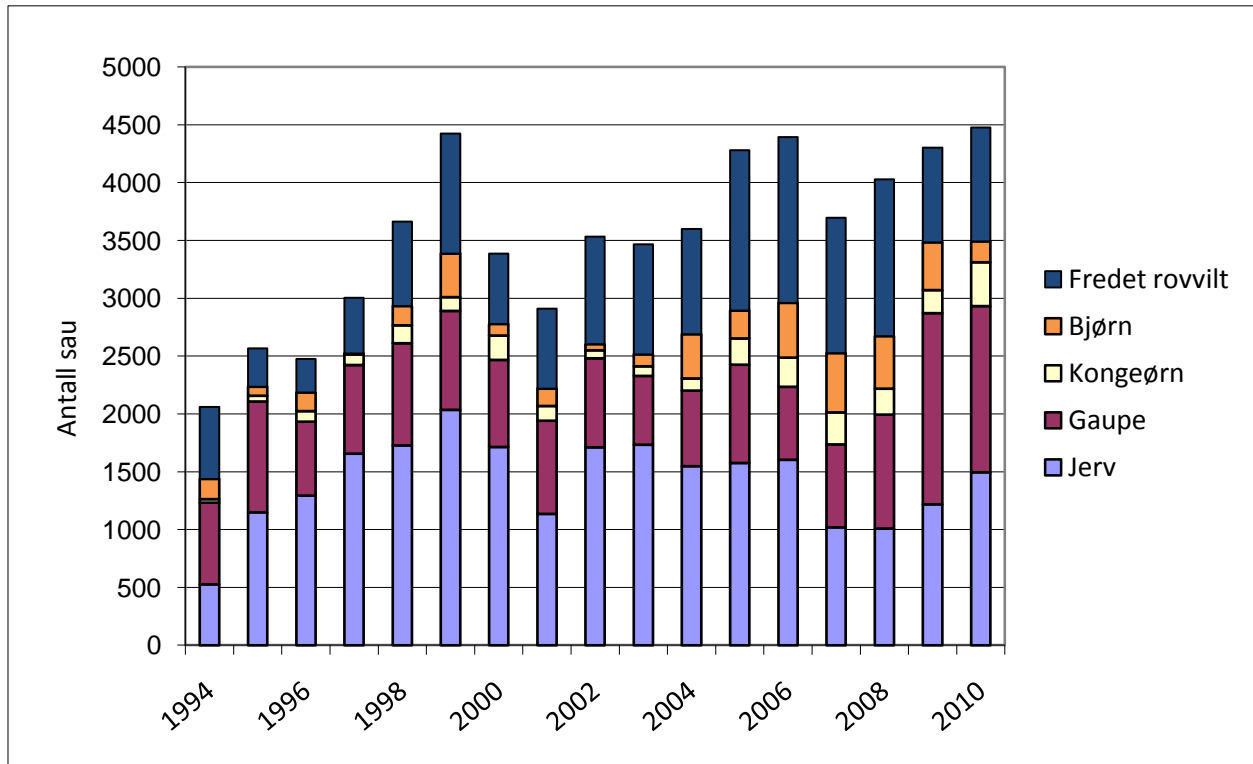
Figur 3.12: Kartet viser antall slept sau og lam på utmarksbeite i regionen beitesesongen 2008. Tall fra organisert beitebruk, Skog og landskap.

Tapsprosenten av sau og lam på fylkesnivå har de siste årene svingt rundt 7 %, og den har i all hovedsak vært større enn landsgjennomsnittet (figur 3.13).

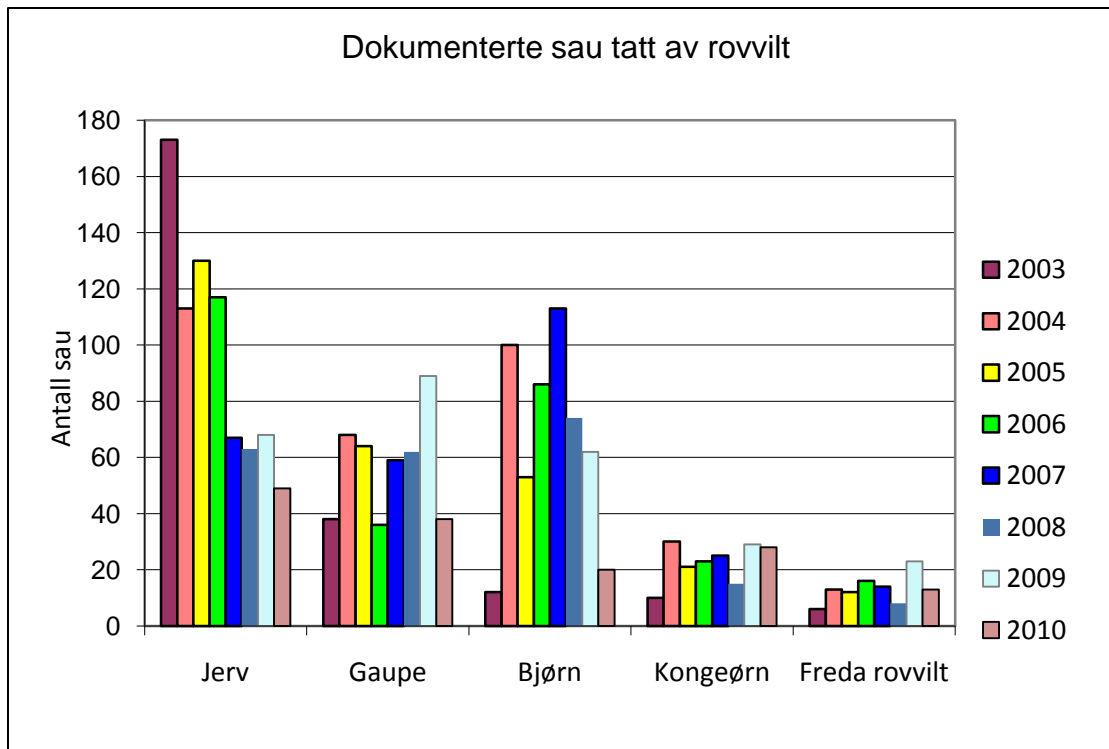


Figur 3.13: Total tapsprosenten av sau og lam i Nordland og hele landet i perioden 1970-2010. Tall fra organisert beitebruk, Skog og landskap.

Jerv har i mange år vært den rovviltarten som har forårsaket størst tap av sau. De siste årene har tapene til jerv gått noe ned samtidig som gaupetapene har økt til samme omfang som jervetapene. (figur 3.14 og 3.15). Tapene til bjørn økte omkring 2004, og de siste årene har det vært forholdsvis betydelige tap til bjørn på indre Helgeland.



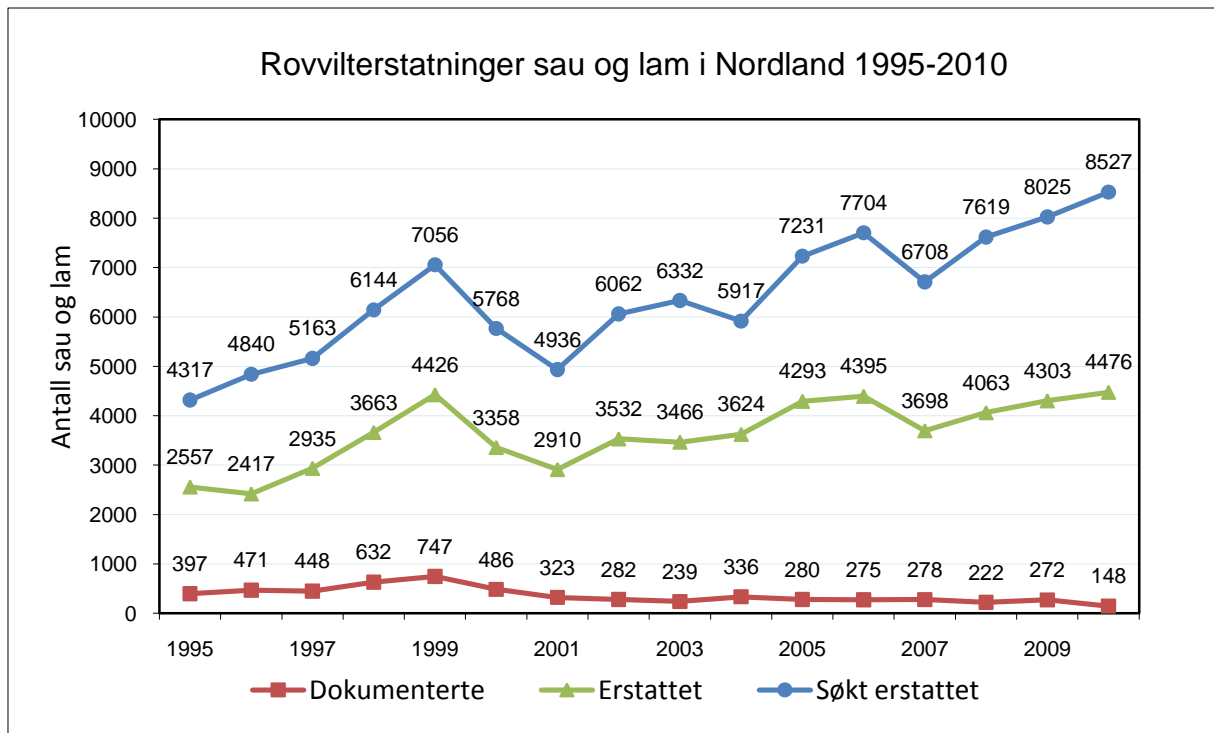
Figur 3.14: Erstattet sau fordelt på sannsynlig eller dokumentert rovviltart i Nordland i perioden 1994 til 2010.



Figur 3.15: Dokumenterte kadaver av sau i Nordland i perioden 2003-2010, hvor jerv, gaupe, bjørn og kongeørn er fastslått som sikker tapsårsak. (Kilde: Rovbasen).

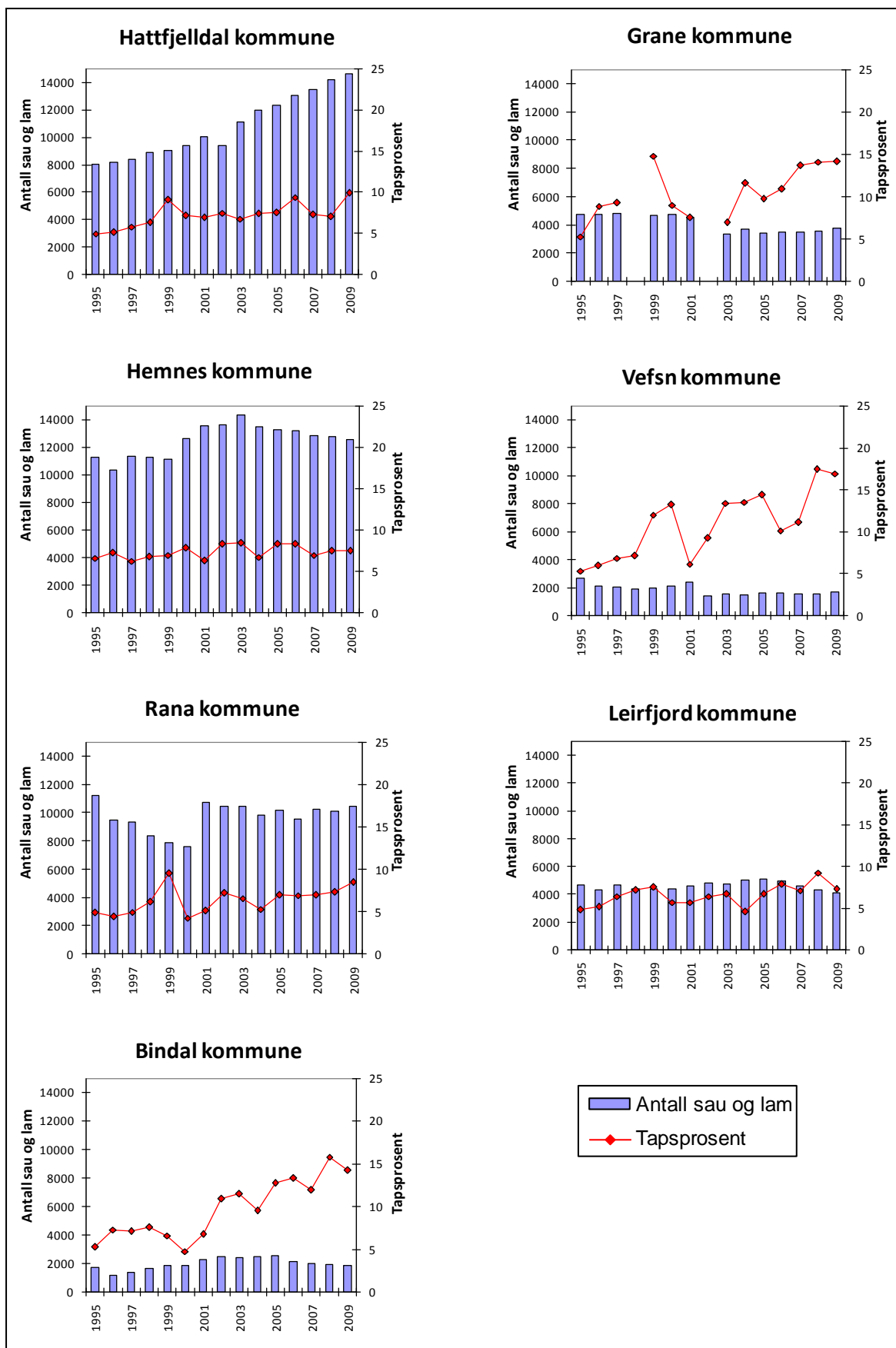
Erstatningsoppkjørene for rovvilt drepte sau viser at tapene til rovvilt har økt på fylkesnivå siden beitesesongen 2001 (**figur 3.16**). Fra ca 5000 omsøkte sau og lam til ca 8500 omsøkte sau og lam i beitesesongen 2010.

De siste årene har det årlig blitt erstattet i overkant av 4000 sau og lam i fylket. Dette antallet utgjør ca 2 % av det totale antallet sau og lam på beite.

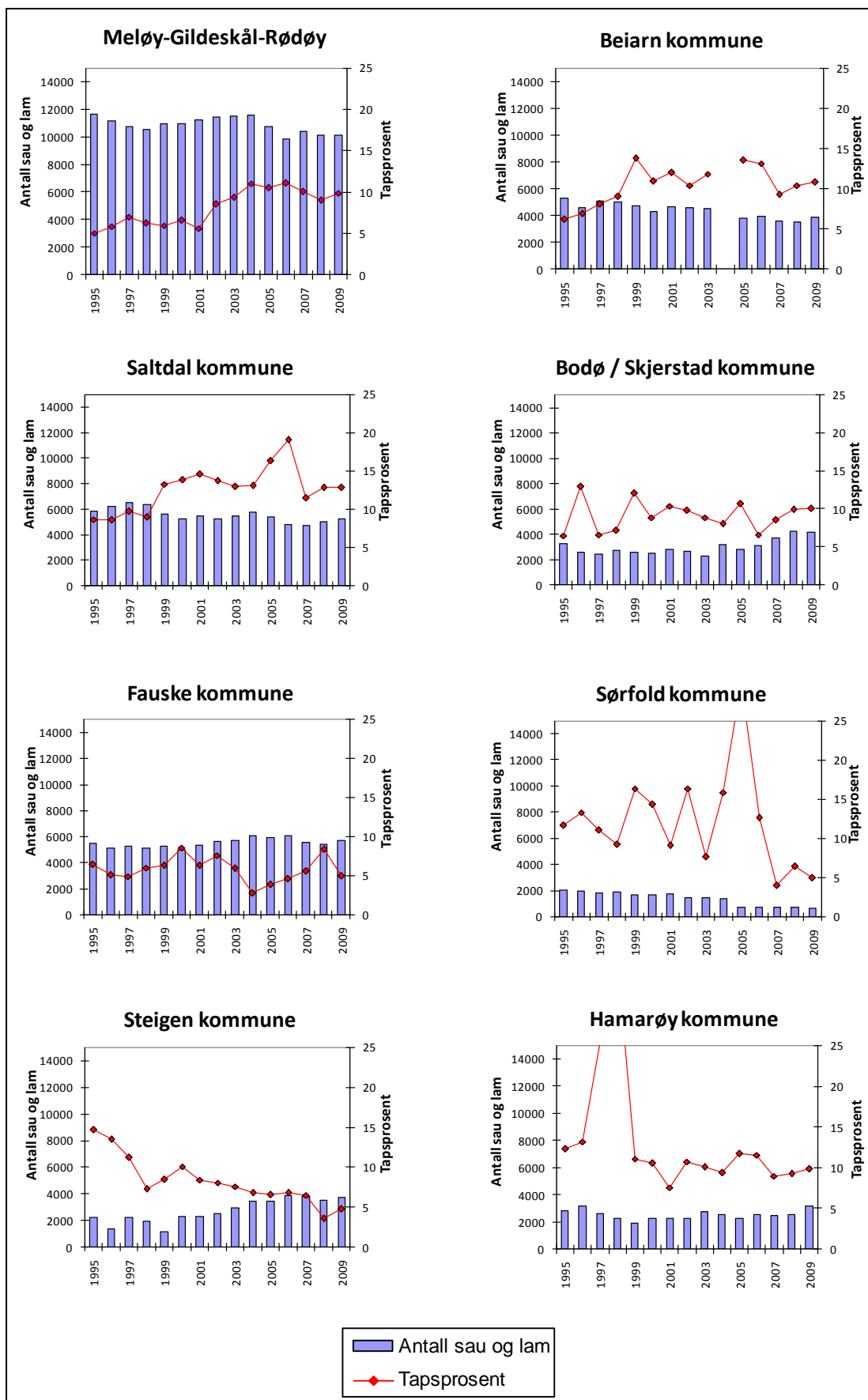


Figur 3.16: Oversikt over rovvilterstatninger på sau og lam i Nordland i perioden 1995-2010.

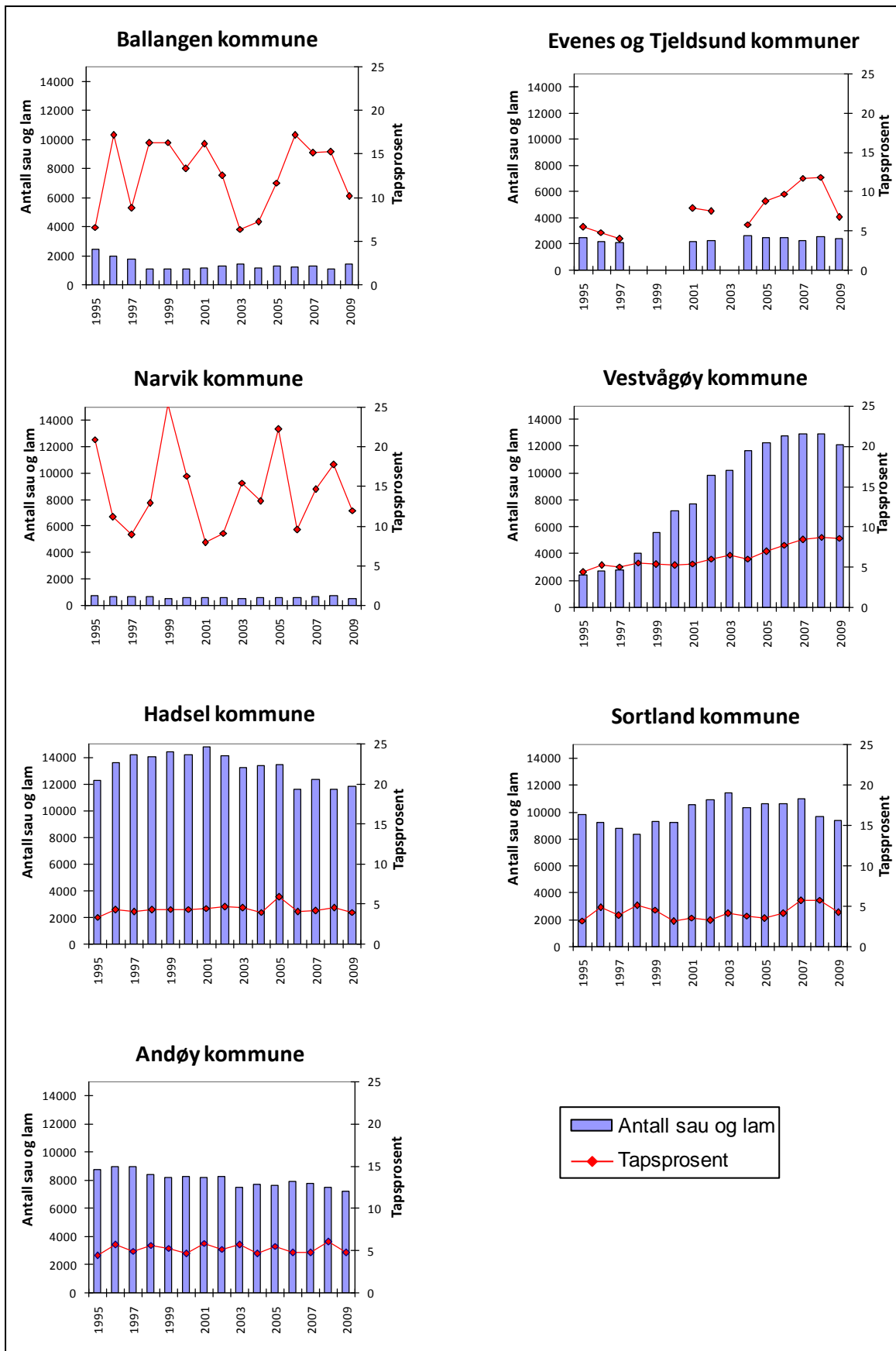
I figurene **3.17**, **3.18** og **3.19** ser vi utviklingen i antall sau slept på beite, og tapsprosent for noen kommuner i Nordland i tidsperioden 1995-2009. Data fra organisert beitebruk (OBB) er benyttet. Dette innebærer at sau som ikke er med i OBB ikke inngår i tallmaterialet, samt at endringer i andel OBB-bruk i de ulike kommunene vil framstå som endringer i antall sau slept på beite. Årsaken til at noen av de store sauekommunene i fylket ikke er presentert her skyldes manglende data. Av kommunene med størst tap til rovvilt er det Hattfjelldal, Hemnes, Meløy/Gildeskål/Rødøy, Rana og Saltdal som har mest sau på beite.



Figur 3.17: Antall sau og lam slept på utmark (søyler) og tapsprosent av sau og lam (rød linje) i utvalgte kommuner i Nordland. Tallmateriale er kun fra organisert beitebruk. Det mangler data i enkelte år hos noen kommuner. Kilde: Skog og landskap.



Figur 3.18: Antall sau og lam slept på utmark (søyler) og tapsprosent av sau og lam (rød linje) i utvalgte kommuner i Nordland. Tallmateriale er kun fra organisert beitebruk. Det mangler data i enkelte år hos noen kommuner. Kilde: Skog og landskap.



Figur 3.19: Antall sau og lam slept på utmark (søyler) og tapsprosent av sau og lam (rød linje) i utvalgte kommuner i Nordland. Tallmateriale er kun fra organisert beitebruk. Det mangler data i enkelte år hos noen kommuner. Kilde: Skog og landskap.



## 4. Forvaltningsstrategi for rovvilt i Nordland

### 4.1 Rammer for forvaltningen av rovviltartene

De overordnede rammene for rovviltforvaltningen er gitt i [Stortingsmelding nr 15 \(2003-2004\) Rovvilt i norsk natur](#) og Stortingets behandling av denne gjennom [Innst. S. nr. 174.](#), samt [forskrift av 18.03.05 om forvaltning av rovvilt](#).

I formålsparagrafen til rovviltforskrifta framgår følgende:

*”Formålet med denne forskrift er å sikre en bærekraftig forvaltning av gaupe, jerv, bjørn, ulv og kongeørn. Innenfor en slik ramme skal forvaltningen også ivareta hensyn til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser. Forvaltningen skal være differensiert slik at hensynet til ulike interesser vektlegges forskjellig i ulike områder og for de ulike rovviltarter. Forskriften skal sikre en forvaltning som vektlegger forutsigbarhet og lokal medvirkning.”*

Dette innebærer en todelt målsetting hvor man skal sikre bærekraftige rovviltbestander samtidig som det fortsatt skal være mulig med næringsvirksomhet i landbruket i områder med rovvilt. Regjeringen ønsker fortsatt en aktiv og allsidig bruk av utmarksressursene og en opprettholdelse av levende lokalsamfunn. Det skal videre legges økt vekt på forutsigbarhet for alle som berøres av rovviltpolitikken, økt lokal aksept, reduserte tap av husdyr og tamrein og økt alminneliggjøring av rovviltforvaltningen gjennom åpning for nye fellingsformer når bestandssituasjonen tillater dette. Nivået i kjøttproduksjonen av sau på landsbasis ønskes opprettholdt, og i utstrakt grad basert på utmarksbeite.

### 4.2 Geografisk differensiering

Rovviltnemnda i Nordland søker å nå regjeringens todelte målsetning om å sikre rovviltbestandens overlevelse og levedyktig næringsvirksomhet. Situasjonsbeskrivelsen av rovviltbestanden viser at vi har nådd målet når det gjelder jerv, gaupe og kongeørn, men at en foreløpig ikke har nådd målet når det gjelder bjørn:

Tabell 4.1: Måloppnåelse for region 7 (ynglinger og hekkende par).

	Bestandsmål for region 7	Gj.snitt 2008-2010	2010
<b>Jerv</b>	10	10,3	13
<b>Gaupe</b>	10	9,8	6
<b>Bjørn</b>	2	0	0
<b>Kongeørn</b>	”opprettholde dagens bestand”*	-	200-300

\* Rovviltnemnda i Nordland tolker ”opprettholde dagens bestand” som å være bestand ved vedtak av bestandsmål i 2002, altså 90-149 hekkende par.

Situasjonsbeskrivelsen for beitenæringene viser at vi her er langt fra målet og heller fjerner oss fra målsetningen om levedyktig næringsvirksomhet. Over 8.500 sau og 5.700 rein er omsøkt som tapt til freda rovvilt i erstatningsoppgjøret for 2010.

Med bakgrunn i dette finner Rovviltnemnda i Nordland det derfor nødvendig å endre arealdifferensieringen for å forsøke å nå den todelte målsetningen.

Å skille rovdyr og beitedyr er det eneste virkemidlet som gir effekt. I Nordland er det en aktiv bruk av beiteressursene i utmarka, som sammen med Nordlands topografi og utforming, gjør en slik differensiert forvaltning utfordrende. For å nå den todelte målsetningen må man drive en

arealdifferensiert forvaltning for *både* rovdyr og for beitedyr. I den forrige forvaltningsplanen var rovdyprene tildelt arealer, i denne planen vil også beitedyprene få tildelt sine prioriterte arealer.

Dersom nasjonal rovviltpolitikk endres på områder som får betydning for Rovviltnemndas forvaltning av rovvilt i Nordland, vil det være behov for å revidere de aktuelle kapitlene i forvaltningsplanen.

## **Generelt om differensieringen**

Rovviltnemnda vil i de neste kapitlene klargjøre hovedprinsippene for den geografiske differensieringen i forvaltning av bjørn, jerv og gaupe i region 7 - Nordland. Videre er hovedlinjene for forvaltning av kongeørn og ulv også omtalt. Differensieringen vil bestå av prioriterte områder for rovvilt og prioriterte områder for beitedyr.

### **Prioriterte beiteområder**

Beiteområdene i **figur 4.1** er prioriterte beiteområder for sau. Det skal ikke være rovdyp som representerer et skadepotensial i disse områdene. Terskelen for å felle rovdyp som tar sau innenfor disse områdene vil være vesentlig lavere enn utenfor.

### **Prioriterte kalvingsland**

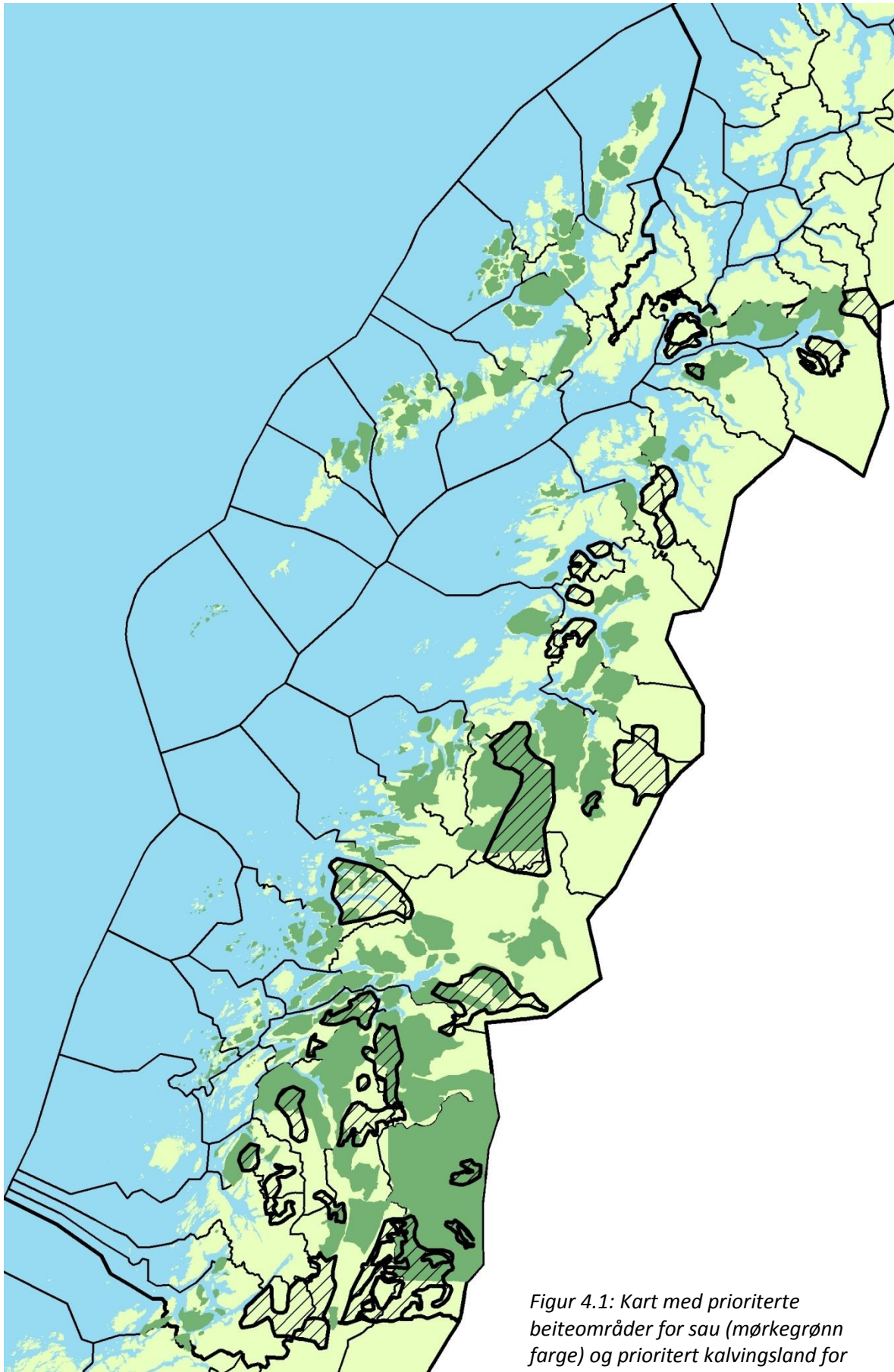
Kalvingslandene i **figur 4.1** er prioriterte kalvingsland for rein. Det skal ikke være rovdyp som representerer et skadepotensial i disse områdene. Terskelen for å felle rovdyp som tar rein innenfor disse områdene vil være vesentlig lavere enn utenfor.

### **Prioriterte rovviltområder**

Områdene som i denne forvaltningsplanen ikke inngår i:

- prioritert beiteområde for sau;
- prioritert kalvingsland for rein;
- kyststrøk, øyer, halvøyer og kystnære områder (skravert område i kart på side 43);
- forvaltningsområde Lofoten/Vesterålen (jfr. kart på side 43),

er prioriterte rovviltområder. I disse områdene vil en måtte akseptere tap til rovvilt og terskelen for å felle rovdyp i disse områdene vil være vesentlige høyere enn utenfor.



Figur 4.1: Kart med prioriterte beiteområder for sau (mørkegrønn farge) og prioritert kalvingsland for rein (svart skravur).

## Differensiering for jerv og gaupe

I forvaltningen av jerv og gaupe legger vi opp til å dele Nordland inn i fire ulike forvaltningsområder langs nord/sør-aksen (**figur 4.2**). Ved avgrensing av disse områdene har vi sett på nåværende utbredelse av jerv og gaupe, disse artenes arealkrav, beitebruken til sau og distriktsgrensene/beitebruken til rein. Det fastsettes et bestandsmål for jerv og gaupe for hver av disse områdene. Disse målene vil være underordnet det totale bestandsmålet for region 7, men det skal i forvaltningen legges stor vekt på disse delmålene.

Sørfylket, går fra grensa mot Nord-Trøndelag langs svenskegrensa nord til kommunegrensa mellom Rana og Saltdal. Så vestover langs denne til E6 og videre sørover langs E6 til Ranafjorden. Videre ut Ranafjorden og sør for Nesna kommune.

Midtfylket grenser i sør mot Sørfylket, går nordover langs svenskegrensa til Leirvatnet i Sørfold kommune. Videre fra Leirvatnet og rett linje til Blåmannen. Derfra ned Fonndalen og Norddalen til Øvrevatnet. Videre langs Sjønståvassdraget ut Skjerstadfjorden og Saltfjorden.

Nordfylket grenser i sør mot Midtfylket. Så langs svenskegrensa nordover til fylkesgrensa mot Troms. Videre vestover langs fylkesgrensa til Tjeldsundet. Derfra sørover på østsida av Tjeldøya og ut i Ofotfjorden.

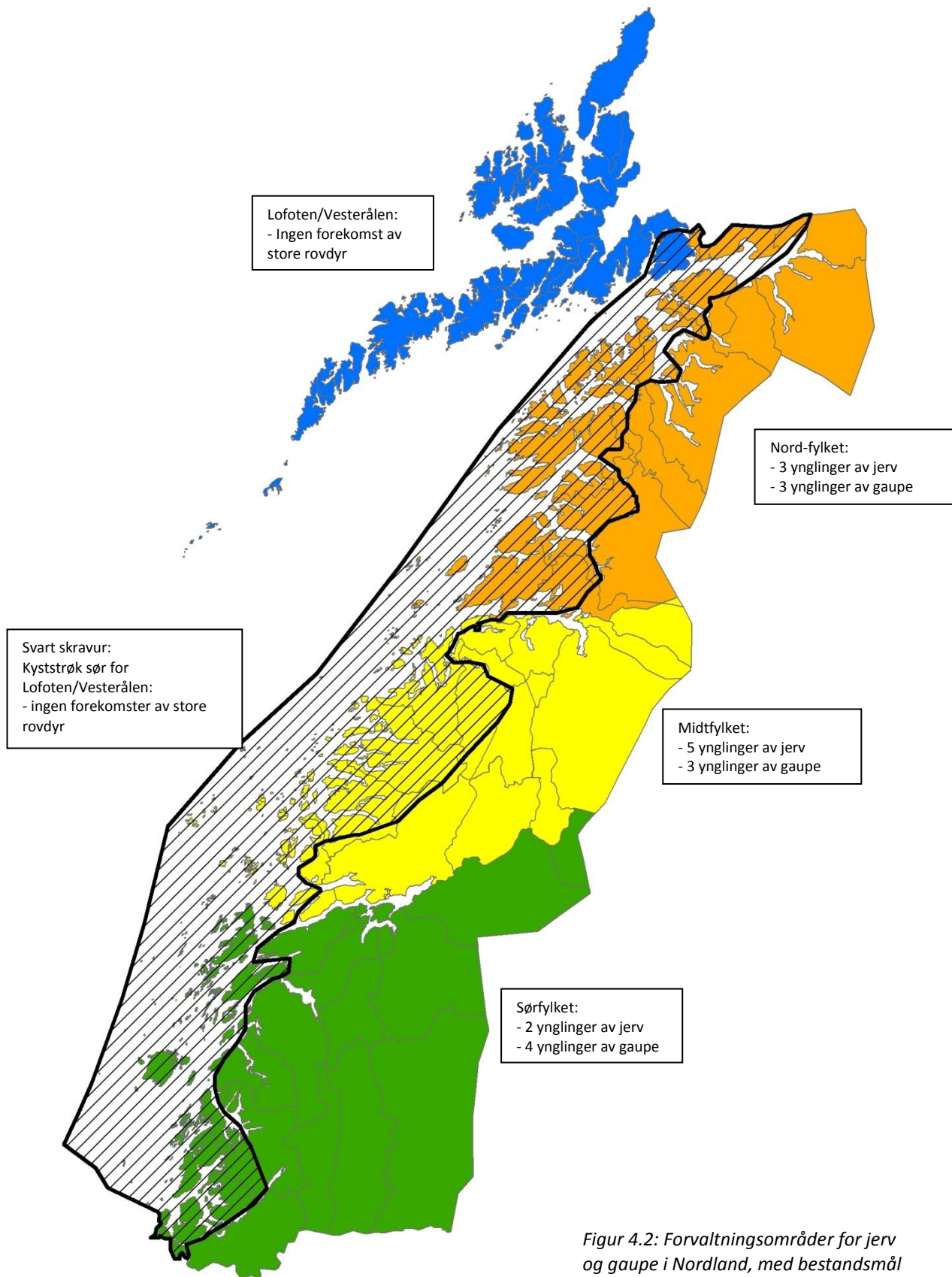
Lofoten/Vesterålen omfatter Lofoten og Vesterålen inkludert Tjeldøya, til grensa mot Nordfylket.

I tillegg til denne byrdefordelingen er det ikke ønskelig med forekomster av rovvilt i definerte kystområder ("kyststrøkene"). Nemnda ønsker å bruke tilgjengelige virkemidler for å oppnå dette målet. Slike tiltak er beskrevet nærmere i kapittel 5.3.

Kyststrøkene: Kyststrøk sør for Lofoten/Vesterålen omfatter en rekke øyer, halvøyer og kystnære områder fra Bindal kommune i sør til Tjeldsund kommune i nord. Området er vist i figur 4.2, side 43.

Tabell 4.2: Bestandsmål (antall årlige ynglinger) for jerv og gaupe i de ulike delområdene i Nordland.

	Hele region 7	Nord	Midt	Sør	Lofoten/ Vesterålen	Kyststrøkene
Jerv	10	3	5	2	Ingen forekomster	Ingen forekomster
Gaupe	10	3	3	4	Ingen forekomster	Ingen forekomster



Figur 4.2: Forvaltningsområder for jerv og gaupe i Nordland, med bestandsmål for jerv og gaupe i de ulike delområdene.

## Differensiering for bjørn

For å nå det vedtatte bestandsmålet behøves det trolig i snitt minst 6 reproduktive binner, noe som innebærer en betydelig økning i antall bjørn i Nordland. Den raskeste måten å oppnå bestandsmålet vil trolig være å legge til rette for bestandsøkning i områder hvor det i dag er flest observasjoner og registreringer av bjørn. Dette vil imidlertid innebære en betydelig økning av bjørneforekomster i flere viktige beiteområder for både rein og sau, noe som vil innebære økte tap av sau og rein, økte dyrelidelser og store utfordringer for landbruks- og reindriftsnæringa i de berørte områdene.

Etter Rovviltnemndas vurdering vil det i forhold til ivaretagelse av næringsinteresser og dyrevelferd, ikke være forsvarlig med en slik forvaltning. Rovviltnemnda finner det ikke ønskelig med en rovviltforvaltning som legger store begrensninger på utnyttningen av store og verdifulle beiteressurser. Nemnda har derfor valgt å avgrense forvaltningsområdene for ynglende bjørn til områder med mindre framtreddende beiteinteresser. Dette innebærer trolig at det vil ta betraktelig lengre tid å oppnå bestandsmålet for bjørn i Nordland. Vi mener dette vil være riktig, og viser i den sammenheng til [felles brev av 28.07.06 fra MD og LMD](#) hvor det står følgende om oppbyggingstakten i rovviltbestandene:

*I en overgangsfase vil det i tråd med Soria Moria- erklæringen kunne bli nødvendig å avpasse takten i måloppnåelse for rovviltbestandene. Dette innebærer blant annet at det skal kunne felles rovvilt utenfor et biologisk forsvarlig forvaltningsområde nedfelt i den regionale forvaltningsplanen, også før bestanden har nådd bestandsmålet innenfor det aktuelle forvaltningsområdet. En forutsetning er imidlertid at bestanden av den enkelte art i hver region årlig har en positiv utvikling mot de nasjonalt fastsatte bestandsmålene i regionen.*

I forvaltningen av bjørn legger vi opp til en ny differensiering. Det såkalte bjørneområdet i den forrige forvaltningsplanen var lagt til det området av Nordland med mest sau på beite. Dette har vist seg å gi svært store tap til unge hannbjørner, opptil 50 % i enkelte besetninger, uten at en har nådd bestandsmålet for bjørn. Ved en slik differensiering vil en ikke kunne nå Regjeringens todelte mål.

Etablerte hunnbjørner i Sverige (se **figur 2.7**, side 18) viser at det vil være svært vanskelig å forutse hvor i Nordland en vil få yngling. Selv om en har flest observasjoner og registreringer på indre Helgeland av hannbjørner, vil ikke dette tilsi at det er i dette området en får ynglinger.

En vet at unge hunnbjørner ofte etablerer seg innenfor morens leveområde. De to bjørneområdene en nå legger opp til er i samsvar med de områdene det er etablert binner i Nord-Trøndelag og Sverige, slik at det vil være sannsynlig at en kan få ynglinger her.

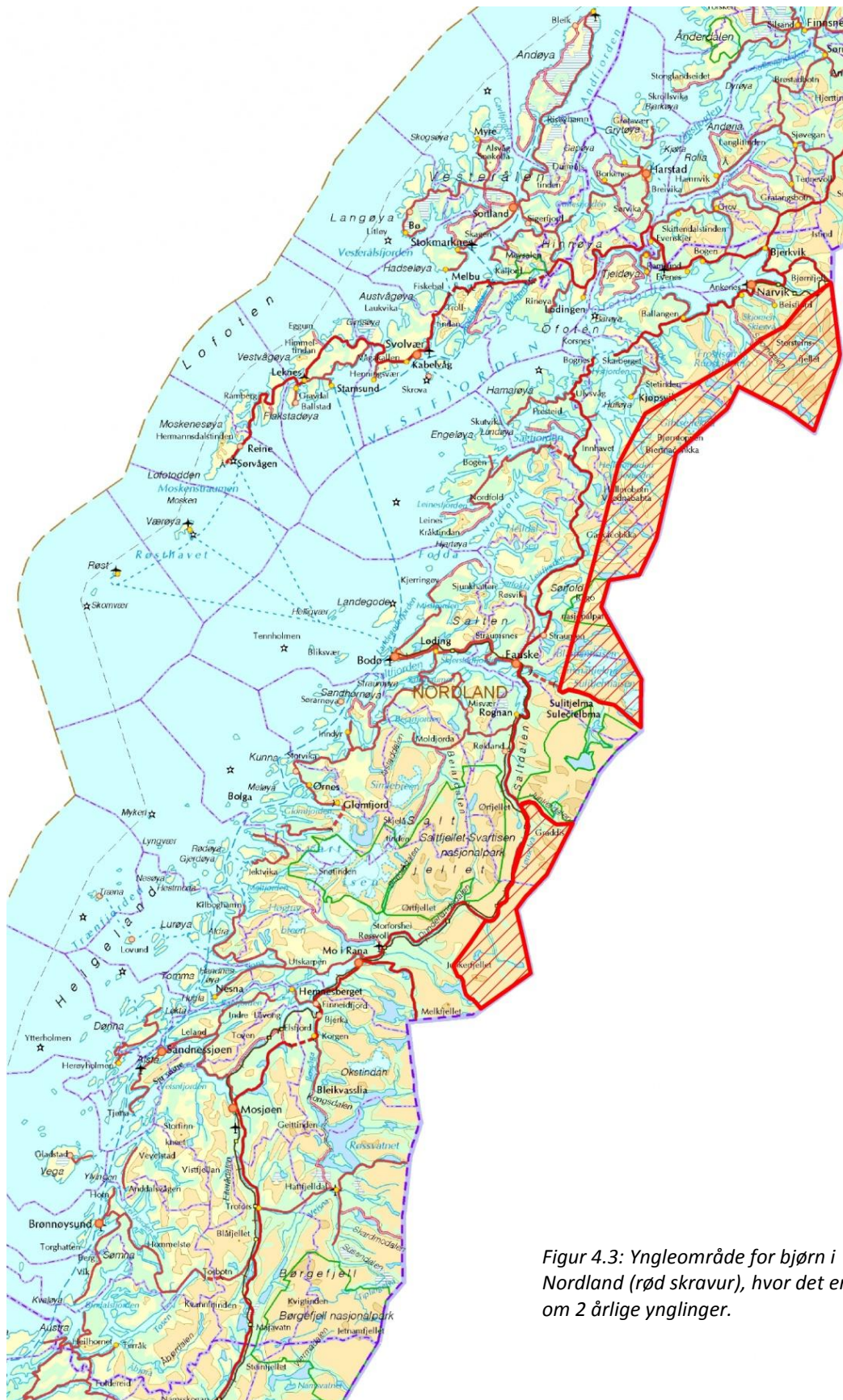
De aller beste bjørnehabitatene ligger i det tidligere bjørneområdet, men sett i sammenheng med størrelsen og de fysiske og biologiske gode forholdene på de områdene bjørnen har i Nord-Trøndelag og spesielt Sverige, vil de to bjørneområdene i Nordland være både store nok og ha godt egnet habitat slik at en kan nå bestandsmålet i region 7.

Med en forvaltning hvor det legges til rette for ynglende bjørn i områder med mindre framtreddende beiteinteresser, må det likevel forventes betydelig innvandring av spesielt unge hannbjørner i typiske bjørnehabitat utenfor prioriterte yngleområder. Aktiv bruk av tapsforebyggende virkemidler vil derfor fortsatt være viktig i disse områdene, herunder skadefelling av enkeltbjørner som tar sau og rein, og lisensfelling for å begrense utbredelsen av bjørn i disse områdene.

Ved avgrensning av disse områdene har vi sett på nåværende utbredelse av bjørn, artens arealkrav, beitebruken til sau og distriktsgrenser, beitebruk og kalvingsland i reindrifta. Det er satt av to adskilte områder for bjørn i Nordland:

Område 1: Indre deler av Nordland mellom Rana og Saltdal, mellom Kallvatnet i Rana kommune og Junkerdalen i Saltdal kommune.

Område 2: Indre deler av Nordland mellom Sulis i Fauske kommune og Bjørnefjell i Narvik kommune.



Figur 4.3: Yngleområde for bjørn i Nordland (rød skravur), hvor det er mål om 2 årlige ynglinger.

## Differensiering for ulv

Det er ikke fastsatt nasjonale bestandsmål om yngling av ulv i region 7, Nordland. De siste tiårene har det kun sporadisk blitt registrert enkeltindivid av ulv i Nordland.

Rovviltnemnda ønsker ikke en fast forekomst av ulv i Nordland, og ønsker å bruke tilgjengelige virkemidler for å sikre dette. Rovviltnemndas utgangspunkt er at det skal være en lav terskel for å tillate skadefelling av ulv.

Nemnda er imidlertid klar over at ulv er den rovviltarten i Norge som er mest truet (kritisk truet i Norsk Rødliste 2006). I St. meld. nr 15 (2003-2004) s.112 om bestandsmål og forvaltningsprinsipper i Nord-Norge foreligger det nasjonale føringer for forvaltning av ulv i Nordland.

## Forvaltning av kongeørn

Fylkesmannen har forvaltningsansvaret for kongeørn i henhold til rovviltforskrifta. Rovviltnemndas omtale av kongeørn i forvaltningsplanen vil være retningsgivende for Fylkesmannens forvaltning. Rovviltforskrifta åpner kun for skadefelling av enkeltindivider dersom det foreligger vesentlige tap av bufe eller tamrein, og andre forebyggende tiltak er utprøvd i rimelig utstrekning. Slik felling må rettes mot bestemte individer som gjør skade.

De fleste tapene til kongeørn skjer på våren/forsommeren når lam og reinskalver er små. Det utbetales relativt store beløp i form av erstatning for skader voldt av kongeørn.

I tapsområder vil skadefelling av ungfugl være det mest aktuelle tiltaket, da Fylkesmannen i utgangspunktet vil være restriktiv med å gi skadefelling på voksenfugl i hekkesesongen.

Rovviltnemnda finner det uheldig at forvaltningsmålet for kongeørn ikke er konkret for Nordland. Begrepet "opprettholde dagens bestand" er utydelig og uheldig sett i lys av at nye bestandsregistreringer viser at det er en betydelig større kongeørnbestand i regionen. Rovviltnemnda legger til grunn at "dagens bestand" henspeiler på registrert bestandsstatus i 2002 som var på 90-149 hekkende par. Det vil si at bestanden i 2009 ligger betydelig over bestandsmålet. Rovviltnemnda mener kartleggingen av kongeørnbestanden bør styrkes slik at mest mulig korrekte bestandstall kan danne grunnlaget for forvaltninga. Økningen i bestandsestimatet bør tillegges vekt ved vurdering av skadefelling. Rovviltnemnda ønsker også mer forskning på omfanget av tap av bufe og tamrein til kongeørn.



### 4.3 Mål for tapsutvikling

Tap av sau og rein på utmarksbeite er uakseptabelt høye og stadig økende i flere områder. Kun 8 av 75 beitelag hadde et gjennomsnittlig totaltap på under 4 % i perioden 2006-2008.

Rovviltnemndas langsiktige mål for sauenæringa er at man ikke skal ha mer enn 4 % totaltap i noen beiteområder, noe som samsvarer med Mattilsynets vurdering av hva som er dyrevernmessig akseptable tap i sauebesetninger på utmarksbeite.

Rovviltnemndas langsiktige mål for reinbeitedistriktene er også 4 %. Dyrevernmessig bør ikke tapene være høyere for rein enn for sau, men det faktum at reinen bruker utmarka hele året og dermed er mer eksponert for rovvilt og store klimatiske variasjoner, gjør at større tap ofte må påregnes.

Rovviltnemnda innser imidlertid at det ved en oppfølging av Stortingets bestandsmål for rovvilt i Nordland, nok ikke er realistisk å nå dette målet.

#### Oppfølging av fastsatte mål for tap:

Fokuset i rovviltforvaltningen bør være rettet mot de beitelagene og reinbeitedistriktene som har høye tap i områder med høy tetthet av rovvilt. Videre vil Rovviltnemnda årlig be om møter med de beitelagene og reinbeitedistriktene som har hatt de høyeste tapene i fylket siste beiteår for å drøfte mulige tiltak, inkludert uttak av rovvilt. En prioritering av midler til forebyggende tiltak og økt fokus på uttak av rovvilt i de verste tapsområdene kan være et naturlig resultat av slike møter.

Målsettingen er satt i prosent tapt. I tillegg må også antall dyr tapt til rovvilt vurderes i forhold til hva som er høye tap og hvor man bør prioritere forebyggende tiltak.

## 5. Tapsreducerende tiltak

Formålet med tapsreducerende tiltak er å redusere tapene av rein og sau til et nivå som sikrer økonomisk bærekraftige næringer, og som er forsvarlig ut fra dyrevernmessige hensyn.

Å forebygge tap av rein og sau til rovvilt, innebærer at en *både* skal jobbe med forebyggende tiltak rettet mot beitenæringene og tiltak rettet mot rovviltbestandene. Valg av ulike tapsforebyggende tiltak bør gjøres med bakgrunn i den differensierte forvaltningen, og om det enkelte tapsområde er et prioritert rovviltområde eller et prioritert beiteområde. Den geografiske differensieringen for Nordland er beskrevet i kapittel 4.2.

Flere av de tradisjonelle tiltakene innebærer at beitenæringer som blir berørt må tilpasse drifta til en hverdag med økte rovdyrbestander i utmarka, noe som også kan innebære begrensinger og ulemper, for eksempel begrensninger i utnytting av beiteretten. Slike tiltak er ikke ønskelig i prioriterte beiteområder.

Rovviltnemnda har erfart at disse tradisjonelle tiltakene ikke har hatt den ønskede effekten i forhold til den stadige økningen av tap til rovvilt i Nordland. Nemnda ønsker derfor å prøve ut nye metoder for å redusere tapene, dette skal gjøres i tett samarbeid med næringene.

Rovviltnemnda ønsker at de tiltak som settes i verk har størst mulig sannsynlighet for å redusere predasjon på rein og sau uten at dette går på bekostning av bestandenes overlevelse. Denne bruken av ulike virkemidler innebærer behovet for kompromisser for å i best mulig grad oppnå den todelte målsettingen, og for å redusere konfliktnivået så langt som mulig.

### **Prioriterte rovviltområder**

I områder som er definert som prioriterte rovviltområder skal saue- og reinproduksjon basert på utmarksbeite tilpasses med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet. Dette innebærer at det i enkelte områder vil være behov for langsiktige investeringer i endret driftsopplegg eller omlegging til annen produksjon, dog innenfor de hensikter beskrevet i forvaltningsplanen.

### **Prioriterte beiteområder/kalvingsland**

I forvaltningsplanens prioriterte beiteområder kan rovvilt felles selv om bestandsmålet innenfor prioritert rovviltområde ikke er oppfylt. I prioriterte beiteområder skal en kunne påregne at rovvilt ikke vil være til hinder for tradisjonell drift. Dette innebærer at rovvilt som vandrer inn i disse områdene, og som utgjør en potensiell skade for beitedyr, raskt skal kunne tas ut gjennom skadefelling, kvotejakt, lisensfelling eller ved ekstraordinære uttak i regi av SNO.

I tillegg til tiltak gjennomført av enkeltbrukere eller beitelag/ reinbeitedistrikt, ønsker Rovviltnemnda i større grad enn før å invitere relevante aktører med i konfliktdempende og tapsreducerende prosjekter initiert av nemnda.

Vi behandler her de tiltak som står i direkte sammenheng med tap til rovvilt.

### 5.1 Planlagte forebyggende tiltak

De siste årene har det vært betydelige bevilgninger til tapsforebyggende tiltak, og en rekke tiltak er utprøvd. En del tiltak er godt etablert og gjennomføres hvert år i flere beitelag og reinbeitedistrikt. I det store bildet har imidlertid bruken av tapsforebyggende tiltak i tilstrekkelig grad redusert tapene til rovvilt, og i flere områder har tapene økt på tross av utprøving av ulike tiltak.

Rovviltnemnda er ikke tilfreds med en slik utvikling, og ser behovet for å finne nye og mer effektive

tapsforebyggende tiltak. Rovviltnemnda ønsker derfor å prioritere nye tapsforebyggende tiltak som kan forventes å ha tapsreducerende virkning. I tillegg er det aktuelt å gi tilskudd til andre, mer etablerte tiltak. Vilkår for bruken av FKT-midler, samt de mest brukte tiltakene framgår i [regelverket for tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak mot rovviltskader](#).

Erfaring har vist at de mest effektive forebyggende tiltakene er de som skiller beitedyr og rovdyr i tid og/eller rom. Hvilke tiltak som vil være mest egna i det enkelte område vil variere ut fra blant annet om de skal forebygge tap av sau eller rein, geografiske forhold, bestandstall, tilgjengelig beite og hvilke rovviltarter som er i området.

Fristen for å søke om midler til forebyggende og konfliktdependende tiltak er **15. januar**. Nemnda vil vurdere om det skal avsettes midler til fortløpende søknader som faller innenfor kriteriene til planlagte tiltak.

Søknader skal fremmes i et elektronisk søknadssenter som driftes av Direktoratet for naturforvaltning: <http://soknadssenter.dirnat.no/>. Rovviltnemnda i Nordland fordeler midler gitt av Direktoratet for naturforvaltning (DN) til forebyggende og konfliktdependende tiltak.

Dersom det oppstår akutte tapssituasjoner, ber vi saueierne/ reieierne kontakte Fylkesmannen for å drøfte aktuelle forebyggende tiltak eller iverksettelse av skadefelling.

Vi presenterer i det følgende en del tiltak som har vært/antas å være de mest aktuelle i Nordland. Dette er tiltak som vil bli prioritert ved fordeling av FKT-midlene. Informasjon om tiltakene formidles via Fylkesmannen.

Direktoratet for naturforvaltning har fastsatt standarder for en del av de mest brukte forebyggende tiltakene mot rovviltskader. Disse skal følges dersom ikke annet er bestemt i vedtak om tilskudd. Vedlagt standarden finnes også en liste med absolutte minimumskrav for tiltaket. Tiltaket skal utføres i henhold til denne kravlisten før utbetaling av tilskudd fra betalende myndighet kan skje. Standardene er derfor registrert med siste oppdaterte dato som versjonsnummer. Se standardene på Rovviltportalen, [www.rovviltportalen.no](http://www.rovviltportalen.no) eller Norsk viltskadesenters nettsider [www.viltskadesenter.no](http://www.viltskadesenter.no).

### **Tapsforebyggende tiltak for sau**

Når man skal komme fram til effektive forebyggende tiltak er det av flere grunner mest hensiktsmessig at en ser større områder i en sammenheng. Det er en stor fordel om kommunene bidrar i arbeidet med å planlegge forebyggende tiltak sammen med næringa.

Flere av de tradisjonelle forebyggende tiltakene kan medføre ulemper for andre interesser eller mindre optimal drift. For eksempel begrensninger i utnytting av beiteretten. Til tross for at dette er tiltak som har vist seg å fungere i forhold til å redusere tap til rovvilt, er slike tiltak ikke ønskelig i prioriterte beiteområder. Nemnda ønsker derfor kun å bruke slike tiltak ved akutte tapssituasjoner. I slike situasjoner blir det snakk om å finne best mulig kompromiss og best mulig tilpasning for å minimere ulempene.

#### Bruk av GPS/GSM radiobjeller

Bruk av radiobjeller innebærer at dyrene påmonteres en GPS-enhet som sender posisjonene via GSM slik at man kan lese av det enkelte dyrets posisjon på et digitalt kart. Man kan motta varsel når dyr ligger i ro over lengre tidsrom. Slik kan man raskere oppdage tapssituasjoner, kartlegge tapsårsak og følge dette opp med tapsforebyggende tiltak. GPS/GSM radiobjeller kan også gi informasjon om

områdebruk og atferd hos beitedyrene, noe som kan bidra til blant annet mer effektiv innsanking. Radiobjeller er av typen utradisjonelle tiltak som nemnda ønsker å prøve ut.

Det vil være aktuelt å gi tilskudd til innkjøp av radiobjeller som et tapsforebyggende tiltak. Finansieringen kan imidlertid innebære en viss egenandel for beitebruker siden det også må forventes generelle driftsfordeler med bruk av radiobjeller.

#### Bruk av vokterhund

Vokterhund brukes både i Nordland og enkelte andre steder i landet. Vokterhund kan ha en tapsreducerende effekt. Bruk av vokterhund vil virke tapsreducerende i forhold til alle aktuelle rovviltarter. I Nordland gjøres det forsøk med patruljerende vokterhund, og man kan også kombinere bruk av vokterhund med styrt beitebruk og gjeterhunder. Et vesentlig kriterium for at en skal lykkes er at en har god(e) hund(er) og at disse brukes riktig. Videre bør man benytte seg av tilgjengelig kunnskap og erfaring som er opparbeidet på feltet. Det er utarbeidet [standard for vokterhunder](#).

#### Opparbeidelse av beredskapsareal for akutt tidlig nedsanking

Opparbeidning av beredskapsarealer for akutt tidlig nedsanking kan være et godt tapsforebyggende tiltak i Nordland siden de største tapene forårsaket av jerv og bjørn ofte skjer seint i beitesesongen. Dersom slik skade oppstår, kan en således forebygge store tap dersom sauene sankes ned når tap begynner å oppstå. Tidlig nedsanking iverksettes altså i utgangspunktet dersom det oppstår en akutt tapssituasjon. Dette er omtalt nærmere i kapittel 4.4. Tidlig nedsanking kan ved rovviltangrep være svært ressurs- og tidkrevende. En må også være klar over skadeforskyvningseffekten tidlig nedsanking kan ha på andre besetninger.

Rovviltnemnda er imidlertid klar over at tidlig nedsanking til beredskapsareal kan ha flere negative effekter. Videre kan tilgangen til slikt areal varier mellom ulike områder i Nordland. Samarbeid mellom brukere om opprettelse og bruk av beredskapsarealer vil ofte være fordelaktig.

Det er utarbeidet [standard for beredskapsarealer](#).

#### Planlagt tidlig nedsanking

Tidlig nedsanking innebærer at søyer og lam sankes fra utmarksbeite før beitesesongen er over på grunn av årlige tap til rovvilt, og går på inngjerdet beredskapsareal eller inngjerdet innmarksbeite resten av sesongen.

I områder hvor det årlig er store tap på slutten av beitesesongen kan det være aktuelt å benytte tidlig nedsanking som et planlagt virkemiddel. I slike tilfeller vil det være aktuelt å gi tilsagn på midler til forkompensasjon gjennom ordinær fordeling av FKT-midlene, og ikke som et akutt-tiltak. Det er utarbeidet [standard for tidlig nedsanking](#). Rovviltnemnda vil påpeke at i prioriterte beiteområder skal andre tiltak vurderes og utprøves før en iverksetter planlagt tidlig nedsanking.

#### Styrt beitebruk/inngjerding av beite

Ved styrt beitebruk og inngjerding forsøker man å styre sauene til områder hvor de vil være mindre utsatt for rovvilt, og/eller hvor det er lettere å ha oversikt over sauene slik at en hindrer at de sprer seg over større områder. Det er viktig å påse at bruk av gjerder skjer på en slik måte at man minimaliserer mulige konflikter med andre interesser i utmarka, spesielt med tanke på reinbeitedistriktene. Styrt beitebruk/ inngjerding av beite er tiltak som bl.a. kan kombineres med bruk av gjeterhund/vokterhund eller akutt tidlig nedsanking. Det er viktig at arealene som sauene sankes til ved tapssituasjoner er slik at de minimaliserer sjansen for at en får tap til rovvilt på disse arealene.

Det er utarbeidet [standard for oppføring og vedlikehold av elektriske gjerder til rovviltsikring](#).

#### Forsinka slipp på beite

Ved å la lammene bli større før de slippes på utmarksbeite, kan en forebygge noe tap til rovvilt. Tiltaket er aktuelt i områder som årlig har store tap på forsommeren, og det forventes å ha størst effekt i områder med store gjentatte tap til kongeørn, da kongeørn i stor grad tar lam som er små.

#### Flytting av sau

Flytting av sau til beiteområder uten rovvilt (for eksempel øyer) vil kunne ha en klart tapsforebyggende effekt. Som med andre tiltak må en også her se på hvilke praktiske og økonomiske alternativ som foreligger når dette vurderes.

#### Andre forebyggende tiltak.

I [regelverket for tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak mot rovviltskader](#) er det listet opp en rekke tiltak som det kan gis tilskudd til. Det kan også være aktuelt å gi støtte til andre mulige tiltak enn de som er nevnt i regelverket dersom tiltakene kan bidra til å begrense rovviltskader på husdyr og tamrein, samt begrense ulemper i forhold til lokalsamfunn og i forhold til andre grupper. Det er imidlertid et vilkår at tiltaket med stort sannsynlighet kan forventes å ha en direkte tapsreducerende effekt. Dette innebærer at tiltak som for eksempel omfatter utvidet tilsynsaktivitet alene ikke skal støttes økonomisk. Rovviltnemnda oppfordrer til at det søkes om nye og utradisjonelle tiltak, da en ønsker å prøve ut disse.

### **Landbrukspolitiske virkemidler**

Landbruksforvaltningens virkemiddelsystem er i hovedsak utformet for å fremme nasjonale og regionale mål i landbrukspolitikken og er i utgangspunktet ikke utformet for å fremme nasjonale mål for bestander av rovvilt.

Det er et mål å få til en optimal samordning av landbrukspolitiske og miljøpolitiske virkemidler i områder med faste bestander av rovvilt.

#### Regionalt miljøprogram

Fylkesmannen har i samarbeid med næringsorganisasjonene i landbruket og andre fagmiljøer i fylket utarbeidet [regionalt miljøprogram for landbruket i Nordland](#). Miljøprogrammet gjelder fra 1. januar 2005. Det tar opp og prioriterer landbrukets miljøutfordringer i fylket. Miljøprogrammet legger rammer for kommunenes tiltaksstrategier.

Gjennom miljøprogrammet er det utviklet egne virkemidler. Virkemidlene er generelle. Det er Fylkesmannen som fastsetter forskrift og gir vilkårene for virkemidlene. Det er kommunene som fatter vedtak i sakene. Det gis bl.a. tilskudd til vedlikehold av utmarksgjerder og et generelt tilskudd til beitelag pr. heimsanka dyr. Slike tilskudd kan for eksempel ha betydning for beitebruk generelt og det kan være positivt for vedlikehold av beredskapsarealer og avgrensing av beiteområder gjennom gjerdehold.

#### Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL-midler).

Kommunene har fått delegert en god del virkemidler som er samla i SMIL-ordningen. Kommunene skal utarbeide lokale tiltaksstrategier for bruken av disse midlene, jf. [SMIL-forskrifta](#). I SMIL-ordningen inngår bl.a. tilskudd til kulturlandskapstiltak. Disse tilskuddene kan kommunen samordne med tilskudd til forebyggende og konfliktdependende tiltak i forhold til rovviltskader.

Fra og med 2010 er tilskudd til investeringer i beitefelt for godkjente beitelag overført fra SMIL-ordningen til Fylkesmannen.

### Bygdeutviklingsmidler (BU-midler).

Fra og med 2005 skal regionale strategier legges til grunn for arbeidet med landbruksbasert næringsutvikling generelt og for forvaltningen av BU-midlene. Regionalt nivå skal i tråd med nasjonale rammer og med basis i regionale utfordringer og muligheter arbeide for landbruksbasert næringsutvikling i sin region jf. [forskrift om midler til bygdeutvikling](#): ”Dersom bygdeutviklingsmidler nyttes til tiltak i rovviltutsatte områder skal det tas utgangspunkt i anbefalingene fra den regionale rovviltnemnden, sett sammen med andre mål og rammebetingelser som gjelder for vedkommende region”.

### **Forebyggende tiltak for tamrein**

Med bakgrunn i at reinen er ute hele året og flyttes etter mer eller mindre bestemte beitemønstre, er det vanskeligere å finne effektive forebyggende tiltak for rein. En relativt stor del av tapet til rovvilt skjer i tiden tilknyttet kalvinga, og det ser ut til at det er på denne tiden av året man har den største muligheten til å forebygge tap til rovvilt. Kalvingslandene er derfor i denne planen prioriterte områder for rein.

### Bruk av GPS/GSM radiobjeller

Bruk av radiobjeller innebærer at dyrene påmonteres en GPS-enhet som sender posisjonene via GSM slik at man kan lese av det enkelte dyrets posisjon på et digitalt kart. Man kan motta varsel når dyr ligger i ro over lengre tidsrom. Slik kan man raskere oppdage taps situasjoner, kartlegge tapsårsak og følge dette opp med tapsforebyggende tiltak. GPS/GSM radiobjeller kan også gi informasjon om områdebruk og atferd hos beitedyrene, noe som kan bidra til blant annet mer effektiv innsanking. Radiobjeller er av typen utradisjonelle tiltak som nemnda ønsker å prøve ut.

Bruk av GPS/GSM radiobjeller i reindriften er trolig mer effektivt enn i saueneringa, ved at man kun trenger å sette på radiobjeller på lederrein for å følge reinflokkene. Reindriften har også utfordringer med å holde reinen unna jernbane og veg for å hindre påkjørsler. Foreløpige forsøk med bruk av GPS/GSM radiobjeller på rein har vist seg å være et nyttig verktøy i denne sammenheng.

### Intensiv gjeting

Effekten av tiltaket er vanskelig å måle, men reieneierne rapporterer at tiltaket har en tapsreducerende virkning ved at reinflokken gjetes intensivt i spesielle perioder hvor reinen kan være særlig utsatt for tap til rovvilt. Dette er mest aktuelt under kalvinga, eller ved situasjoner om vinteren med vanskelige vær- og beiteforhold og mye rovviltaktivitet. Under kalvinga vil det i hovedsak dreie seg om kantgjeting av simflokkene. Dette tiltaket er ofte satt inn ved akutte taps situasjoner.

Standard vilkår knyttet til intensiv gjeting som et planlagt forebyggende tiltak:

- Standard satser:
  - Siidaandeler med mer enn 150 rein i vårflokk: Inntil kr 30.000,-
  - Siidaandeler med mindre enn 150 rein i vårflokk: Inntil kr 20.000,-
- Kvittringer på direkte utlegg samt leie av tilsynspersonell kan dekkes.
- Utgifter til drivstoff kan dekkes. Prosentandel av drivstoffutgiftene som kan dekkes vil fastsettes årlig.
- Det skal jevnlig fastsettes faste satser for godtgjøring av tilsynspersonell. For 2010 er satsen maks kr 150,- pr time eller kr 1200,- pr dag.
- Lederen i siidaandelen får normalt ikke dekt arbeid med intensiv gjeting. Ved akutt tiltak vil lederen derimot kunne få dekt arbeid.

### Skille simler og rovdyr i kalvingstida

Kalving på halvøyer med midlertidig sperregjerde i kombinasjon med fôring på frimark og intensiv gjeting er tiltak som klart vil ha tapsforebyggende effekt. Tiltaket kan imidlertid innebære

utfordringer med tanke på kostnader, spredning av parasitter og skade på dyr. Dette må vurderes i hvert enkelt tilfelle, også med tanke på skadeforskyving. I prioriterte kalvingsland skal imidlertid andre tiltak være vurdert og prøvd før dette tiltaket iverksettes.

#### Tidlig samling av rein med helikopter og tidlig slakting av kalv.

Tidlig slakt av kalv kan være et godt egnet tiltak for å redusere tapet av kalver til spesielt jerv og gaupe på seinhøsten. Korte dager i denne mørke tida av året vanskeliggjør gjeting av reinen, og tapene til spesielt jerv kan være svært store på denne tiden av året siden jerven skal opprette flere matlager for vinteren.

Slaktingen av kalv skal gjennomføres innen utgangen av oktober måned. Tilskuddet til tidlig slakt av kalv går hovedsakelig til bruk av helikopter for å samle reinen og lede reinen mot gjerdet, siden barmark i denne tiden utelukker bruk av snøscooter. Rovviltnemnda er usikker på hvor stor effekt tidlig slakt har som tapsreducerende tiltak.

#### Flytting av rein til rovdryrfrie områder

Det er mulig å søke tilskudd til flytting av rein til rovdryrfrie områder. Dette er mest aktuelt ved flytting til vinterbeite. Eventuelt tilskudd skal samordnes med tilskudd til flytting over reindriftsavtalen. Prosentandel av total kostnader som kan dekkes vil fastsettes årlig.

#### Andre forebyggende tiltak.

I [reguleringen for tilskudd til forebyggende og konfliktreduserende tiltak mot rovviltsskader](#) er det listet opp en rekke tiltak som det kan gis tilskudd til. Det kan også være aktuelt å gi støtte til andre mulige tiltak enn de som er nevnt i reguleringen dersom tiltakene kan bidra til å begrense rovviltsskader på husdyr og tamrein, samt begrense ulemper i forhold til lokalsamfunn og i forhold til andre grupper. Det er imidlertid et vilkår at tiltaket med stort sannsynlighet kan forventes å ha en direkte tapsreducerende effekt. Dette innebærer at tiltak som for eksempel omfatter utvidet tilsynsaktivitet alene ikke skal støttes økonomisk. Rovviltnemnda oppfordrer til at det søkes om nye og utradisjonelle tiltak, da en ønsker å prøve ut disse.

## **5.2 Forebyggende tiltak i akutte tapssituasjoner**

Tilskudd til tiltak i akutte tapssituasjoner skal være et virkemiddel til hjelp for brukere i en vanskelig situasjon. Ingen tapssituasjoner er identiske, og det vil ofte være vanskelig å fastslå om en gitt skadesituasjon er å betrakte som akutt. Utfallet av slike vurderinger avgjør om Fylkesmannen finner det riktig å tildele midler av den potten som Rovviltnemnda har satt av til tiltak ved akutte tapssituasjoner. Klare kriterier for hva som regnes som en akutt tapssituasjon er nødvendig for å sikre tildeling av begrensede midler på en rettferdig og forutsigbar måte, og slik at nytteverdien blir størst mulig for beitenæringene i fylket.

### **Kriterier for akutte skadesituasjoner**

Få, om ikke noen skadesituasjoner er helt like, og dyreeiere oppfordres derfor til å kontakte Fylkesmannens miljøvernnavdeling når en eventuell skadesituasjon oppstår. Midler til forebyggende tiltak og eventuelt tillatelse til skadefelling kan innvilges når situasjonen vurderes som akutt.

**Om det foreligger en akutt tapssituasjon på sau og lam vil bli vurdert ut i fra:**

- Antall sau og lam dokumentert tatt av fredet rovvilt, tap siste uke og tapsutvikling, vil bli tungt vektlagt. Antall sau i beiteområdet vil være av betydning. Ved søknad om skadefelling vil antall dokumenterte til den aktuelle rovviltart være avgjørende, samt om andre forebyggende tiltak for å hindre tap er forsøkt i tilstrekkelig grad.
- Anslått antall sau som mangler ut i fra søyenes kodemerking, samt opplysninger om at enkelte søyer tar seg av flere lam enn sine egne. Disse opplysninger innhenter beitebrukerne ved tilsyn av sauene i utmarka.
- Historiske tap i det aktuelle området skal vektlegges.
- I prioriterte beiteområder skal terskelen for iverksettelse av tiltak, i form av for eksempel skadefelling, være vesentlig lavere.

**Om det foreligger en akutt tapssituasjon i et reinbeitedistrikt eller driftsenhet for rein vil bli vurdert ut i fra:**

- Antall rein dokumentert tatt av fredet rovvilt. Antall rein i det aktuelle beiteområdet vil være av betydning. Antall rein dokumentert til rovdyr den siste uka, og om tapene øker raskt vil bli tungt vektlagt. Ved søknad om felling vil antall dokumenterte til den aktuelle rovviltart være avgjørende, samt om andre forebyggende tiltak for å hindre tap er forsøkt i tilstrekkelig grad.
- Reineiernes anslåtte tap av rein den siste tiden til freda rovvilt.
- Historiske tap i det aktuelle området skal vektlegges.
- I prioriterte kalvingsland skal terskelen for iverksettelse av tiltak, i form av for eksempel skadefelling, være vesentlig lavere.

**Aktuelle tiltak ved akutte skadesituasjoner for sau**

Av tiltak som kan få tilskudd fra de akutte midlene er det to som skiller seg ut som spesielt aktuelle; ekstraordinært tilsyn og tidlig nedsanking.

Ekstraordinært tilsyn

Ekstraordinært tilsyn har primært som formål å skremme rovdyr vekk fra et område. For å oppnå dette, er det for det første nødvendig med betydelig innsats i den delen av døgnet hvor rovdyra er mest aktive, dvs. kveld, natt og morgen. Innsatsen må dessuten settes inn i avgrensede områder hvor en med stor sikkerhet vet det oppholder seg rovdyr. Videre vil tiltaket kun være økonomisk forsvarlig i områder hvor det har oppstått skade. I tillegg til å forstyrre og skremme rovdyr i den perioden hvor rovdyrene er mest aktive, bidrar ekstraordinært tilsyn til å avdekke eventuelle nye tap og få raskere oversikt over tapssituasjonen. Dette kan igjen føre til at andre og mer effektive tiltak må iverksettes. Slikt tilsyn er svært ressurs- og tidkrevende, og kost/nytte-effekten av slike tiltak kan derfor variere.

Standard vilkår knyttet til tilskudd til ekstraordinært tilsyn:

- midlene skal brukes til tilsyn utenfor normal arbeidstid (08.00-16.00)
- Standard satser:
  - Sauetall over 1500 dyr: Inntil kr 15.000,- for en 10 dagers periode
  - Sauetall under 1500 dyr: Inntil kr 10.000,- for en 10 dagers periode
- Kvittringer på direkte utlegg samt leie av tilsynspersonell kan dekkes.
- Det skal fastsettes faste satser for godtgjøring av tilsynspersonell. For 2010 er satsen maks kr 150,- pr time eller kr 1200,- pr dag.



I områder hvor det de siste årene har vært betydelige tap pga. rovvilt, er det ved registrerte tap aktuelt å innvilge midler til tilsyn selv om kriteriene for en akutt skadesituasjon ikke er oppfylt. Spesielt gjelder dette i prioriterte beiteområder.

#### Tidlig sanking

Tidlig nedsanking innebærer at søyer og lam sankes ned fra utmarksbeite før beitesesongen er over på grunn av skader fra rovvilt, og går på inngjerdet innmarksbeite eller beredskapsareal resten av sesongen. Rovviltnemnda er imidlertid klar over at det er flere områder i Nordland der tidlig nedsanking ikke er mulig, her må andre tiltak vurderes.

Tidlig sanking er et effektivt tiltak som er mest aktuelt i siste del av beitesesongen. Normalt vil det ikke bli innvilget tilskudd til forkompensasjon ved tidlig sanking før 15. august.

Dersom søknader om tidlig sanking blir innvilget, blir det gitt tilsagn om 6 kroner daglig for hvert dyr i perioden fra søknaden blir innvilget og fram til og med 15. september, eller fram til slaktedato dersom slakting skjer før 15. september. Dersom til enhver tid gjeldende satser for kompensasjon ved Mattilsynets vedtak om restriksjoner i bruk av utmarksbeite på grunn av rovvilt overskrider kr 6 per dyr per dag, skal disse satsene benyttes.

Det er utarbeidet [standard for tidlig nedsanking](#).

Dersom skadene er konsentrert til et fåtall besetninger eller kun til deler av et større beitelag, er det mest aktuelt å gi tilskudd som er avgrenset til det området hvor tapene har skjedd. Det betyr at tilskudd kan bli gitt til deler av et beitelag og ikke til hele beitelaget. Dette er mest aktuelt for større beitelag der vassdrag, fjorder og fjellområder gir en naturlig avgrensing som kan ha betydning for hvilke områder rovviltet opererer i. Ved avgrensning må også risikoen for skadeforskyvende effekt vurderes.

I tilfeller hvor det gjennomføres tidlig nedsanking kan det være aktuelt å gi tilskudd til å leie inn ekstra arbeidshjelp som bidrar til en hurtig sanking. Dersom det innvilges tilskudd til tidlig nedsanking fra Fylkesmannens akutt-pott, kan det gis midler til sankehjelp på kr 20,- pr sau og lam som sankes ned de første to ukene, men ikke ut over normal sankedato. Dersom Mattilsynet fatter vedtak om pålagt nedsanking, kan det gis samme tilskudd til sankehjelp for dyr som sankes ned innen den frist som Mattilsynet fastsetter.

Rovviltnemnda ser det som gunstig dersom det i kommuner med store årlige tap av sau til jerv og bjørn blir organisert et sankemannskap som kan være i beredskap, og som på kort varsel har anledning til å bistå i det praktiske sankearbeidet. Nemnda ser mange fordeler med et sankelag i kommunal regi.

#### Leie av fly/mikrofly/helikopter

Ved leting etter savnede dyr i forbindelse med nedsanking i akutte tapssituasjoner kan det kan gis inntil kr 15.000,- til bruk av fly/mikrofly/helikopter.

#### Skadefelling av rovvilt

Skadefelling som akutt tiltak er beskrevet i kapittel 5.3.

## **Aktuelle tiltak ved akutte skadesituasjoner for rein**

De tiltakene som er beskrevet som ordinære forebyggende tiltak for rein, er også aktuelle ved akutte skadesituasjoner. Intensiv gjeting og skadefelling, er de to tiltakene som har vært mest brukt i skadesituasjoner.

### Intensiv gjeting

Standard vilkår knyttet til tilskudd til intensiv gjeting som akutt tiltak:

- Standard sats inntil kr 15.000,- for en 10 dagers periode
- Kvitteringer på direkte utlegg samt leie av tilsynspersonell kan dekkes.
- Det skal jevnlig fastsettes faste satser for godtgjøring av tilsynspersonell. For 2010 er satsen maks kr 150,- pr time eller kr 1200,- pr dag.

I områder hvor det de siste årene har vært betydelige tap pga. rovvilt, er det ved registrerte tap aktuelt å innvilge midler til intensiv gjeting selv om kriteriene for en akutt skadesituasjon ikke er oppfylt.

### Midlertidig flytting av flokken til mindre rovviltutsatte områder

Dette er også et tiltak som kan være aktuelt å benytte dersom det oppstår en akutt tapssituasjon. Det vil derfor være et viktig arbeid å utrede hvor det finnes eventuelle slike areal tilgjengelig, og hvordan beitegrunnet er.

### Skadefelling av rovvilt

Skadefelling som akutt tiltak er beskrevet i kapittel 5.3.

## **Krav til opplysninger i søknader om akutte midler**

Dersom det er aktuelt å søke om akutte midler, vil nemnda anbefale søker å ta kontakt med Fylkesmannen før å drøfte grunnlaget for søknaden, hvilke tiltak som kan være mest aktuelle, samt få avklart hvor en søknad evt. kan sendes.

Søknader om midler må behandles av Fylkesmannen før ønsket tiltak blir gjennomført. Søknaden må inneholde den informasjonen som Fylkesmannen trenger for å avgjøre om tapssituasjonen er akutt. I de tilfeller hvor det er åpenbart at tapssituasjonen er akutt, kan Fylkesmannen per telefon innvilge søknader om midler. Dette under forutsetning av at søker i løpet av de nærmeste dagene kommer med en søknad som inneholder de nødvendige opplysningene.

## **Vilkår ved tildeling av akutte midler**

Dersom søknaden blir innvilget, gir Fylkesmannen tilsagn om midler. Et tilsagn betyr en lovnad om midler på visse vilkår. Vilkårene framgår av tilsagnsbrevet. Dersom søkeren ikke aksepterer vilkårene, kan han klage på tilsagnsbrevet innen den normale klagefristen på 3 uker. Direktoratet for naturforvaltning er klagemyndighet for vedtak fattet av Fylkesmannen.

I tilsagnsbrevene blir det stilt vilkår om at Fylkesmannen innen oppgitt frist skal ha oversendt en rapport som beskriver hvordan tiltaket er gjennomført, hvordan det har fungert og hvordan midlene er brukt. Midlene blir utbetalt når Fylkesmannen innen fastsatt frist har mottatt rapport som viser at tiltaket er gjennomført i samsvar med søknaden og de vilkår som fremgår i vedtaket.

### 5.3 Tiltak rettet mot rovviltbestandene

Selv om jerv, bjørn og ulv er fredet er det mulig å felle disse med hjemmel i unntaksbestemmelser i naturmangfoldloven § 18 for blant annet å forhindre skade på bufe eller tamrein eller skade på person eller vesentlig skade på eiendom. Felling og jakt kan dermed etter nærmere bestemmelser iverksettes som forebyggende tiltak mot skader som rovvilt forårsaker på bufe og tamrein.

Det er et mål å forvalte rovviltbestandene på en måte som sikrer levedyktige bestander samtidig som man ivaretar hensynet til næringsutøvelse og andre samfunnsinteresser. Dette betinger god kunnskap om de ulike rovviltartene. Slik kunnskap gjør også at man kan tilpasse andre forebyggende tiltak på en måte som gir best mulige resultater. Det er av den grunn aktuelt å innvilge midler til forskning på rovvilt, herunder også kongeørn.

#### Skadefelling

Skadefelling er et virkemiddel for å avhjelpe akutte skadesituasjoner som kan oppstå, mens regulering av bestandsstørrelsen skal skje gjennom lisensfelling eller kvotejakt. Dersom bestandsmålene for Nordland er nådd, kan Rovviltnemnda tildele Fylkesmannen betingede skadefellingstillatelser på et fastsatt antall jerv, gaupe, bjørn og ulv for perioden 1. juni til og med 15. februar. DN har myndighet til å gi Fylkesmannen betingede fellingstillatelser dersom bestandsmålene ikke er oppfylt. Forutsatt at det er tildelt betingede fellingstillatelser, kan Fylkesmannen etter søknad gi kommuner, beitelag og andre søkere tillatelse til å felle rovdyr som gjør skade på husdyr og rein. Utenfor den perioden Fylkesmannen kan gi skadefellingstillatelse er det DN som har denne myndigheten. Dersom Fylkesmannen ikke er gitt betingede skadefellingstillatelser, er det DN som har myndigheten til å innvilge slike søknader.

Felling kan bare gjennomføres dersom det ikke finnes en annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om geografisk differensiert forvaltning, jf. rovviltforskriftas § 9 om fylkesmannens myndighet til iverksetting av betinget skadefelling. Det skal særlig tas hensyn til:

- områdets betydning som beitemark
- skadenes omfang og utvikling
- potensialet for framtidige skader
- muligheten for å gjennomføre forebyggende tiltak

Felling skal være rettet mot bestemte individer. Vedtak om felling skal være begrenset til et bestemt område, tidsrom og antall dyr. Tilfeller hvor det nylig har skjedd angrep som også ligger an til å fortsette, og som samlet er å betrakte som vesentlige, ligger i kjernen av bestemmelsens virkeområde.

Fellingstillatelsens varighet fastsettes normalt til 14 dager. Lengre fellingsperioder kan fastsettes dersom det oppstår kroniske tapssituasjoner med store dokumenterte tap over en lengre tidsperiode.

Ved innvilgning av søknad om fellingstillatelse på rovvilt fastsettes standard vederlag for dekning av direkte utgifter (ikke lønn) til inntil kr 15000,- for en fellingsperiode på 14 dager. Miljøverndepartementet har signalisert at det skal etableres en ordning hvor deltakere i kommunale fellingslag skal få økonomisk kompensasjon fra første dag av skadefellingsforsøk, gjeldende fra og med beitesesongen 2010.

Skadefellingstillatelser blir normalt gitt til en berørt part eller en kommune, og forsøk på felling gjennomføres normalt av et lokalt fellingslag oppnevnt av kommunen. SNO kan bistå lokale

fellingslag etter anmodning og nærmere vurdering. Erfaringsmessig er det meget vanskelig å lykkes med skadefelling på barmark. Ved forsøk på skadefelling av store rovdyr er det grunnleggende at virkemiddelbruken sikrer en god måloppnåelse, men samtidig er det viktig at virkemidlene er innenfor de ordinært aksepterte rammer for skadefelling.

Fylkesmannen har ansvaret for forvaltning av kongeørn, og kan gi tillatelse til felling av enkeltindivid som volder vesentlig skade på bufe eller tamrein, forutsatt at felling kan rettes mot bestemte individer, jf. rovviltforskrifta § 12.

Skadefellingstillatelser på barmark har vist seg å være svært lite effektivt. Årsakene til dette er selvfølgelig mangelen på sporsnø, men også tilgjengelige ressurser i form av for eksempel jegere. Rovviltnemnda ønsker at skadefellingsforsøk i større grad gjennomføres med statlig bistand der raskt uttak er viktig for å stanse ytterligere tap.

I de tilfeller der lisens- og kvotejakt ikke har gitt ønsket resultat i områder med historiske tap, mener Rovviltnemnda det innenfor de gjeldende rammene i forvaltningen finnes rom for skadefelling på vårsnø som skadeforebyggende tiltak. Spesielt gjelder dette om området er prioritert beiteområde eller kalvingsland.

**Ved vurdering av skadefelling som et tapsforebyggende tiltak ønsker Rovviltnemnda at det legges vekt på følgende forhold:**

**Generelt:**

- Om tapssituasjonen er i samsvar med kriteriene for en akutt tapssituasjon.
- Om andre forebyggende tiltak er vurdert eller utprøvd og ikke har vist seg å fungere.
- Bestandssituasjonen for den aktuelle rovviltarten.
- Om bestandsmålet er oppnådd i det aktuelle delområdet i Nordland. Dette skal også tillegges vekt selv om bestandsmålet for fylket sett under ett ikke er oppnådd.
- Ut i fra en generell vurdering er det mindre aktuelt å tillate skadefelling på slutten av beitesesongen for sau, enn i starten. Dette fordi tidlig nedsanking er et effektivt tiltak som er godt egna på slutten av beitesesongen, i motsetning til skadefelling som i gjentatte sesonger har vist seg vanskelig å lykkes med.
- Om tapssituasjonen er innenfor prioritert beiteområde eller kalvingsområde, i de utvalgte kyststrøkene (jf. kap. 4.2) eller i Lofoten/Vesterålen, ønsker Rovviltnemnda en lav terskel for skadefelling av store rovdyr. Det kan i disse områdene være aktuelt med skadefelling selv om kriteriene for en akutt tapssituasjon ikke er klart oppfylt.
- Områdets betydning som beiteområde for sau eller rein.

**Bjørn:**

- Rovviltnemnda ønsker en lav terskel for skadefelling av unge hannbjørner som vandrer mye og som påfører beitenæringene store tap. Terskelen for å tillate skadefelling av eldre hannbjørner skal være høyere enn for unge hannbjørner, mens skadefelling av binner i størst mulig grad skal unngås inntil bestandsmålet er nådd i Nordland. Rovviltnemnda ønsker at man aktivt skal bruke DNA som et hjelpemiddel for å skille hannbjørner fra binner, og tidligere kjente bjørner i fylket fra nyinnvandrende bjørner. Hurtiganalyser av DNA vil bli benyttet.
- Terskelen for å felle bjørn utenfor de vedtatte yngleområdene skal være lavere enn innenfor yngleområdene.
- Dersom det ikke er dokumentert eller sannsynliggjort at det oppholder seg binner i den aktuelle delen av yngleområdet, skal terskelen for å gi tillatelse til skadefelling være lavere enn om det er binner i området.

**Ulv:**

- Dersom sau og rein dokumenteres drept av ulv, skal det være lav terskel for å tillate skadefelling. Kunnskap om ulvens potensielle genetiske betydning for den sørskandinaviske ulvebestanden, skal tillegges vekt ved vurdering av terskelen for skadefelling.

**Kongeørn:**

- I tilfeller hvor Fylkesmannen vurderer skadefelling på kongeørn, bør kunnskap om bestandsstatus tillegges vekt, herunder det økte bestandsestimatet.

Søknad om skadefelling

Dersom det er aktuelt å søke om skadefelling, vil nemnda anbefale søker å ta kontakt med Fylkesmannen før å drøfte grunnlaget for søknaden, om det kan være aktuelt med andre tiltak, samt få avklart hvor en søknad evt. kan sendes. Søknader om skadefellingstillatelse bør minimum inneholde følgende opplysninger:

- Beskrivelse av tapssituasjonen (kadaver, skadeforløp: tidsmessig utvikling og savna dyr).

- Evt. gjennomførte forebyggende tiltak.
- Avgrensning av ønsket område for fellingsforsøket.
- Antall brukere og beitedyr som omfattes av tapene.
- Forslag til jaktlag m/jaktleder.
- Hvem som skal stå ansvarlig for fellingsforsøket.

Når Fylkesmannen finner at grunnlaget for å innvilge en søknad om skadefelling er tilstede, tar Fylkesmannen sikte på å behandle søknaden i løpet av et døgn. Skadefellingstillatelsen gis for et bestemt antall individ innenfor et avgrenset område og tidsrom.

#### Regionalt fellingslag

Erfaringsmessig er det er meget vanskelig å lykkes med skadefelling på barmark, noe som gjør dette tiltaket mindre effektivt enn ønskelig. Rovviltnemnda ønsker å vurdere ulike muligheter for å øke måloppnåelsen ved skadefellingsforsøk. Et av tiltakene som nemnda vil utrede er muligheten for å etablere et regionalt fellingslag bestående av erfarne jegere som etter anmodning kan bistå lokale fellingslag under skadefellingsforsøk. Det vil være aktuelt å prioritere bruk av FKT-midler til et slikt prosjekt. Rovviltnemnda vil imidlertid understreke at det fortsatt vil være viktig med kommunale fellingslag, og det vil fortsatt være aktuelt å gi midler til slike fellingslag for å øke kompetansen og effektiviteten. Rovviltnemnda vil spesielt fokusere på nytten av gode hunder i forbindelse med skadefellingsforsøk.

#### **Lisensfelling på jerv, bjørn og ulv**

Lisensfelling er en skademotivert felling av et bestemt antall individer av en viltart, og regnes ikke som vanlig jakt. Det er imidlertid et vilkår at denne fellingen ikke er skadelig for bestandens overlevelse, og at det ikke finnes annen tilfredsstillende løsning ut fra prinsippet om geografisk differensiert forvaltning.

Rovviltnemnda kan fatte vedtak om kvote for lisensfelling på jerv, bjørn og ulv når bestanden ligger over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Det skal normalt ikke åpnes for lisensfelling dersom bestandsmålet i en region ikke er nådd. I enkelte tilfeller kan det imidlertid være nødvendig eller hensiktsmessig å gi mulighet for en begrenset felling i nærmere fastsatte deler av en region selv om bestandsmålet ennå ikke er nådd. Dette gjelder spesielt i områder der det ut fra en vedtatt regional forvaltningsplan ikke skal legges til rette for yngling av jerv eller bjørn fordi skadepotensialet i forhold til bufe og tamrein er stort. Myndigheten til å åpne for lisensfelling når bestandsmålet ikke er oppnådd ligger hos Direktoratet for naturforvaltning.

I en situasjon hvor ulv forekommer kun sporadisk er skadefelling et mer egnet virkemiddel enn lisensfelling dersom det oppstår skader.

Rovviltforskrifta åpner for lisensfelling også for gaupe. Inntil videre er det imidlertid mer aktuelt med kvotejakt enn lisensfelling for denne arten.

Fellingsperiode for jerv: 10. september til 15. februar

Fellingsperiode for bjørn: 1. september til 15. oktober

Fellingsperiode for ulv: 1. oktober til 31. mars

**Rovviltnemnda ønsker at følgende forhold skal tillegges vekt i forbindelse med lisensfelling på jerv:**

- Når bestandsmålet er oppnådd, skal det åpnes for lisensfelling i store deler av Nordland. Rovviltnemnda kan likevel, dersom den fastsatte fellingskvoten er begrenset, målstyre lisensfelling til de områdene som har hatt de største tapene av sau og rein til jerv de siste årene. Rovviltnemnda ønsker at en slik målstyring skal skje gjennom bruk av de fastsatte fellingsområdene i figur 5.1.
- Når bestandsmålet ikke er oppnådd i Nordland, ønsker Rovviltnemnda at det åpnes for en begrenset lisensfelling, hvor kvoten målstyres til områder med de største tapene av sau og rein til jerv de siste årene gjennom bruk av de fastsatte fellingsområdene i figur 5.1.
- Som et ledd i en differensiert forvaltning av jerv i Nordland, ønsker Rovviltnemnda at det ved fastsetting og fordeling av kvote skal legges vekt på om de enkelte delområdene har oppnådd sine bestandsmål. Dette både når det samlede bestandsmålet for region 7 er nådd og når det ikke er oppnådd.

**Rovviltnemnda ønsker at følgende forhold skal tillegges vekt i forbindelse med lisensfelling på bjørn:**

- Når bestandsmålet er oppnådd for bjørn i Nordland, ønsker Rovviltnemnda å åpne for lisensfelling på bjørn i alle deler av fylket der det foreligger tap av sau og rein til bjørn. Rovviltnemnda vil også vektlegge områdets egnethet til å ha en høy tetthet av bjørn (avstand til mennesker, geografiske forhold m.m.) og kunnskap om alders- og kjønnsfordeling av bjørner i vurderingen av hvilke områder det skal åpnes for lisensfelling.
- Når bestandsmålet ikke er oppnådd for bjørn i Nordland, ønsker Rovviltnemnda at det åpnes for en begrenset lisensfelling hvor kvoten målstyres til de områdene med vesentlige dokumenterte tap av sau og rein til bjørn, og i samsvar med differensiert forvaltning for bjørn i Nordland. Rovviltnemnda ønsker at man aktivt skal bruke DNA som et hjelpemiddel for å skille hannbjørner fra binner i forbindelse med fastsetting av områder hvor det kan åpnes for lisensfelling.

**Rovviltnemnda ønsker at følgende forhold skal tillegges vekt i forbindelse med lisensfelling på ulv:**

- I en situasjon hvor ulv forekommer kun sporadisk er skadefelling et mer egnet virkemiddel enn lisensfelling dersom det oppstår skader. Dersom det imidlertid etablerer seg ulv i regionen, skal det åpnes for lisensfelling.

De som ønsker å delta i lisensfelling må registrere seg som lisensjeger på internett:

[www.jegerregisteret.no](http://www.jegerregisteret.no). Jegere som selv ikke har tilgang på internett, kan få hjelp av Fylkesmannen eller kommunen til registrering.

#### Regler for bruk av åte ved jakt:

Uten tillatelse fra Mattilsynet: Bruk av kadaver/slakteavfall som åte er bare tillatt dersom det har oppstått i naturen og at det benyttes på stedet hvor det har oppstått. Det er tillatt å benytte produkter som er beregnet (*godkjent*) som menneskemat til åte og blodspor. Bruk av annet animalsk avfall som åte, som f.eks. selvdøde dyr fra gårdsbruk eller avfall fra slakterier, er ikke tillatt.

Med tillatelse fra Mattilsynet: Døde husdyr, hvor det ikke er mistanke om smittsom sykdom, kan etter tillatelse fra Mattilsynet legges ut som åte på driftsenheten (*gårdsbruket*) i forbindelse med åtejakt, jf. [forskrift om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum](#).

#### Kursing av jegere:

Av det store antallet jegere som registrerer seg for lisensfelling er det få som lykkes med å felle jerv. I fellingsperioden 2009-10 har ca. 700 jegere blitt tildelt lisens for jerv og 550 for bjørn. Noen få jegermiljø i fylket ser ut til å lykkes forholdsvis ofte med lisensfelling på jerv. Det er viktig at kompetansen i disse miljøene blir overført til andre områder i fylket hvor det er viktig å lykkes med å felle jerv i lisensfellinga. Fylkeslaget til NJFF i Nordland har de siste årene hatt flere kurs i Saltdal, der erfarne jegere har bidratt med sin kunnskap om jakt på jerv. En videreføring av denne kursaktiviteten kan gi god effekt, forutsatt at deltagerne har den motivasjon og innsatsvilje som kreves for å lykkes med en slik tids- og arbeidskrevende jaktform. Bruk av forebyggende og konfliktdependende midler til slike åpne kurs, eller til kurs i prioriterte områder, vil kunne stimulere til mer effektiv jakt.

#### Organisering av åtejakt og transport av større åter:

I områder med store tap av rein og sau til jerv kan god organisering og samarbeid bidra til en mer effektiv lisensjakt. Rovviltnemnda anmoder kommunene om å bidra til dette gjennom å utpeke lokaliteter for utlegging av åte, samt organisere tilsyn og postering av jegere ved det enkelte åte.

Ved utlegging av større åter, slik som hele elger eller rein, vil det kunne oppstå behov for motorisert transport. Regelverket åpner for å kunne tillate transport med snøskuter på snødekt mark. For utpekte åtelokaliteter som befinner seg i områder vernet i medhold av naturmangfoldloven, kan SNO/Fjelltjenesten sørge for transport av store åter. Åtens størrelse er avgjørende ved vurdering av behovet for motorisert transport, både innenfor og utenfor verneområder.

### **Kvotejakt på gaupe**

Kvotejakt på gaupe er ordinær jakt med hjemmel i viltloven § 9 i den forstand at jakten utøves på en art som oppfyller jaktbarhetskriteriene som er fastsatt i viltloven § 3. Det skal særlig legges vekt på om arten produserer et høstingsverdig overskudd, og om den har betydning som viltressurs. I tillegg skal det legges vekt på jakt- og fangsttradisjon i vedkommende område, og på den skade viltet gjør. For at den skadereduserende effekten skal være størst mulig er det viktig at kvotejakten i sterk grad styres mot områder med skadeproblemer.

Rovviltnemnda kan fatte vedtak om kvote for kvotejakt på gaupe når bestanden ligger over det nasjonalt fastsatte bestandsmålet for regionen. Direktoratet for naturforvaltning kan fatte vedtak om kvote for kvotejakt selv om bestandsmålet ikke er nådd. Dette har sammenheng med de skadesituasjoner som kan oppstå i forhold til bufe og tamrein på beite. Det er imidlertid viktig at de jaktkvoter som settes i de regioner som er under bestandsmålet, er lavere enn den naturlige tilveksten i gaupebestanden fram til bestandsmålet er nådd.

Jakttid for gaupe: 1. februar til 31. mars.



**Rovviltnemnda ønsker at følgende forhold skal tillegges vekt i forbindelse med kvotejakt på gaupe:**

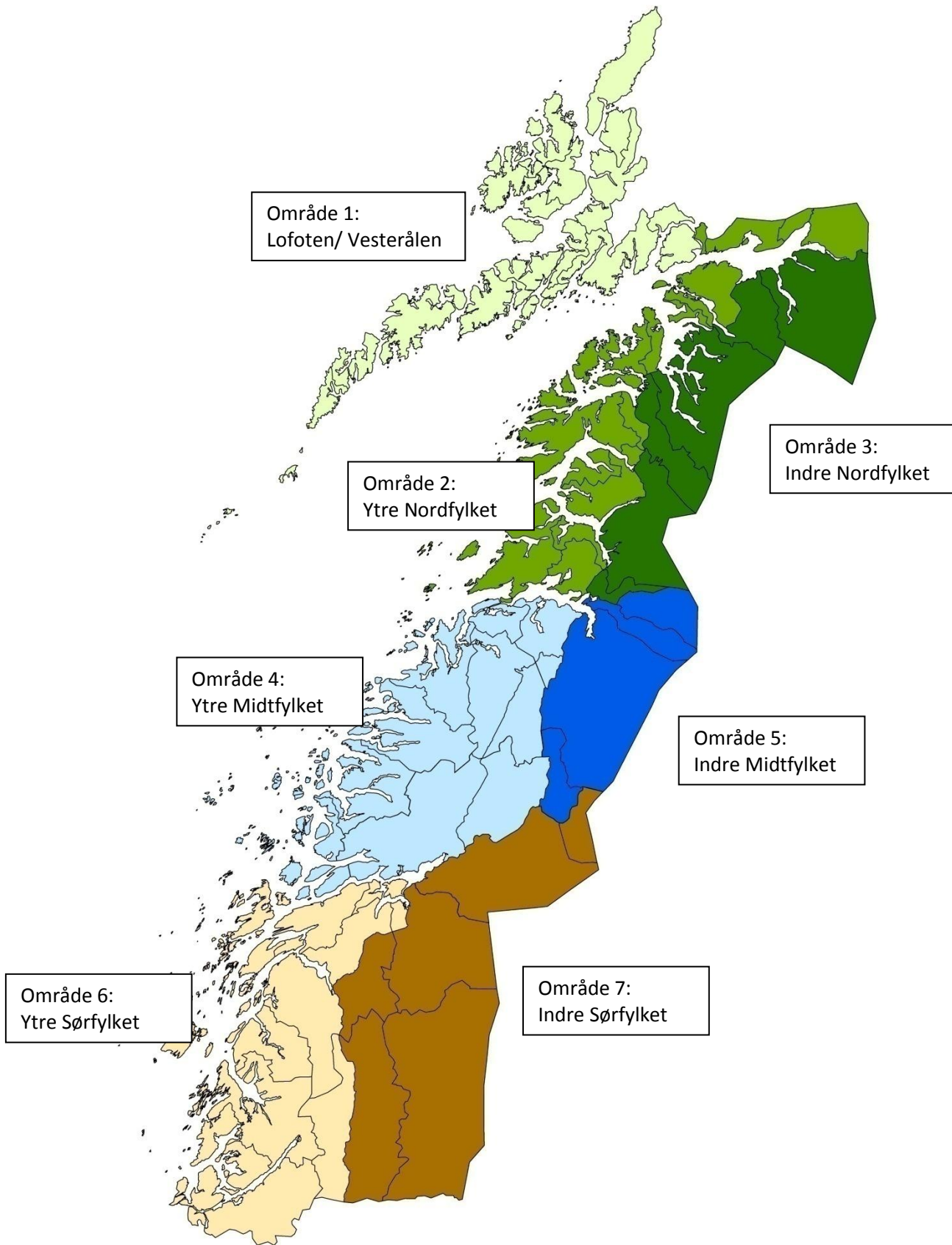
- Når bestandsmålet er oppnådd for gaupe i Nordland, ønsker Rovviltnemnda å åpne for kvotejakt på gaupe i alle deler av fylket der det foreligger tap av sau og rein til gaupe. Rovviltnemnda kan likevel, dersom den fastsatte fellingskvoten er begrenset, målstyre kvotejakta til de områdene som har hatt de største tapene av sau og rein til gaupe de siste årene. Rovviltnemnda ønsker at en slik målstyring skal skje gjennom bruk av de fastsatte fellingsområdene i figur 5.1.
- Når bestandsmålet ikke er oppnådd for gaupe i Nordland, ønsker Rovviltnemnda at det åpnes for en begrenset kvotejakt, hvor kvoten målstyres til områder med vesentlige dokumenterte tap av sau og rein til gaupe gjennom bruk av de fastsatte fellingsområdene i figur 5.1.
- Som et ledd i en differensiert forvaltning av gaupe i Nordland, ønsker Rovviltnemnda at det ved fastsetting og fordeling av kvote også legges vekt på om de enkelte delområdene har oppnådd sine bestandsmål. Dette både når det samlede bestandsmålet for region 7 er nådd og når det ikke er oppnådd.

## Ekstraordinært uttak av rovvilt

Lisensfelling og kvotejakt skal være de viktigste virkemidlene ved uttak av rovvilt, i tillegg til skadefelling i akutte skadesituasjoner. I tilfeller hvor lisensfelling eller kvotejakt ikke har medført tilstrekkelig uttak av rovvilt, relatert til tapssituasjonen i området, kan Direktoratet for naturforvaltning fatte vedtak om ekstraordinært uttak av rovvilt som gjør skade på bufe og tamrein, jf. rovviltforskrifta § 13.

### **Rovviltnemnda ønsker at følgende forhold skal tillegges vekt i forbindelse med ekstraordinært uttak av rovvilt:**

- Rovviltnemnda ønsker at ekstraordinære uttak gjennomføres dersom man under lisensfelling/kvotejakt ikke har lyktes med å ta ut et tilstrekkelig antall rovdyr i områder med store tap av beitedyr til aktuelle rovdyrart.
- Rovviltnemnda ønsker at ekstraordinært uttak i form av hiuttak eller skadefelling fra helikopter prioriteres innenfor prioriterte beiteområder eller kalvingsområder, i de utvalgte kyststrøkene (jf. kap. 4.2) og i Lofoten/Vesterålen, samt i områder hvor topografi og klima gjør uttak gjennom lisensfelling, kvotejakt og skadefelling spesielt utfordrende.
- Omfanget av ekstraordinære uttak skal vurderes opp i mot bestandssituasjonen for aktuell rovdyrart, samt byrdefordelingen av ynglinger på de ulike delområdene og den geografiske differensieringen for arten i nemndas forvaltningsplan.
- Rovviltnemnda ønsker at ekstraordinære uttak skal kunne gjøres selv om bestandsmålene i regionen ikke er nådd, jf. [brev fra LMD og MD](#) hvor det står at oppbyggingstakten av rovviltbestandene skal ta hensyn til nødvendig tid til tilpassninger for beitebrukerne.



Figur 5.1: Kart over fellingsområder som skal legges til grunn ved målstyring av uttak i samsvar med kriteriene for lisensfelling av jerv og kvotejakt på gaupe i kapittel 5.3.

## **Beskrivelse av de ulike fellingsområdene**

### Område 1 – Lofoten/Vesterålen

Fellingsområdet omfatter Lofoten, Vesterålen og områdene på vestsiden av Tjeldsundet og Ramsundet, inkludert Tjeldøya.

### Område 2 - Ytre Nordfylket

Mot vest går grensa i Tjeldsundet og Ramsundet (øst for Tjeldøya). Mot nord langs fylkesgrensa til Troms til riksgrensen mot Sverige. Videre langs denne sør til Ofotbanen. Langs Ofotbanen til Norddalen og langs denne til Rombaken. Videre ut Rombaken til E6. Langs E6 sør til Råna i Ballangen, derfra langs Storvatnet til Rånvassbotn. Videre rett linje fra Rånvassbotn til Stefjordbotn og ut Stefjorden og inn langs Tysfjorden til Drag. Derfra langs Rv. 827 til E6 og langs E6 sør til Fauske. Derfra ut Skjerstadjorden og Saltfjorden.

### Område 3 – Indre Nordfylket

Mot nord og vest langs grensa til Ytre Nordfylket. Mot øst langs riksgrensa til Sverige. Mot sør fra riksgrensa ved Leirvatnet og rett linje til Blåmannen. Derfra ned Fonndalen og Norddalen til Øvrevatnet. Videre langs Sjønståvassdraget ut til Fauske.

### Område 4 – Ytre Midtfylket

Mot nord grenser området til Saltenfjorden, Saltstraumen og Skjerstadjorden. Mot øst går grensa langs kommunegrensa mellom Bodø og Saltdal, og mellom Beiarn og Saltdal sør til Kruhkki (1230 moh). Derfra rett øst til Bjøllåga og langs denne sør til E6.

### Område 5 – Indre Midtfylket

Mot nord grenser området Skjerstadjorden og Indre Nordfylket. Mot vest grenser området til Ytre Midtfylket. Mot øst og sør langs riksgrensa til Sverige sør til kommunegrensa mellom Saltdal og Rana, langs denne til E6. Videre langs E6 til Ranfjorden.

### Område 6 – Ytre Sørfylket

Hemnes, Vefsn og Grane kommuner vest for E6, samt hele Bindal, Sømna, Brønnøy, Vevelstad, Alstahaug og Leirfjord kommuner.

### Område 7 – Indre Sørfylket

Rana, Hemnes, Vefsn og Grane kommuner øst for E6, samt hele Hattfjelldal kommune.

## 6. Ytterligere informasjon

Nedenfor der det listet opp en rekke nyttige internettlenker hvor det kan innhentes ytterligere informasjon relatert til rovvilt og rovviltforvaltning.

### Forvaltingsorganer

- Direktoratet for Naturforvaltning, <http://www.dirnat.no/>, <http://www.rovviltportalen.no/>
- Fylkesmannen i Nordland, <http://www.fmno.no/>
- Landbruksdepartementet, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/lmd.html>
- Mattilsynet, <http://www.mattilsynet.no/>
- Miljøverndepartementet, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/md.html>
- Reindrifftsforvaltningen, <http://www.reindrift.no/>
- Rovviltnemnda i Nordland, <http://www.fylkesmannen.no/hoved.aspx?m=67598>
- Statens landbruksforvaltning, <https://www.slf.dep.no/no/>
- Statens Naturoppsyn, <http://www.naturoppsyn.no/rovdyr/>

### Andre nyttige adresser og internettlenker

- Bioforsk Nord Tjøtta, [www.bioforsk.no/tjotta](http://www.bioforsk.no/tjotta)
- Bioforsk Svanhovd, <http://www.bioforsk.no/svanhovd>
- Det skandinaviske bjørneprosjektet, <http://www.bearproject.info/>
- DNs elektroniske søknadssenter, <https://soknadssenter.dirnat.no/>
- Miljøstatus i Nordland – om rovvilt, [http://nordland.miljostatus.no/msf\\_themepage.aspx?m=1383](http://nordland.miljostatus.no/msf_themepage.aspx?m=1383)
- Miljøstatus i Norge – om rovvilt, <http://www.miljostatus.no/Tema/Naturmangfold/Rovdyr-og-rovfugler/>
- Norsk viltskadesenter, <http://www.viltskadesenter.no/>
- Regelverk for tilskudd til forebyggende og konfliktdempende tiltak, <http://www.rovviltportalen.no/multimedia.ap?id=2150>
- Rovbase – DNs innsynsløsning om rovvilt, <http://www.rovbase.no/>
- Rovdata – NINAs enhet om rovvilt, <http://rovdata.no/>
- Rovviltportalen, <http://www.rovviltportalen.no/>
- Scandlynx – det skandinaviske gaupeprosjektet, <http://scandlynx.nina.no/>

### Lovverk og nasjonale føringer

- Forskrift om forvaltning av rovvilt, <http://www.lovdato.no/for/sf/md/md-20050318-0242.html>
- Forskrift om utøvelse av jakt, felling og fangst, <http://www.lovdato.no/for/sf/md/xd-20020322-0313.html>
- Forskrift om velferd hos produksjonsdyr, <http://www.lovdato.no/for/sf/ld/ld-20060703-0885.html>
- Forskrift om velferd hos småfe, <http://www.lovdato.no/for/sf/ld/ld-20050218-0160.html>
- Lov om dyrevelferd, [http://www.lovdato.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-20090619-097.html&emne=dyrevelferd\\*&&](http://www.lovdato.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/app/gratis/www/docroot/all/nl-20090619-097.html&emne=dyrevelferd*&&)
- Lov om forvaltnings av naturens mangfold, <http://www.lovdato.no/all/hl-20090619-100.html>
- Lov om jakt og fangst av vilt, <http://www.lovdato.no/all/hl-19810529-038.html>
- Lov om reindrift, <http://www.lovdato.no/all/hl-20070615-040.html>
- Innst. S. nr 174 (2003-2004), <http://www.stortinget.no/inns/inns-200304-174.html>
- St.meld. nr. 15 (2003-2004) Rovvilt i norsk natur, <http://odin.dep.no/md/norsk/publ/stmeld/022001-040022/dok-bn.html>